

REVISTA CENTRULUI DE STRATEGII APLICATE

DIPLOMACY & INTELLIGENCE

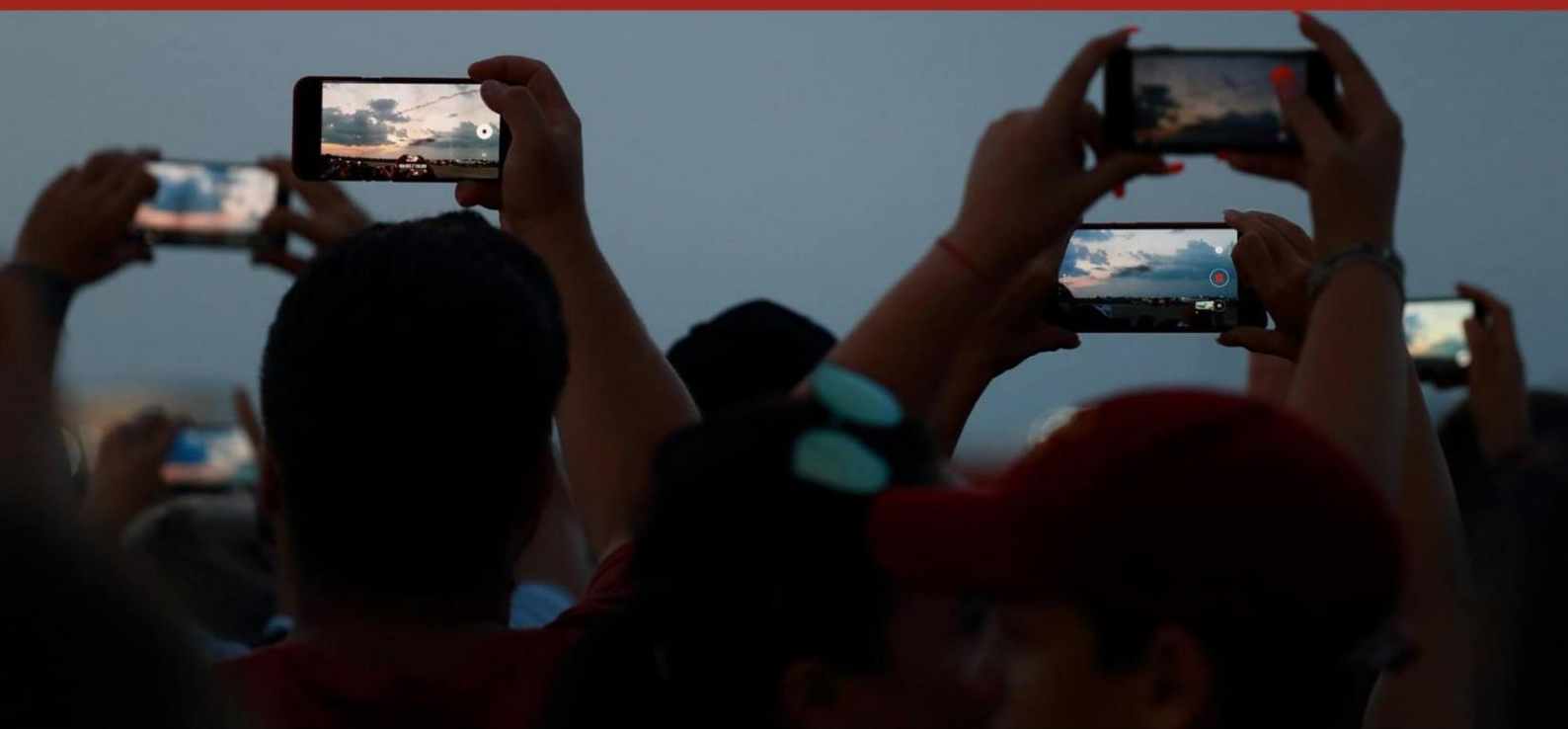

Nr. 12

Mai 2019

www.strategiiaplicate.ro

#CSA

REVISTĂ DE ȘTIINȚE SOCIALE, DIPLOMAȚIE ȘI STUDII DE SECURITATE

Bordul editorial
Laura RITEȘ - Director Direcția Procedură Legislativă, Sinteze și Evaluări la Camera Deputaților Ion Lucian Catrina - Conf. univ. dr., Facultatea de Științe ale Comunicării, Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir Ionuț IFRIM – Conf. Univ. Dr., cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române Adrian CĂMĂRĂȘAN – Lect. Univ. Dr., Șef serviciu Protecția informațiilor clasificate la Autoritatea de Supraveghere Financiară Corina Georgiana ANTONOVICI – Lect. Univ. Dr, Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative Mihai MĂRGĂRIT – Consilier parlamentar la Camera Deputaților Andy Constantin LEOVEANU - Lect. Univ. Dr, Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative Florin Marius POPA – Lector Univ. Dr., Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Redactor Șef
Valeriu ANTONOVICI – Cadru Didactic Asociat la Facultatea de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Redactor Șef Adjunct
Adrian BANTAȘ - dr. la Universitatea Națională de Aparare (Informații și Securitate Națională) / drd. Universitatea Nicolae Titulescu (Dreptul Uniunii Europene)
Secretar General Redacție
Ionuț RITEȘ – Dr. Universitatea de Vest din Timișoara
Președinte de onoare
Ștefan GLĂVAN - Prof. Univ. Dr. Ambasador
Tehnoredactare
Cristi-Alexandru FILIP, Mihai SANDU, Adrian BANTAȘ

Drepturile de autor rămân în proprietatea autorilor.

ISSN 2344 – 3650

MIAR CUPRINS 2015 Live

Cuprins

Lucian IVAN	Detectarea fenomenelor tip „lebedă neagră”	4
Alexandra IVAN		
Mădălina Ștefania ENE	Reguli de Politică Monetară	20
Mădălina Ștefania ENE	Impactul evoluției indicatorilor macroeconomici asupra fondurilor de investiții	28
Dragoș – Adrian BANTAȘ	Statul – Element fundamental pentru studiul relațiilor internaționale și științelor securității. Repere istorice privind evoluția conceptului de stat.	40
Ionela CUCIUREANU	Organizarea prestatală și protostatală a societăților umane.	
Victor Liviu Miclăuș	Deep Web: activitati, servicii, utilizatori.	66
Victor Liviu Miclăuș	Înființarea Biroului Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității al Republicii Federale Germane și rolul sau în prevenirea și combaterea terorismului	73
Anca-Gabriela PETRESCU		
Ionel-Ștefan SĂVULESCU	Tipologia grupărilor de crimă organizată	80
Lucian IVAN		
Marius-Cosmin VASILE	Riscul și incertitudinea în proiectele de dezvoltare rurală/regională.	93
Ionuț Riteș	Recenzii	115 116

Detectarea fenomenelor tip „Lebădă neagră”

Detection of „Black Swan” Phenomena

Dr. Lucian IVAN¹

Alexandra IVAN²

Abstract: *În societatea noastră, caracterizată printr-un dinamism accentuat și schimbări radicale în intervale foarte scurte, sunt luate în calcul foarte puțin acele evenimente puțin probabile, dar cu efecte puternice (denumite în literatura de specialitate evenimente tip „lebădă neagră”). În acest context, este necesar ca metodele analitice aplicabile mediului de afaceri să ia în calcul nu doar elementele economice, ci și pe cele politice, sociale, legislative și demografice. În acest sens, aplicarea tehnicilor analitice inovative vor permite identificarea fenomenelor tip „lebădă neagră”, cu efecte în planul anticipării amenințărilor și riscurilor în planul securității naționale.*

Cuvinte cheie: lebăda neagră, analiză, fenomene improbabile, prognoză, impact extrem.

Abstract: *In our society, characterized by dynamism and radical changes within short periods of time, are not taking into account these events very unlikely, but with strong effects (called “black swan” phenomena within specialty literature). In this context, is necessary that analytical methods to take into account not only economical elements, but also political, social, legislative and demographic factors. In this regard, applying innovative analytical techniques will allow detection of “black swan” phenomena, with effects in anticipation of threats and risks at national security domain.*

Key words: black swan, analysis, improbable phenomena, forecasting, extreme impact.

¹Expert în cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

²Student al Facultății de Psihologie și Științele Educației – Universitatea din București.

Considerații generale

De-a lungul timpului, anumite evenimente au condus la schimbări profunde și de substanță la nivelul societății, chiar în condițiile în care acestea nu erau prognozate să se producă. Contrar relevanței și efectelor produse la nivel societal, aceste evenimente sunt, în general, neașteptate sau foarte improbabile. În acest context, exemplificăm ca evenimente de tip lebadă neagră apariția Internetului, a rețelei de telefonie mobilă, precum și crizele economice de amploare.

Inabilitatea de a prognoza repercusiunile acestor evenimente se datorează, în principal, tiparelor mentale umane care le consideră imposibil de a se produce. În antichitate, sintagma *lebadă neagră* a fost utilizată pentru a desemna evenimentele care, pe baza informațiilor existente, erau de neconceput.

Conceptul teoriei lebedelor negre a fost introdus pentru prima oară în literatura de specialitate de Nassim Taleb

în eseu intitulat *Teoria lebedelor negre*. În această carte, autorul stabilește trei caracteristici definitorii ale unui eveniment tip lebadă neagră, respectiv:

- după producerea evenimentului, explicațiile sunt formulate pentru a-l face predictibil sau așteptat;
- evenimentul are un nivel de impact extrem;
- evenimentul este neașteptat sau improbabil.

Explicații post-eveniment

Prima caracteristică definitorie a unui eveniment tip lebadă neagră are ca origine aserțiunea că mintea umană supraestimează capacitatea sa de a explica un număr foarte mare de fenomene, pe când, în realitate, poate explica un număr limitat de fenomene.

În prezent, explicațiile cu privire la fenomenele inimaginabile sociale și științifice sunt disponibile din mai multe surse de informare. Odată produs un eveniment, experții și analiștii identifică cauzele producerii acestuia exclusiv prin prisma faptelor observate. Această

explicație post-eveniment este rezultatul unei analize a contextului anterior producerii acestuia și oferă imaginea unor aspecte perfect imaginabile.

Un exemplu al acestui tip de paradigmă îl constituie explicațiile post-factum ale fenomenelor de natură economică. Teorii diferite, uneori contradictorii, încearcă să explice producerea aceluiași eveniment. În final, abordarea analitică inadecvată și limitările în înțelegerea fenomenului sunt mai puțin evidente prin explicațiile retrospective ale acestuia din punct de vedere social.

Teoriile și explicațiile sunt explicate prin prisma fenomenelor petrecute în trecut. Aceste modele complexe pot fi nefolositoare în explicarea sau prezicerea fenomenelor din viitor. Trebuie acceptat faptul că anumite situații vor exceda inevitabil cunoașterea existentă în prezent, în special în ceea ce privește fenomenele sociale.

Impactul extrem

Suplimentar față de explicarea retrospectivă, o altă caracteristică necesară pentru a recunoaște un eveniment tip lebădă neagră este reprezentată de consecințele pe care le produce respectivul eveniment. Impactul fenomenelor impredictibile poate fi pozitiv sau negativ.

Un eveniment tip lebădă neagră pozitiv produce efecte favorabile pentru dezvoltarea societății (ex. descoperirea unui nou vaccin, a Internetului, dezvoltarea rețelei de telefonie mobilă). Toate aceste exemple nu au putut fi previzionate, însă au avut efecte pozitive remarcabile după punerea în practică.

În schimb, evenimentele de tip lebădă neagră negative au efecte catastrofale la nivelul societății umane (ex. crizele economice la nivel mondial, atacurile teroriste din 11.09.2001 produse în SUA).

Importanța acestor tipuri de evenimente au o mare influență asupra desfășurării zilnice a activităților la nivel societal, impactul producerii

evenimentelor de tip lebădă neagră putând modifica radical stilul de viață al civilizației umane.

Probabilitatea de producere

Ultima caracteristică a unui eveniment tip lebădă neagră provoacă limitele înțelegerii umane și induce ideea că depășește granițele cunoștințelor existente în prezent. Impactul semnificativ al acestui tip de eveniment este datorat capacității noastre limitate de a prezice producerea acestora.

În conformitate cu cele mai multe modele de prognozare a viitorului, probabilitatea este foarte scăzută datorită frecvenței de producere redusă a acestor tipuri de evenimente.

Pentru a prognoza evenimentele viitoare pe baza anumitor similitudini din trecut trebuie utilizate toate informațiile disponibile, inclusiv pe acelea care par improbabile sau utopice. În plus, presupunând că existența condițiilor care au cauzat un eveniment este posibil ca, pe viitor, să fie

îndeplinite aceleași condiții care să producă un eveniment similar.

Vulnerabilitățile în prognozarea acestor tipuri de evenimente constau în incapacitatea de a analiza complet și corect datele și informațiile avute la dispoziție, în lipsa unei metodologii comprehensive și coerente bazată pe mijloace științifice solide. În mod normal, un eveniment de tip lebădă neagră nu se mai repetă întocmai în viitor, însă este posibil să se producă unul apropiat de acesta. Probabilitatea de prognoză a unui eveniment tip lebădă neagră crește pe măsură ce sunt obținute noi informații, precum și datorită creșterii expertizei analiștilor de nivel strategic.

Caracteristicile evenimentelor de tip lebădă neagră vulnerabilizează tehnicile tradiționale disponibile pentru realizarea de prognoze statistice. Apariția acestor evenimente nu respectă nicio tendință și niciun fel de distribuție, ci apare fără niciun motiv anume. Singurul mod de detectare a acestora poate fi reprezentat de expertiza

analizatorilor strategici care evaluează toate datele și informațiile disponibile, realizând scenarii cât mai apropiate de evenimentul care se va produce.

Metodologia aplicării teoriei „lebedă neagră”

Pentru a realiza identificarea unui posibil eveniment tip „lebedă neagră” a fost scanat mediul de securitate la nivel mondial pe perioada a 10 ani, rezultatul acestei analize fiind îngrijorător, având în vedere faptul că dacă în prima decadă riscurile erau mai mult de natură economico-financiară, în prezent riscurile sunt induse preponderent de

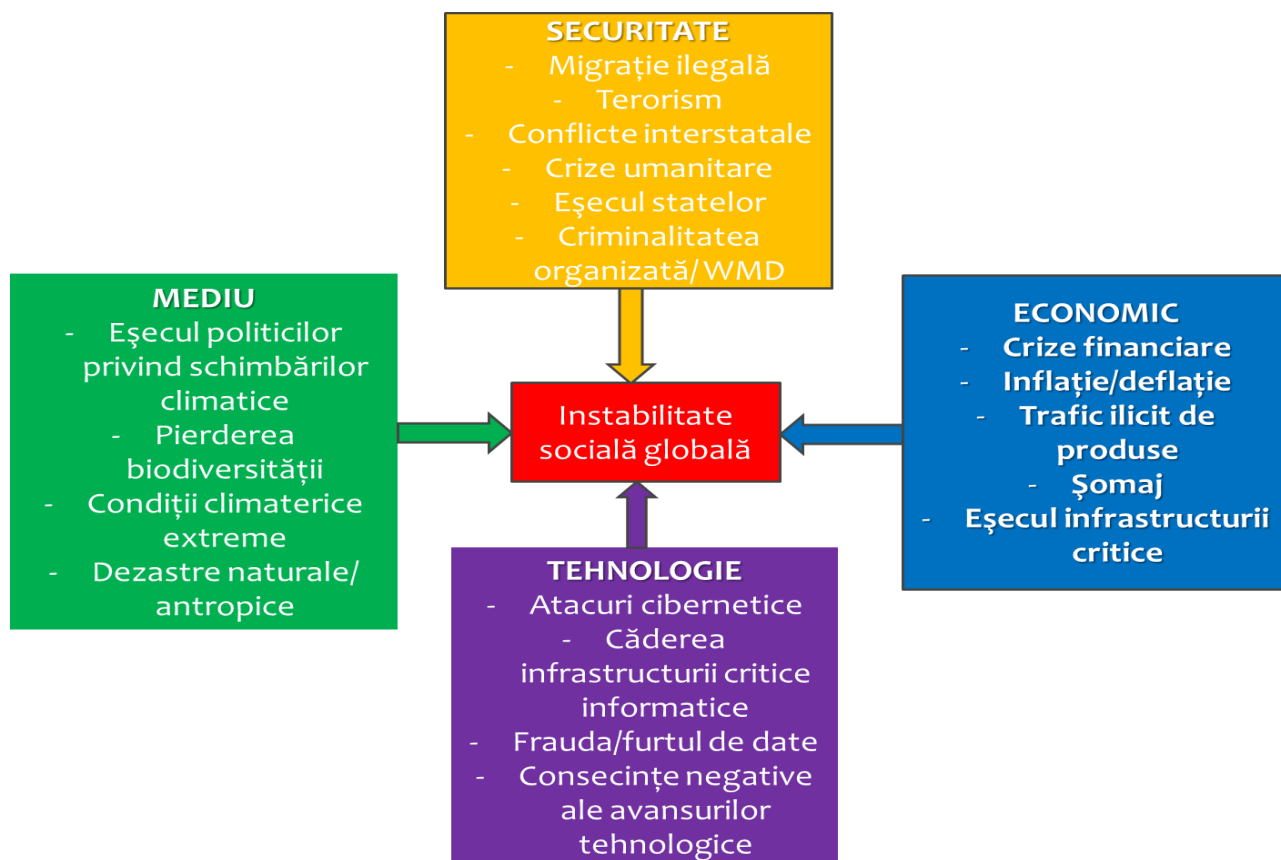
situația tensionată la nivel internațional care se repercutează inclusiv la nivel național.

Din analiza datelor furnizate de anumiți experți în domeniul securitar a rezultat următoarea diagramă de sistem:

Figura nr. 1 – Factorii care influențează instabilitatea socială globală

Din analiza datelor și informațiilor avute la dispoziție rezultă patru factori majori a căror interferență produce, în prezent, la nivel mondial, **instabilitatea socială globală**, respectiv:

1. Factorii securitari

În prezent conflictele militare regionale (ex. Siria, Irak) au condus la producerea unor fenomene greu de anticipat, respectiv proliferarea terorismului la nivel mondial și european și criza migrației care a generat dezechilibrarea sistemelor economice europene. Fenomenul migrației ilegale și terorismul sunt interdependente, culoarele de tranzit al migranților spre state dezvoltate ale Uniunii Europene au permis și transferul luptătorilor teroriști din

zonele de conflict ale Orientului Mijlociu.

„Ce s-a întâmplat și se întâmplă și în prezent pe continentul european în ceea ce privește fenomenul migrației și situația refugiaților devine din ce în ce mai mult o problemă umanitară, combinată cu o problemă de securitate a Uniunii Europene. Mii de persoane au plecat din cauza războiului din Siria, terorii exercitate de ISIS în Libia și dictaturii din Eritrea, dar cele mai periculoase sunt resentimentele, rejectarea și teama generată artificial

împotriva acestor persoane de către populația statelor din Uniunea Europeană” (Ivan, 2016, pp.201-202).

De fapt, „*terorismul este factorul care influențează cel mai mult atât realitatea, cât și percepția populației privind securitatea și stabilitatea unei țări sau a unei regiuni*” (M[nescu, 2018, p.20) Totodată, „*terorismul nu constituie un fenomen nou, o apariție recentă a epocii contemporane. Acesta a fost practicat, sub o formă sau alta, în decursul vremurilor afectând mai toate popoarele lumii, manifestându-se prin acte reprobabile individuale sau de grup, cu consecințe negative asupra dezvoltării normale a relațiilor interumane sau interstatale, care au trezit în conștiința universală revoltă și indignare*” (Prelipceanu, 2018, p.39).

Acest fenomen este favorizat de lipsa de reacție sau reacția inefficientă a statelor de pe traseul Rutei Balcanice, pe fondul deficitului cronic de resurse umane, financiare și logistice cu care se confruntă aceste state. De asemenea, un alt factor care a favorizat criza migranților și proliferarea terorismului

de natură islamică este reprezentat de inapetența statelor de pe Ruta Balcanilor de Vest de a coopera eficient pentru diminuarea acestor riscuri asimetrice. În acest sens, menționez diferențele de natură politică și teritorială între Grecia și Turcia, Grecia și Macedonia, Serbia și Macedonia/Croația, Albania și Macedonia. Aceste diferențe au condus la abordarea unilaterală de către fiecare stat a problematicii migrației ilegale, fără a exista o coordonare unitară a eforturilor depuse de reprezentanții instituțiilor de aplicare a legii sau de către cei ai serviciilor de securitate.

Un alt factor care a condus la exacerbară fenomenului migraționist din anul 2015 la nivelul Europei a constat în lipsa de reacție, în primă fază, a factorilor responsabili din Uniunea Europeană. Deși au existat semnale puternice furnizate de agențiile europene de profil (ex. FRONTEX, EUROPOL), oficialii europeni au ignorat acești indicatori de avertizare timpurie, fără a dispune măsuri eficiente care să permită gestionarea eficientă și

coordonată a acestui fenomen de migrație masivă.

În primă fază, fiecare stat de pe ruta balcanică a fost lăsat să se descurce cu forțele și resursele proprii, fapt ce a condus la pierderea încrederii populației din aceste state cu privire la rolul instituțiilor europene în gestionarea acestei crize fără precedent. În această fază, oficialii de la Bruxelles au procedat birocratic și politicianist, prin discursuri fără rezultat în plan operațional, fapt ce a condus la evoluția defavorabilă a crizei migranților.

În urma acestei crize, anumite state ale Uniunii Europene au decis construirea de garduri la frontieră (ex. Ungaria, Croația), iar altele au dispus suspendarea temporară a unor drepturi specifice Spațiului Schengen (ex. Austria a dispus reintroducerea temporară a controlului la frontieră pentru a diminua fluxul migraționist ce traversa această țară). Poziția Germaniei a fost inițial una pozitivă vis-a-vis de fenomenul migraționist, ulterior, ținând cont de poziția populației, poziția a fost

nuanțată, fiind favorabilă doar pentru refugiați și nu pentru migranții economici.

În momentul de față, criza migrației a condus la polarizarea pozițiilor statelor membre ale Uniunii Europene, în contextul în care statele membre ale Grupului de la Vișegrad nu au acceptat cotele de migranți impuse de Bruxelles, divergențele de opinie conducând la lipsa de încredere la nivelul UE. Acest aspect a fost speculat de forțele de extremă dreaptă care au câștigat capital electoral pe fondul reacției negative a populației față de migranți. Situația a fost cu atât mai virulentă cu cât unele atentate teroriste de la Paris (ex. atentatul terorist produs la sala de spectacole Bataclan) și Bruxelles au fost realizate de teroriști care au ajuns în aceste state membre ale Uniunii Europene utilizând Ruta Balcanică.

Un alt risc este reprezentat de întoarcerea în statele de origine a luptătorilor care au fost implicați în teatrele de operații anti-Daesh din Irak și

Afganistan, aceștia fiind aderenți ai organizației teroriste Stat Islamic. Un efort substanțial trebuie realizat la nivelul statelor de origine pentru monitorizarea acestora, în scopul identificării și deținerii unui eventual atac terorist comis de aceștia. Un alt aspect este legat de fenomenul radicalizării islamice, acești luptători teroriști străini constituind exemple pentru tinerii din comunitățile musulmane.

În scopul prevenirii radicalizării islamice este necesar să se dezvolte programe, în scopul educării populației cu privire la riscurile induse de radicalizare și a mijloacele de eradicare a acestui fenomen. Un rol important în acest proces îl are comunitatea care trebuie să înțeleagă care sunt efectele radicalizării islamice și ale terorismului și faptul că poate sprijini activ măsuri pentru menținerea unui climat de ordine și siguranță publică.

Un alt factor de risc îl constituie radicalizarea prin intermediul rețelei Internet, majoritatea tinerilor având

acces la această tehnologie care a devenit globală. În acest sens, autoritățile de aplicare a legii trebuie să monitorizeze interesul tinerilor la aceste website-uri și la interesul acestora pentru accesarea rețelelor sociale în scopul radicalizării. Totodată, aceste website-uri create de organizațiile teroriste conțin informații practice privind comiterea de atentate teroriste cu utilizarea unor mijloace comune.

Rezultatul fenomenului migraționist la nivelul european va fi reprezentat de islamizarea Europei, integrarea unei mari părți a populației din spațiul european la valorile istorice ale continentului nostru reprezentând, de fapt, marea provocare la care trebuie să îi facă față societatea modernă. Sentimentul de frustrare al populației autohtone se va materializa în acțiuni de protest violente care vor trebui gestionate de autoritățile responsabile cu aplicarea legii.

Din analiza atentatelor teroriste comise în ultimul timp pe teritoriul comunitar se observă tendința de a

utiliza mijloace comune, spre exemplu intrarea cu un mijloc de transport în zone aglomerate (ex. Nisa – Franța, Londra – Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Berlin – Germania), folosirea de arme albe (ex. cuțite, topoare), precum și atacuri individuale la adresa forțelor de ordine.

O preocupare îngrijorătoare este generată de riscul folosirii de arme de distrugere în masă pentru a comite atentate teroriste pe teritoriul statelor din Uniunea Europeană. Din analiza datelor primite, în ultimii trei ani, experții din domeniul securității consideră că un atac terorist cu arme de distrugere în masă ar avea un impact devastator la adresa populației. Astfel, acest risc era pe locul 3 în anul 2015, pe locul 2 în anul 2016 și pe primul loc în anul 2017.

Acest trend ascendent în ierarhia riscurilor din punct de vedere al proliferării armelor de distrugere în masă este accentuat de faptul că stocurile de arme chimice deținute de Siria și declarate la Organizația pentru

Interzicerea Armelor Chimice nu au fost securizate corespunzător de forțele de securitate siriene, fapt ce a indus riscul preluării acestora de către organizația teroristă Stat Islamic.

În acest context, trebuie menționate atacurile cu arme chimice produse în Siria împotriva populației civile, acuzațiile principale fiind aduse de comunitatea internațională regimului Bashar al-Assad. Însă, autoritățile siriene fidele președintelui sirian au negat de fiecare dată implicarea în comiterea atacurilor cu arme chimice, existând posibilitatea producerii acestora de către organizația teroristă cu scopul de a discredita regimul totalitar al președintelui Bashar al-Assad.

La nivel internațional, *„Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora reprezintă primul instrument juridic multilateral, global, verificabil, din domeniul dezarmării. Acest document, cu vocație universală, interzice folosirea armelor chimice și vizează eliminarea acestei categorii de arme de*

distrugere în masă, la nivel mondial, pentru totdeauna” (Ivan, 2013, p.15)

Riscul utilizării armelor de distrugere în masă este potențat inclusiv de politica proliferatoare a anumitor state (ex. Coreea de Nord) sau de interesul crescut al unor grupări de criminalitate organizată de a obține anumite componente care pot fi utilizate la dezvoltarea unor asemenea tipuri de armament.

Un alt factor deosebit de important îl constituie proliferarea rețelelor de criminalitate organizată la nivel european, acestea acționând ca un factor destabilizator la nivelul societății, prin comiterea de infracțiuni de mare risc (trafic de droguri, trafic de ființe umane, trafic de migranți, contrabandă cu produse accizabile etc.). Riscul este indus de faptul că aceste grupări de criminalitate organizată acționează transfrontalier, având ramificații la nivelul mai multor state. Totodată, aceste grupări de criminalitate organizată sunt foarte flexibile, schimbându-și profilul criminogen în

funcție de profitul obținut în urma desfășurării operațiunilor ilegale. Spre exemplu, pe vârful crizei migranților, grupările de criminalitate organizată s-au concentrat pe trafic de migranți, profitul obținut de aceste grupări fiind estimat de EUROPOL la peste 5 miliarde USD, numai la nivelul anului 2015.

2. Factorii economici

Factorii economici au un rol foarte important în menținerea unui climat optim de ordine și siguranță publică. În ultima perioadă, pe fondul unor crize financiare acute care s-au manifestat pregnant în perioada 2008- 2011, se remarcă o volatilitate crescută a piețelor financiare și de capital, cu efecte în planul stabilității macroeconomice.

Creșterea galopantă a inflației în anumite state a condus la scăderea dramatică a puterii de cumpărare a populației și, implicit, la sărăcirea acestora. Acest aspect, cumulat cu efectul creșterii șomajului, în primul rând la nivelul populației tinere, a condus la vulnerabilizarea acestor categorii sociale. Totodată, lipsa de perspectivă a

tinereului din anumite state conduce la acceptarea ideilor radicale promovate de grupările extremiste care promovează radicalismul și producerea de manifestații violente împotriva guvernării.

Un alt aspect care induce nesiguranță în rândul populației este constituit de fenomenul corupției care este strâns legat de interesele grupurilor economice locale de a acumula capital, pe fondul coruperii unor funcționari ai statului și de a obține contracte consistente cu statul. Riscul cel mai mare este indus de coruperea funcționarilor de stat de către grupările de criminalitate organizată interesate de achiziționarea unor active importante pentru a avea poziție de monopol pe aceste piețe. Nivelul ridicat de corupție în anumite state conduce la descurajarea investițiilor străine și la scăderea parametrilor economici per ansamblu.

Contrabanda cu produse accizabile afectează, în mod direct, economia unui stat prin afectarea bugetului consolidat, concomitent cu

eliminarea de pe piața liberă a unor companii care comercializează în mod licit aceste bunuri.

Toate aceste riscuri și vulnerabilități creează nemulțumiri la nivelul societății, concomitent cu creșterea instabilității sociale, cu potențiale efecte în planul securității regionale și globale. Pe acest fond de nemulțumire se manifestă un alt fenomen, respectiv al migrației economice care se manifestă prin plecarea unui număr însemnat de specialiști către state dezvoltate din Europa Occidentală sau alte state dezvoltate. Prin acest exod al forței de muncă calificate, scade capacitatea statelor de origine a fenomenului migrator de a se dezvolta, fiind nevoite să apeleze la forță de muncă slab calificată, în special din zona Asiei.

În acest context, este necesar să se includă în politicile publice ale statelor dezvoltarea de programe antreprenoriale care să sprijine capitalul autohton să creeze locuri de muncă bine plătite care să contribuie la menținerea

forței de muncă calificate pe piața autohtonă.

3. Factorii de mediu

În ultima perioadă, la nivel mondial, se remarcă prevalența producerii unor fenomene meteorologice extreme care cauzează din ce în ce mai multe pierderi de vieți omenești și materiale. Aceste efecte meteorologice extreme sunt efectul eșecului implementării la nivel mondial a unor politici eficiente pentru reducerea efectului de seră la nivel planetar. Acest eșec este datorat marilor industrii poluatoare care au influență la nivelul decidenților politici, această influență concretizându-se prin amânarea unor decizii care să conducă la scăderea poluării.

Totodată, un alt risc este generat de producerea unor catastrofe naturale sau cauzate de neglijența umană care să afecteze areale extinse din anumite state. Acestea vor conduce la migrația populației dintr-o zonă în alta rezultând migrația din cauze de mediu,

aspect ce va conduce la suprapopularea zonelor urbane și implicit la sărăcie.

În fapt, fenomenul migraționist care a afectat Europa, începând cu anul 2015, nu este neapărat efectul războaielor produse în Orientul Mijlociu, ci o mare parte a migranților își doresc o viață mai bună în zonele dezvoltate din Europa Occidentală. Degradarea factorilor de mediu în țările de origine, care au condus la prevalența fenomenului deșertificării constituie o cauză importantă care a condus la exacerbarea fenomenului migraționist, cu implicații inclusiv în domeniul afectării ordinii și siguranței publice.

4. Factorii tehnologici

Evoluțiile tehnologice sunt marcate în ultima perioadă de explozia tehnologiilor IT&C, fapt ce s-a repercutat la nivelul dezvoltării societății prin utilizarea pe scară largă a rețelelor sociale. Domeniul virtual se dovedește din ce în ce mai activ, inclusiv prin coagularea forțelor protestatare,

rețelele sociale fiind utilizate exclusiv pentru mobilizarea populației.

Însă, rețeaua Internet oferă mijloace și pentru grupările extremiste sau organizațiile teroriste care își promovează ideologia prin aceste mijloace electronice. Radicalizarea on-line constituie, de asemenea, un risc semnificativ pentru a induce idei extreme în rândul populației, mai ales în rândul tinerilor care utilizează din ce în ce mai mult mijloacele electronice de comunicații.

Platformele on-line reprezintă principala sursă de informații și alte tipuri de conținut pentru majoritatea celor care utilizează în prezent Internetul, fie prin intermediul motoarelor de căutare, fie prin rețelele de socializare, site-urile de micro- blogging sau platformele de partajare a materialelor video.³ Modelele de afaceri ale platformelor au evoluat și ele către o legătură mai strânsă între utilizatori și

³Un studiu recent al centrului *PEW Research Center* a concluzionat faptul că 62% dintre persoanele adulte din SUA se informează din social media.

conținut, în special în scopul publicității direcționate. Aceste platforme conectează miliarde de utilizatori la cantități enorme de conținut și informații⁴ și oferă servicii inovatoare cetățenilor și companiilor. Pe fondul asaltului informațional cu care se confruntă societatea modernă apare necesitatea verificării informațiilor primite, emitenții și canalele de diseminare alese.

În acest context, în scopul decelării riscurilor specifice pentru preservarea ordinii și siguranței publice, organele de aplicare a legi sunt obligate să realizeze verificări specifice pentru identificarea entităților care au astfel de intenții ale vectorilor care instigă la perturbarea liniștii și ordinii publice, cu respectarea strictă a legislației în vigoare.

Analiza rețelelor sociale reprezintă o metodă facilă, care permite

⁴Aproape 4 miliarde de utilizatori ai Internetului la nivel global, peste 2,1 miliarde de conturi active pe Facebook și peste 310 milioane de conturi active pe Twitter, conform www.internetlivestats.com, accesat la data de 21.02.2018.

identificarea vectorilor cu preocupări pe linia recrutării online de persoane vulnerabile, în scopul realizării de activități circumscrise criminalității organizate, respectiv trafic de persoane, în special în domeniul prostituției, prestării de muncă forțată, trafic de droguri și facilitarea migrației ilegale (Ivan, 2016, f.p.).

Un alt factor tehnologic de risc îl constituie incidența cyber-criminalității la nivelul societății moderne, manifestată prin fraude financiare de mare amploare la adresa persoanelor fizice și companiilor, precum și furtul de date personale în scopul utilizării acestora la falsificarea de documente de călătorie, în scopul facilitării traficului de migranți.

Atacurile cibernetice asupra elementelor de infrastructură critică constituie un alt element de risc, cu impact major la nivelul economiilor statelor atacate. Aceste tipuri de atacuri necesită măsuri costisitoare de contracarare, fapt ce conduce la creșterea produselor și serviciilor oferite clienților.

BIBLIOGRAFIE

1. Ivan, Lucian, „An analysis on illegalmigration – trends, perspectivesandappropriatere sponse”, Proceedings of theXXIst International Conference Intelligence in theKnowledge Society, Bucharest, 2016, ISSN 2392-7542, p. 201-202;
2. Mănescu, Ramona-Nicole, „SecurityandTerrorism”, Editura Vizual, București, 2018, ISBN 978-973-587-201-4, p. 20;
3. Prelipceanu, P.C., „Terorism, antiterorism, contraterorism – repere istorice și tendințe actuale”, Revista Infosfera nr. 2/2018, editată de Ministerul Apărării Naționale – Direcția Generală de Informații a Apărării, ISSN 2065-3395, p. 39;
4. Ivan., Lucian, „Implementarea în România a prevederilor

Convenției privind
interzicerea armelor chimice”,
publicat în Buletinul de
Informare și Documentare nr.
6/2013 al Ministerului
Afacerilor Interne, p. 15.

5. www.internetlvestats.com;
6. Ivan, Lucian, „Importanța
analizei rețelelor sociale în

gestionarea crizelor de ordine
publică”, Buletinul de
Informare și Documentare nr.
1/2016 al Ministerului
Afacerilor Interne.

Reguli de Politică Monetară⁵

Mădălina Ștefania ENE

Abstract: În articolul de mai jos ne este evidențiată regula de politică monetară Taylor. Aceasta nu este departe de realitate, acest lucru fiind demonstrat și în lucrarea de față, observându-se legătura pozitivă dintre variabilele considerate, fapt evidențiat prin estimările realizate cu ajutorul Eviews. Rezultatele obținute confirmă teoria economică, însă lipsa de validitate din punct de vedere statistic a modelelor estimate provine din încălcarea ipotezelor clasice ale regresiilor multiple și din folosirea unei metode simplificate de estimare, pe când în lucrările amintite mai sus au fost folosite tehnici complexe de înlăturare a impedimentelor întâlnite de noi, precum metoda de estimare GMM (Generalised Method of Moments).

Cuvinte cheie: BNR, Politica Monetară, Inflația, PIB, Regula Taylor.

Abstract: The following article highlights the Taylor monetary policy rule. This is not far from reality, as demonstrated in the present paper, observing the positive relationship between the variables considered, as evidenced by the Eviews estimates. The obtained results confirm the economic theory, but the lack of statistical validity of the estimated models stems from the violation of the classical assumptions of multiple regressions and from the use of a simplified estimation method, while in the aforementioned works, complex techniques were used to remove the impediments encountered by us, such as the Generalized Method of Moments (GMM) estimation method.

Keywords: NBR, monetary policy, inflation, NGP, Taylor Rule

⁵ Articolul de față redă o parte din rezultatele cercetării efectuate în vederea elaborării lucrării de licență cu același titlu prezentate în anul 2016, în vederea absolvirii Facultății de Finanțe, Bănci și Burse de Valori din cadrul Academiei de Studii Economice din București.

Economia în tranziție a României din ultimul deceniu a cunoscut o serie de schimbări majore, ca urmare politica monetară a fost unul din principalii piloni ai creării unei stabilități, care să permită o creștere economică sustenabilă pe termen mediu.

În 2003, obiectivul principal promovat de Banca Națională a României a fost țintirea agregatelor monetare și promovarea unui mix împreună cu politicile economice. Totodată, banca centrală urmărea implementarea unei noi strategii de politică monetară care să fie mai eficientă decât cea propusă până în acel moment.

Această pregătire a durat până în luna august, 2005, prin stabilirea criteriilor care să conducă la eficacitatea acestei strategii: scăderea ratei anuale a inflației la un nivel de sub 10%, consolidarea credibilității băncii centrale printr-o mai bună ancorare în realitate a prognozelor realizate asupra nivelului

de inflație și al celorlalte variabile macroeconomice (produsul intern brut, cursul de schimb, ratele dobânzii de pe piață), coordonarea politicii monetare cu cea fiscală, reducerea vulnerabilității economiei la fluctuațiile cursului de schimb, sporirea transparenței acțiunilor băncii centrale care va duce anticipări mai precise din partea agenților economici, folosite ulterior pentru prognoza inflației pe termen scurt și mediu, transmiterea mai rapidă în piață a deciziilor prin canalele de transmisie monetară.

În ultimii ani, pe lângă țintirea inflației, banca centrală utilizează ca instrument de transmitere a politicii rata dobânzii cheie, această strategie fiind implementată și de Banca Centrală Europeană. Scopul îl reprezintă stabilitatea financiară, corelată cu obiectivele economice ale Uniunii Europene, care pot fi afectate pe termen scurt de o creștere a prețurilor bunurilor și serviciilor și fluctuații ale ratelor de

dobândă. în sens larg, stabilitatea financiară trebuie să asigure alocarea eficientă a economiilor pentru investiții și absorbția unor șocuri. Pentru a îmbina atât stabilitatea prețurilor, cât și o dezvoltare durabilă, este necesară supravegherea prudentială a sistemului bancar, politica monetară acționând prin rata de dobândă din piață, respectiv cheie. (Isărescu, 2008)

Țintirea inflației este o strategie a băncilor centrale care a avut rezultate pozitive în Cehia, Polonia și Ungaria. Astfel, șocurile produse de prețurile administrate, balanța externă, și-aureduș probabilitatea de apariție și s-au dezvoltat noi instrumente de previzionare, stabilindu-se benzi și orizonturi de antigere a unor ținte. (Banca Națională a României, 2003) Utilizare aanticipărilor, cât și asumarea unui obiectiv pe termen mediu, au fost praguri pe care acestea vroiau să le atingă, chiar dacă economiile se aflau într-o perioadă de tranziție.

Modificările ratei dobânzii de politică monetară reprezintă semnale pe care banca centrală le transmite în piață, fie în perioade de inflație ridicată sau scăzută, produs intern brut peste sau sub nivelul potențial, volatilitate mare a variabilelor din economie, incertitudine. Aceste schimbări pot fi analizate prin prisma unei reguli Taylor, așa cum a fost propusă de către John Taylor în 1993, încercând să explice întărirea sau relaxarea ratei fondurilor federale în funcție de nivelul inflației și al producției (la un grad maxim de ocupare al forței de muncă).

Literatura de specialitate în ceea ce privește regulile de politică monetară și politica monetară promovate de diferite bănci centrale este foarte vastă, existând numeroase cercetări pe această temă, pentru diferite țări și tipuri de economii. În lucrarea prezentă, se va încerca realizarea trecerea succintă în revistă a cercetărilor referitoare la regulile de politică monetară, în special în ceea ce privește aplicabilitatea regulii

Taylor de politică monetară, ce va reprezenta punctul central pentru studiul de caz al acestei lucrări. Mai mult, se va încerca selectarea acelor lucrări care se concentrează pe țări emergente, pe țări în dezvoltare, dar mai ales pe țări din Europa Centrală și de Est, pentru a facilita o comparație cât mai exactă cu ceea ce s-a întâmplat în România. Astfel, articolul principal pentru această lucrare este cel publicat de Darina Polovkova în 2010, prin care aceasta abordează problematica regulii de politică monetară Taylor exact în sensul în care se dorește a fi abordată prin intermediul prezentei teze, dar într-o manieră mai simplificată. De asemenea, vor fi prezentate o serie de alte cercetări ce abordează din perspective diferite problematica politicii monetare și a regulilor de politică monetară implementate.

Conform informațiilor furnizate de Darina Polovkova în articolul său "Consistency of the Taylor rule with CEEC data" (2010), există puține lucrări

scrise pe această temă pentru țările din fostul bloc comunist, iar motivul poate fi existența datelor pe perioade scurte de timp sau imprecizia acestora, dată fiind tranziția statelor respective. Cu toate acestea, Maria-Dolores (2005) a reușit să demonstreze consistența regulii Taylor în țări precum Polonia, Ungaria, Cehia sau chiar în Zona Euro, pe perioade mai scurte (1998-2003), contrar rezultatelor obținute de noi.

Aceeași validitate a fost obținută și de Paez-Farell (2007) pe un eșantion de țări asemănător, însă în niciuna dintre aceste lucrări nu a fost testată staționaritatea datelor, existând posibilitatea apariției fenomenului "spurious regression". Acesta ne poate împinge către concluzii greșite.

Un alt studiu de acest gen a fost făcut de către Frommel, Garabedian și Schobert (2006), pe țări din Europa Centrală și de Est, aplicând metodologia seriilor cointegrate. Aceștia au obținut rezultate remarcabile în ceea ce privește influența gap-ului de inflație asupra

ratei de dobândă, însă în cazul decalajului PIB-ului nu se poate spune același lucru, rezultatul fiind asemănător cu cel obținut în prezenta lucrare. Astfel, PIB-ul nu a avut o influență semnificativă în această perioadă.

Rezultatele din literatura de specialitate arată că regula de politică monetară Taylor nu este departe de realitate, acest lucru fiind demonstrat și în lucrarea de față, observându-se legatura pozitivă dintre variabilele considerate, fapt evidențiat prin estimările realizate cu ajutorul Eviews. Rezultatele obținute confirmă teoria economică, însă lipsa de validitate din punct de vedere statistic a modelelor estimate provine din încălcarea ipotezelor clasice ale regresiilor multiple și din folosirea unei metode simplificate de estimare (OLS)⁶, pe când în lucrările amintite mai sus au fost folosite tehnici complexe de înlăturare a impedimentelor întâlnite de noi, precum

metoda de estimare GMM (Generalised Method of Moments).

În ceea ce privește aparatul econometric utilizat, se poate pleca de la lucrări reprezentative în domeniu precum cea a lui Greene (Greene, 2002), Brooks, (Brooks, 2008, pp. 379-451), Gujarati (Gujarati, 2004, pp. 856-867) sau chiar note de curs prezentate în conformitate cu literatura de specialitate și redactate de către Codîrlășu (Codîrlășu, 2007), ce pot fi folosite pentru abordarea practică în ceea ce privește problematica ce urmează a fi studiată. Aparatul econometric va fi descris înainte de utilizare în linie cu cele prezentate în literatura de specialitate, iar după estimare vor fi testate ipotezele folosind teste specifice pentru fiecare dintre acestea.

Metoda de estimare a parametrilor a fost des criticată, cât și robustețea modelelor. Rezultatele analizelor asupra variabilelor instrumentelor utilizate în mecanismul de transmisie a politicii, realizate prin

metoda generalizată a momentelor, arată o eficiență mai mare a parametrilor. Gali și Gertler folosesc paradigma nou-keynesistă pentru a explica comportamentul inflației în Statele Unite, ca o funcție de primul lag, valoarea așteptată la momentul următor și costul marginal al producției. Rudd și Whelan subliniază că acești coeficienți ai variabilelor forward looking pot fi deplasați în sus dacă ecuația nu este bine construită din cauza omiterii unor regresori revelanți, aleși ca instrumente.

De asemenea, pot apărea diferențe între parametrii estimați prin metode diferite. Una dintre ele este cea amintită mai sus, însă se pot modela prin ecuații indirecte pentru a elimina variabila așteptată din partea dreaptă și înlocuirea ei cu lag-uri infinite ale variabilei viitoare. Sunt și câteva condiții pe care modelul testat prin metoda generalizată a momentelor trebuie să le verifice:

- Parametrii pot fi deplasați din cauza corelației instrumentelor cu erorile
- Ecuația poate fi greșit specificată din cauza omiterii unor variabile sau a instabilității parametrilor estimați pe baza eșantionului
- Parametrii nu pot fi identificați deoarece sunt prea puține instrumente
- Aceștia pot fi slab identificați dacă corelația instrumentelor cu variabila dependentă este slabă.

Coeficienții pot fi comparați cu cei obținuți prin metoda *Probabilității Maxime*. Dintr-un studiu al lui Lindé (2005), reiese faptul că parametrii nu sunt foarte deplasați de la cei eficienți, iar în caz de identificare exactă, cei estimați prin metoda celor mai mici pătrate și aleși după criteriul maximum likelihood sunt similari celor din metoda generalizată a momentelor.

Factorii estimați pot fi incluși în setul de instrumente al regulii Taylor

prin GMM, aducând o precizie mai mare estimatorilor. Există și un raționament economic pentru includerea acestor variabile, în sensul că băncile centrale utilizează un număr mare de indicatori și de observații în deciziile de politică monetară. (Bernanke B, Boivin J, 2003, pp.525-46)

Acești factori pot aproxima anumite variabile omise în ecuațiile de tip forward looking. Fiind potențial endogeni, se utilizează primul lag al acestora, care pot fi folositori pentru celelalte variabile endogene în celelalte ecuații (sistem de mai multe ecuații). Totodată lag-urile factorilor ca instrumente adiționale scad sistematic erorile standard ale estimatorilor GMM pentru toți parametrii, mai ales la nivelul celor forward looking.

Abordarea a fost des folosită în literatura de specialitate cu privire la anticipările legate de rata inflației și diferențialul de produs intern brut se referă la faptul că acestea se formează în mod adaptiv, fiecare agent economic își

ajustează așteptările în funcție de inflația, respectiv output-ul de la momentul t-1 și de estimările băncii centrale. Pe de altă parte, așteptările inflaționiste reprezintă un canal important prin care politica monetară influențează activitatea economică. Agenții economici își ajustează prețurile bunurilor și serviciilor la intervale diferite de timp, dar iau în considerare așteptările inflaționiste din perioadele următoare ale factorilor de producție, costul cu forța de lucru. Studiul realizat de Banca Națională în 2010 asupra modalității de stabilire a prețurilor în cadrul firmei relevă faptul că 63% din firme își stabilesc autonom prețul, 43% adăugând o marjă asupra costului unitar, iar celelalte adoptă prețul pieței. 43% dintre respondenți și-l modifică ca urmare a șocurilor, iar 15% au un interval regulat la care le ajustează. Un alt factor important îl reprezintă competitorii, respectiv trendul pe care îl impun pe piață. Presiunile cererii asupra inflației au scăzut, apărând alți factori persistenți. Produsul intern brut este

sub nivelul potențial în perioadă de recesiune, cauzele fiind productivitatea scăzută a factorilor și șomajul ridicat. În ceea ce privește dinamica salariilor, aceasta a depășit dinamica produsului intern brut (PIB-ului), ajustarea realizându-se gradual și încet. (Boțel, 2010)

În continuare, plecând de la cercetările existente în literatura de specialitate și a conceptelor teoretice prezentate, va fi prezentat studiul de caz realizat pentru perioada aleasă în ceea ce privește politica monetară din România și aplicabilitatea regulii Taylor pentru cazul țării noastre. Rezultatele vor fi interpretate în comparație cu ce s-a obținut anterior în literatura de specialitate, urmând în finalul lucrării să se facă o centralizare a tuturor concluziilor obținute, la care se vor adăuga propuneri de îmbunătățire a cercetării prezente, ținând cont de punctele slabe observate pe parcursul demersului întreprins.

BIBLIOGRAFIE:

1. Isărescu, Mugur, 2008, Probleme ale politicii monetare într-o țară emergentă. Cazul României;
2. Banca Națională a României, 2003, Politica monetară în anul 2003, aprilie;
3. Greene W., *Econometric Analysis* (2002), Ediția a-4-a, Prentice Hall;
4. Brooks, C., (2008). *“Introductory Econometrics for Finance”*, Cambridge University Press, New York;
5. Gujarati, R.N. (2004). *Basic Econometrics*, Mc Graw-Hill, New York;
6. Codîrlășu A. (2007), *Econometrie aplicată în EvIEWS*, Note de curs;
7. Bernanke B, Boivin J, (2003), *Monetary policy in a data-rich environment*, Journal of Monetary Economics, 50(2);
8. Boțel, Cezar, 2010, *Persistența inflației și cauzele acesteia*,

Impactul evoluției indicatorilor macroeconomici asupra fondurilor de investiții

Mădălina Ștefania ENE⁷

Abstract: În urma parcurgerii literaturii de specialitate referitoare la analiza piețelor de fonduri mutuale din Europa, din regiune și din România, se va merge mai departe către partea aplicată a acestei lucrări, iar capitoul al doilea va fi unul intermediar în care se va încerca realizarea unei treceri de la partea teoretică la cea de studiu de caz. Astfel, se va încerca evidențierea manierei în care a evoluat piața de fonduri mutuale în România din diferite perspective, urmărindu-se totodată determinarea unui anumit nivel de dezvoltare comparativ cu ceea ce se întâmplă în altă țări din regiune și din Europa.

Cuvinte cheie: fonduri mutuale, active totale, subscrieri și răscumpărări, administratori de fonduri.

Abstract: Following the specialised literature on the analysis of mutual funds markets in Europe, in the region and in Romania, we will go further to the practical part of this paper, and the second chapter will be an intermediate one in which a transfer will be attempted from the theoretical to the case study. Thus, we will attempt to highlight the manner in which the mutual funds market in Romania evolved from different perspectives while aiming to determine a certain level of development as compared to what happens in other countries in the region and in Europe.

Keywords: mutual funds, total assets, subscriptions and redemptions, fund managers.

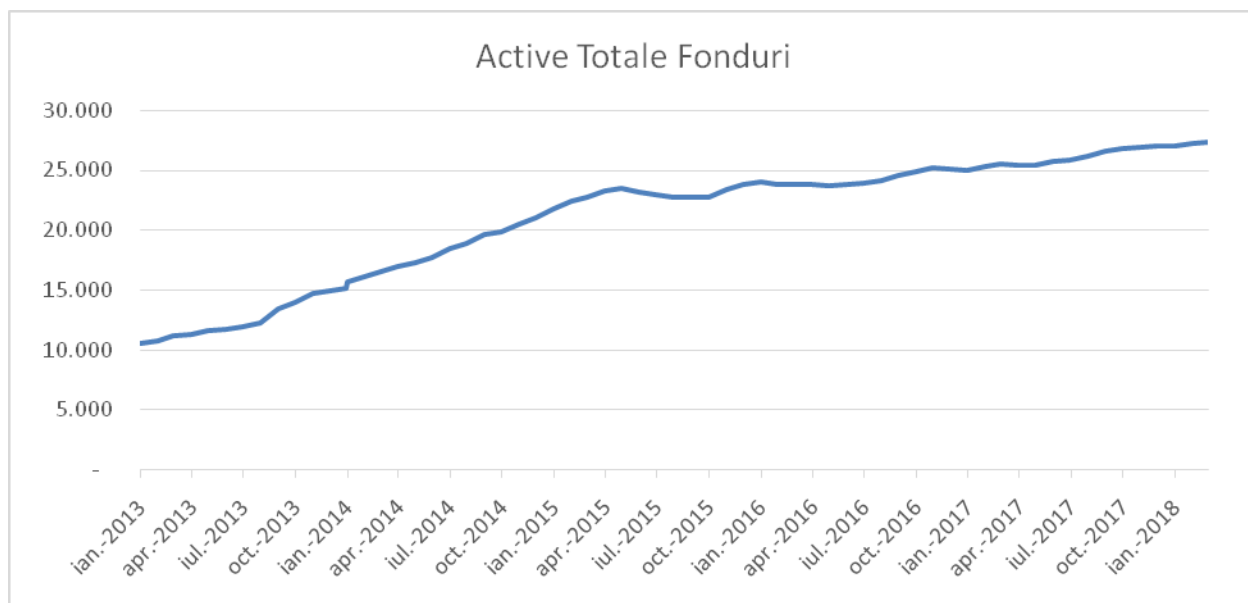
⁷Prezentul demers face parte din lucrarea de disertație intitulată „Impactul evoluției indicatorilor macroeconomici asupra fondurilor de investiții” și susținută în anul 2018 la Facultatea de Finanțe, bănci, asigurări și burse de valori din cadrul Academiei de Studii Economice.

Dinamica pieței locale și nivelul de dezvoltare

Prima direcție în care ne vom îndrepta în această analiză este prezentarea evoluției activelor pe care fondurile mutuale din România le-au

avut în administrare în perioada ianuarie 2013 – martie 2018. Aceasta este cea mai lungă perioadă pentru care au fost disponibile date pe site-ul AAF (Asociația Administratorilor de Fonduri).

Figura 1- Evoluția activelor totale ale fondurilor mutuale în România (2013ian –

martie 2018)

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor AAF⁸

⁸ Asociația Administratorilor de Fonduri

Se poate observa foarte ușor că a fost o piață în creștere în perioada analizată, însă ritmul de creștere s-a diminuat în ultima perioadă, existând o serie de elemente care au contribuit la această tendință. O parte din diminuarea ritmului poate fi pusă pe seama unei potențiale atingeri de saturație a pieței locale pe segmentul de fonduri de investiții, iar o alta ar putea fi pusă pe seama scăderii randamentelor fondurilor, acestea devenind mai puțin interesante ca și metode alternative de economisire. Totodată, pentru a înțelege mai bine comportamentul investitorilor considerăm că este necesar să se prezinte principalii competitori de pe piață, dar și principalele categorii de fonduri existente. Mai mult, este cu siguranță nevoie de prezentarea structurii pieței, adică maniera în care este împărțită.

Prin urmare, trebuie să prezentăm principalele categorii de produse oferite clienților care doresc să economisească/investească prin

intermediul unor fonduri de investiții pe piața din România:

- fonduri de instrumente monetare
- fonduri de obligațiuni
- fonduri de acțiuni
- fonduri mixte (obligațiuni și acțiuni în proporții apropiate)
- alte fonduri: aici se poate vorbi despre fondurile care investesc în mărfuri, care investesc în produse derivate sau imobiliare.

Pe de altă parte, trebuie să amintim faptul că fondurile mai pot fi clasificate dintr-un alt punct de vedere, acela al manierei în care pot fi realizate subscrierile și răscumpărările. Prin urmare, putem vorbi despre două categorii de fonduri de investiții întâlnite atât pe piața din România, cât și pe orice altă piață:

- fonduri deschise de investiții – pentru această categorie subscrierile și răscumpărările pot fi efectuate la orice moment de timp.

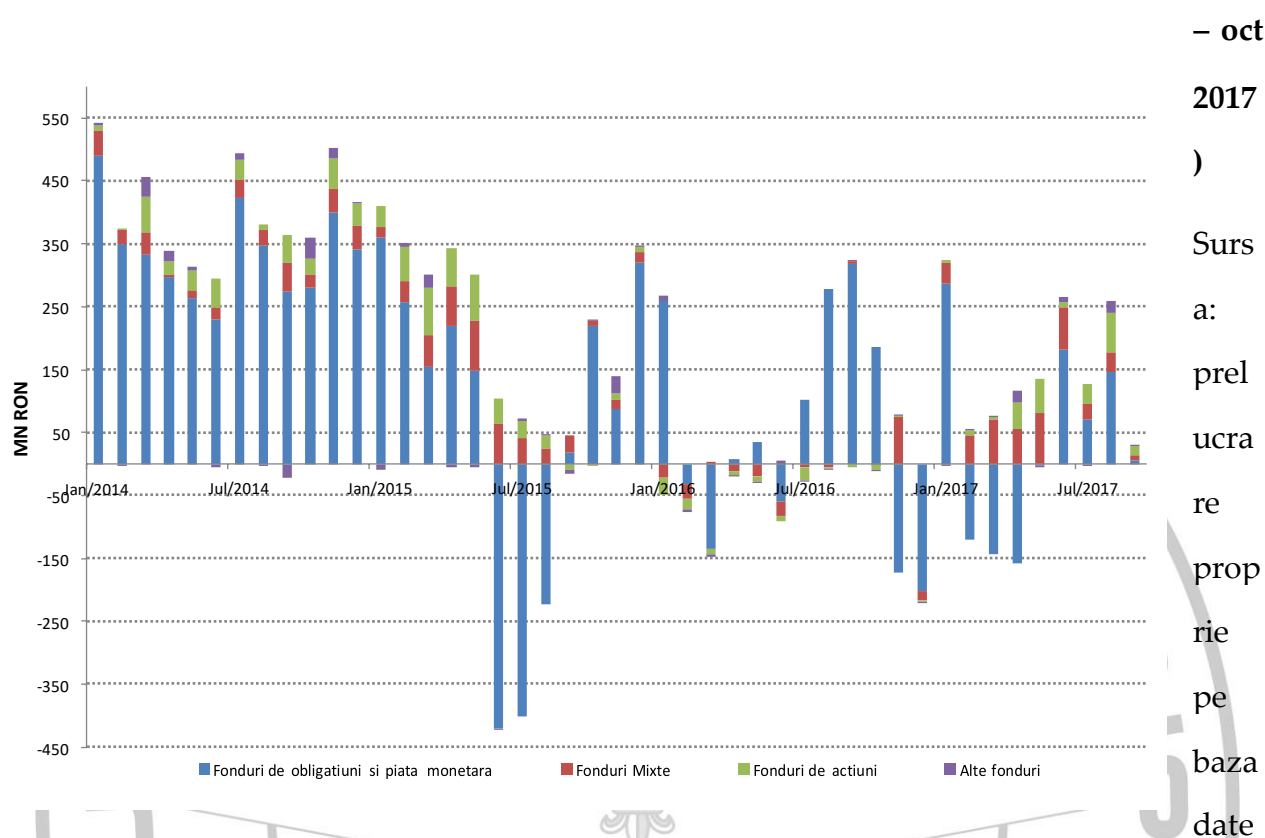
- fonduri închise de investiții – pentru această categorie subscrierile și răscumpărările pot fi efectuate doar la anumite momente de timp stabilite și anunțate anterior de către administratorul fondului de investiții.

Având în minte aceste categorii de fonduri împărțite în funcție de clasele de active în care investesc, putem merge mai departe către prezentarea evoluției pieței locale în funcție de aceste categorii. Totodată, pentru a surprinde apetența investitorilor pentru una sau mai multe clase de fonduri de investiții

mai scăzut.

se va prezenta un grafic în care avem pe fiecare lună evoluția subscrierilor nete (diferența dintre subscrieri și răscumpărări din fiecare lună). Prin urmare, o lună în care subscrierile sunt mai mari decât răscumpărările înseamnă o lună în care a existat interes pentru acel tip de fond, adică investitorii au fost mai interesați și au avut încredere mai mare într-o anumită categorie. Pe de altă parte, o valoare negativă a subscrierilor nete înseamnă un interes

Figura 2- Evoluția subscrierilor nete⁹ lunare pe categorii de fonduri mutuale (2014 ian

lor AAF.

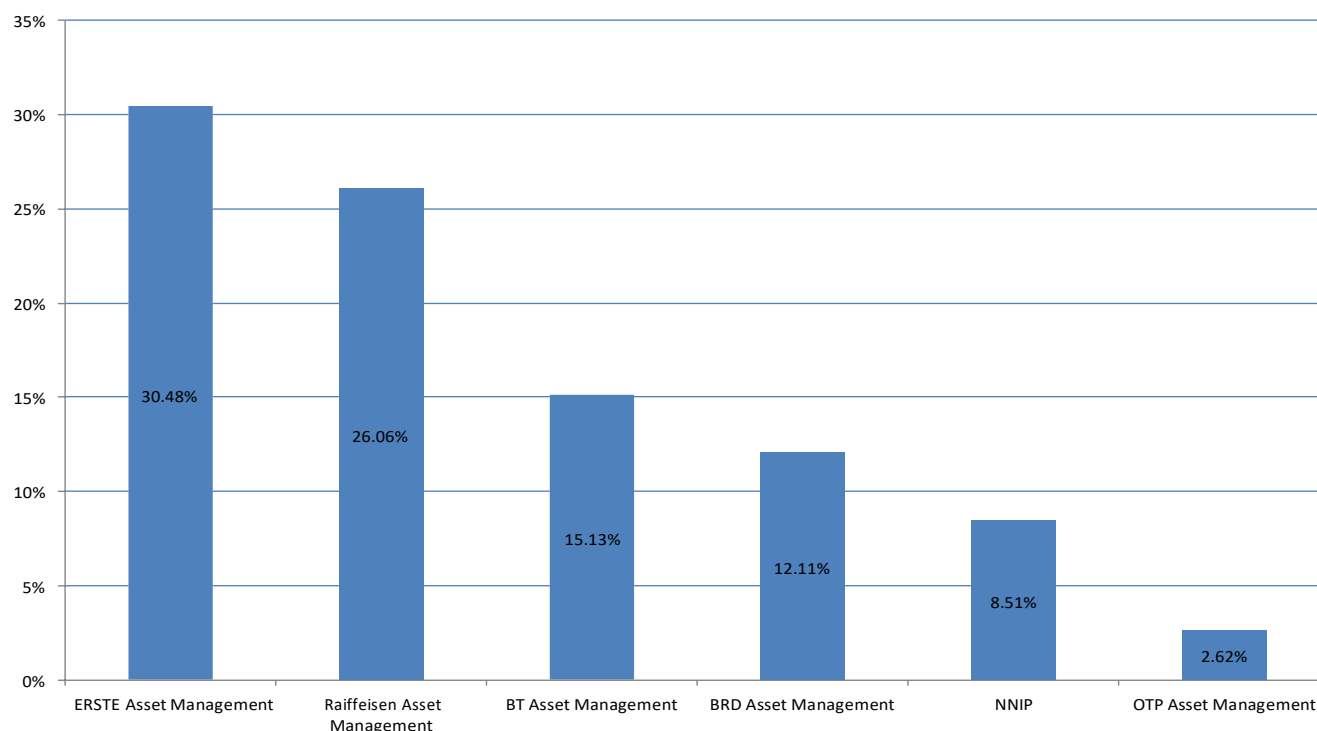
⁹ Subscrieri nete = total subscrieri – total rascumpărări

Plecând de la aceste date se poate observa că subscrierile au fost mult mai mari decât răscumpărările pe tot parcursul anului 2014 și pe o bună parte din 2015, iar principalele fonduri în care s-a subscris au fost cele de obligațiuni (cele care investesc preponderent în instrumente cu venit fix). S-a arătat în acest fel o dorință clară a românilor de a economisi prin intermediul unor instrumente cu risc mai scăzut, iar acest fapt se poate datora unei educații financiare precare. Pe de altă parte, se poate observa că în ultimele luni luate în considerare (finalul anului 2017 și începutul anului 2018) au fost unele cu ieșiri puternice din fondurile de obligațiuni, scăzând interesul pentru acestea. Mai mult, este ușor de observat un interes în creștere pentru fondurile

mixte și pentru cele de acțiuni, însă volumele pe acestea nu sunt suficiente pentru a compensa scăderea de active de pe fondurile de obligațiuni la nivelul întregii industrii de fonduri mutuale din România.

Pentru a merge mai departe cu analiza, este necesar să observăm care sunt cele mai importante companii din această piață, care sunt cei mai importanți administratori de fonduri și care sunt cotele de piață ale acestora, conform celor mai recente raportări ale Asociației Administratorilor de Fonduri din România (AAF România). Această idee este prezentată cu ajutorul graficului următor:

Figura 3- Cotele de piață ale principalilor administratori de fonduri mutuale pe piața din România – septembrie 2017

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor AAF.

Pe baza datelor prezentate cu ajutorul graficului anterior se poate observa că piața fondurilor mutuale din România este dominată de administratori de fonduri care fac parte din grupurile bancare locale sau regionale precum: Erste Asset Management (Erste Bank Austria), Raiffeisen Asset Management (Raiffeisen Bank Austria), BRD Asset Management (Societe Generale) sau BT

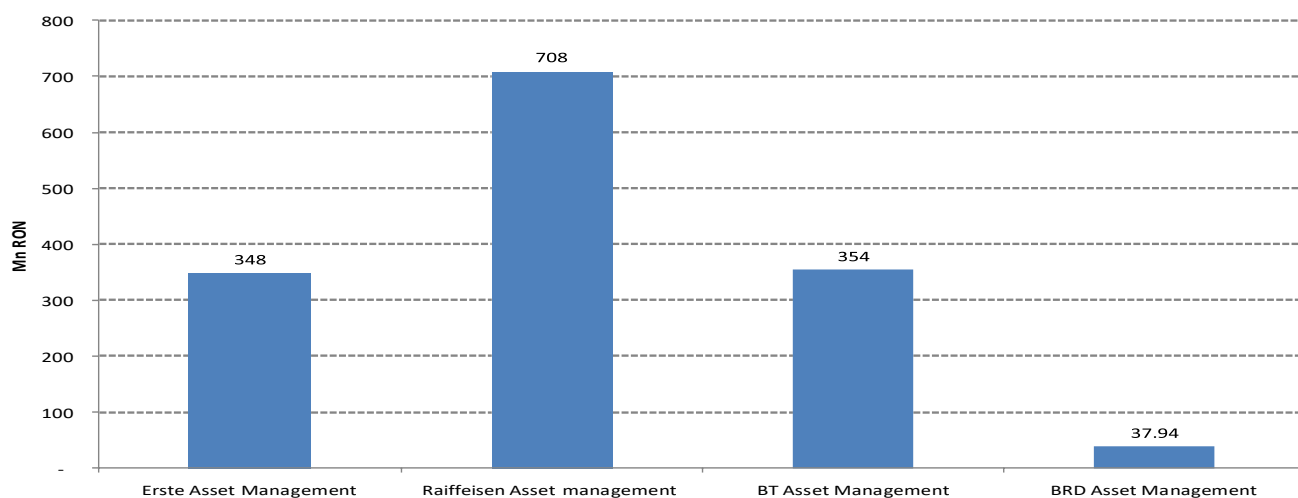
Asset Management (Banca Transilvania). Acestora li se adaugă NNIP, un grup internațional de administratori de fonduri, însă până de curând acesta a fost sub controlul ING Bank, adică a aplicat același principiu precum cele prezentate anterior. Pe de altă parte, se poate observa că aproximativ 90% din întreaga piață este controlată de primii 5 administratori de

fonduri mutuale: Raiffeisen Asset Management, Erste Asset Management, BT Asset Management, BRD Asset Management și NNIP, fapt care arată un grad de concentrare ridicat și o granularitate scăzută a pieței.

Având ideea conform căreia o bună parte dintre subscrierile clienților s-au îndreptat către fondurile de

obligațiuni, devine interesant să identificăm care sunt activele din fondurile de acțiuni și cum stau la acest capitol principalii 4 jucatori de pe piața fondurilor mutuale din România. În acest sens am construit graficul cu bare prezentat mai jos pentru administratorii Raiffeisen Asset Management, BRD Asset Management, Erste Asset Management și BT Asset Management.

Figura 4- Active în fonduri de acțiuni pentru fiecare dintre primii 4 administratori din piață

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor AAF

Pe baza graficului prezentat anterior se poate observa că Raiffeisen Asset Management a reușit să atragă cele mai mari volume în aceste fonduri de acțiuni dintre primii 4 administratori, fiind

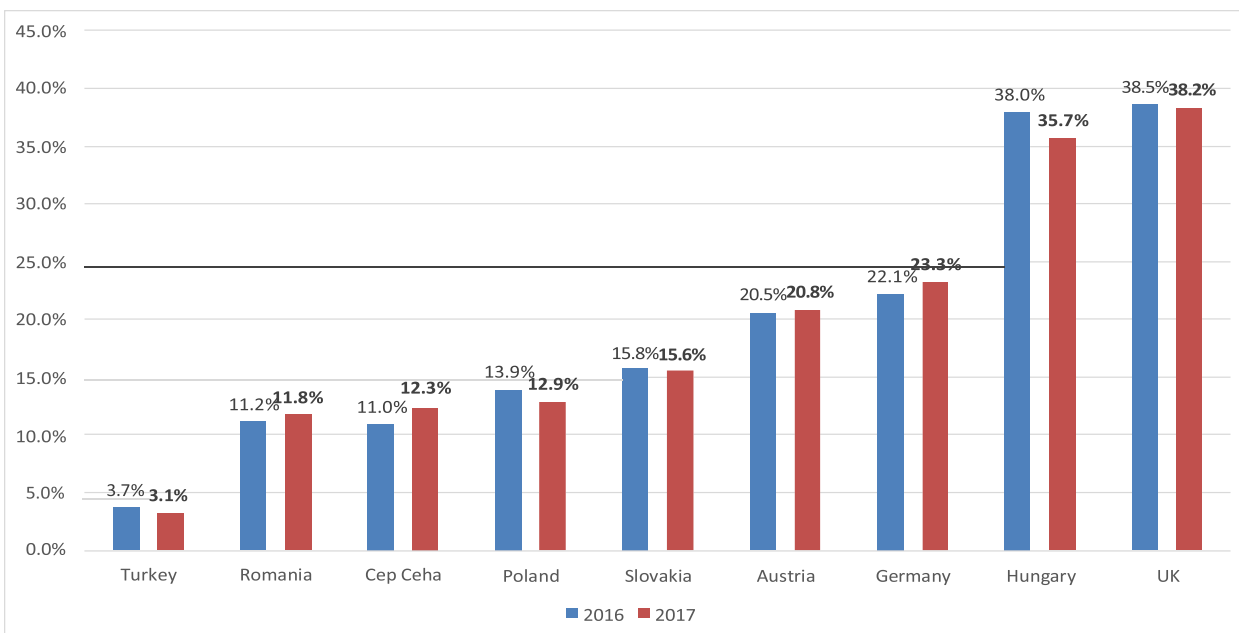
urmat de către BT Asset Management și Erste Asset Management la diferență foarte mică între cei doi administratori. Astfel, se poate afirma că Raiffeisen Asset Management a reușit să atragă cel

mai mare număr de clienți cu apetit mai mare către risc, iar BRD a atras cei mai puțini, având un portofoliu de clienți foarte conservatori.

În continuare, vom merge mai departe cu prezentarea pieței fondurilor mutuale din România. Pentru a surprinde gradul de dezvoltare a acesteia se va apela la un indicator cunoscut printre analiștii acestei piețe și promovat de către Asociația Administratorilor de Fonduri Mutuale din Europa (EFAMA). Astfel, se va urmări gradul de penetrare, care este calculat ca raport între activele fondurilor mutuale provenite de la persoane fizice dintr-o țară și depozitele persoanelor fizice. Se va recurge doar la deținerile persoanelor fizice pentru că

acestea evidențiază mult mai corect comportamentul și nivelul de dezvoltare dintr-o economie. Investitorii instituționali (fonduri de pensii și alte fonduri) sau cei corporate pot avea un comportament diferit de la țară la țară, comportament care poate altera concluzia trasă în urma analizei bazate pe gradul de penetrare. De asemenea, trebuie precizat că acest indicator (gradul de penetrare) este un indicator care ne va ajuta să prezentăm nivelul de dezvoltare a pieței fondurilor mutuale comparativ cu alte țări, dar, totodată, ne va ajuta să arătăm care dintre administratorii de fonduri mutuale din România a atins un nivel de dezvoltare apropiat de cel al țărilor din vestul Europei.

Figura 5-Gradul de penetrare a pieței de fonduri mutuale în România vs. țări europene (Active în administrare de la persoane fizice/Depozite de la persoane fizice)

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor EFAMA

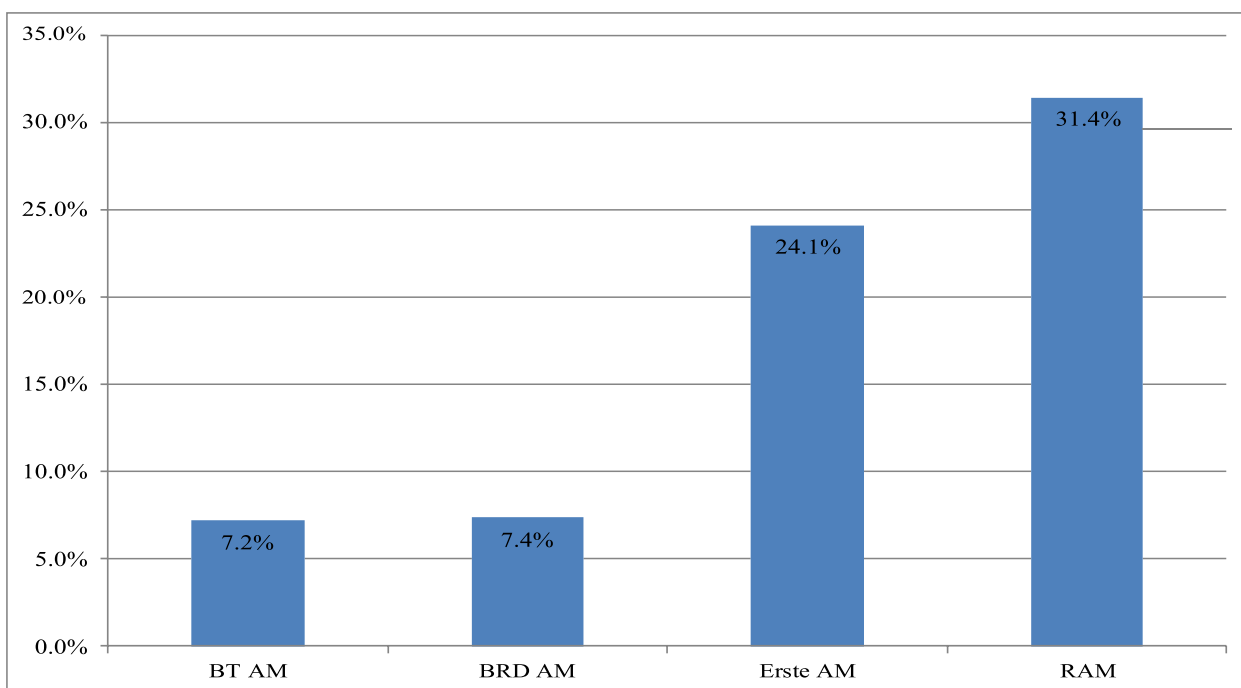
Pe baza graficului prezentat anterior se poate observa că gradul de penetrare în cazul industriei fondurilor mutuale din România a fost în 2017 de doar 11.8%, în creștere ușoară față de anul 2016, dar a rămas sub țările din regiune (Cehia și Polonia) și este semnificativ mai scăzut decât cel din țări dezvoltate precum Austria (20.8%) sau Germania (23.3%). Astfel, putem vorbi despre o piață a fondurilor mutuale în creștere în România, dar și despre o piață încă la început, care mai are de făcut

pași importanți în sensul dezvoltării pentru a ajunge măcar la nivelul țărilor din regiune (Europa Centrală și de Est).

Plecând de la aceste statistici legate de imaginea de ansamblu la nivelul industriei și poziționarea față de țările din Europa, vom merge mai departe către analizarea aceluiași indicator pentru cazul celor mai mari 4 administratori de fonduri mutuale din România: BRD, BCR, Banca Transilvania și Raiffeisen Asset Management. Astfel,

gradul de penetrare este prezentat prin intermediul graficului următor:

Figura 6- Gradul de penetrare pentru cei mai mari 4 administratori de fonduri mutuale din România (active în administrare de la persoane fizice/depozite atrase de

la persoane fizice) – dec 2017-

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor AAF și pe baza datelor din rapoartele anuale ale băncilor BRD, BCR, Raiffeisen Bank România și Banca Transilvania

Pe baza graficului prezentat anterior se poate observa foarte ușor că cel mai mare grad de penetrare la nivel de industrie l-a înregistrat Raiffeisen Asset Management (31.4%), mult peste nivelul mediu din România de aproximativ 12%. Raiffeisen este urmată de Erste Asset Management (BCR) cu

24.1%. Astfel, se observă că există doi administratori mari (BCR și Raiffeisen), cu un grad de dezvoltare mult mai ridicat decât nivelul mediu al pieței din România. În acest context, este de așteptat ca pe măsură ce și ceilalți participanți la piață converg către un grad de penetrare ridicat (vorbiți aici

despre administratorii de fonduri mutuale care fac parte din sistemul bancar), întreaga piață din România să

se îndrepta către nivelul celor din țările dezvoltate europene.

BIBLIOGRAFIE

- AAF(Asociația Administratorilor de Fonduri din România)- Activele fondurilor de investiții în România
- BNR: Evoluția soldului depozitelor din România realizate de populație INS- Institutului Național de Statistică al României; Evoluția ratei inflației în România
- Del Guercio, D. and Tkac, P.A., 2002. The determinants of the flow of funds of managed portfolios: Mutual funds vs. pension funds. Journal of Financial and Quantitative Analysis, 37(4)
- Berk, J.B. and Green, R.C., 2004. Mutual fund flows and performance in rational markets. Journal of political economy, 112(6), pp.1269-1295.

Statul – Element fundamental pentru studiul relațiilor internaționale și științelor securității. Repere istorice privind evoluția conceptului de stat.

Organizarea prestatală și protostatală a societăților umane.

drd. Dragoș – Adrian BANTAȘ¹¹

drd. Ionela CUCIUREANU¹²

Abstract: Majoritatea teoreticienilor relațiilor internaționale consideră statul drept actor principal al acestora, iar conceptul de securitate are în centrul său tot societatea în forma ei de organizare statală. Totuși, la actuala formă a existenței statale nu s-a ajuns decât în urma unui amplu proces de dezvoltare a societăților umane în această direcție, iar stadiul actual, la rândul său, nu este definitiv, societățile organizate statal fiind într-un continuu proces de evoluție, caracterizat de schimbare permanentă. În această lucrare analizăm modul cum societățile umane au parcurs tranziția de la stadiul timpuriu, bazat pe exploatarea itinerantă a resurselor naturale, care necesita doar o organizare incipientă, până la societățile protostatale, urmând ca, într-un demers ulterior, să continuăm analiza noastră până la modelul de stat pe care îl întâlnim astăzi.

Cuvinte cheie: stat, societate, structură, producție, administrare, organizare, putere, autoritate.

Abstract: Most international relations theorists regard the state as their primary actor, and the security concept is based too upon the society in its state form. However, the present phase of state existence, was only achieved after an extensive process of human societies' development in this direction, and the current state form, in its turn, is not definitive, as the state-organized societies are still in a continuous process of evolution, characterized by permanent change. In this paper we shall analyze how human societies have traversed the transition from the early stage, based on the itinerant exploitation of natural resources, which requires only an incipient organization,

¹¹ Doctor în Informații și Securitate Națională, cu o teză intitulată „Contribuții ale bunei guvernări la nivel național pentru consolidarea securității în spațiul euroatlantic”, susținută public în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I” și doctorand în Dreptul Uniunii Europene, în cadrul Universității „Nicolae Titulescu” din București.

¹² Doctorand la Universitatea Babeș Bolyai din Cluj, cu o teză în Drept Roman, care pornește de la traducerea proprie, din limba latină, a unei părți din Digestele împăratului Justinian, asistent universitar la catedra de Drept Roman și Istoria Dreptului a Universității Nicolae Titulescu, avocat în Baroul București, membru în RFDI – Réseau Francophone du Droit International.

to the proto-state societies, and then, in a later process, we will continue our analysis until we find the model of state that we meet today.

Keywords: state, society, structure, production, administration, organization, power, authority.

1. CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE

Dintre toate noțiunile utilizate de ființa umană, precum și dintre concepțiile care definesc modul în care societățile umane se organizează și funcționează, puține sunt atât de importante și răspândite ca aceea de stat. Practic, aproape în fiecare moment al existenței lor, oamenii se raportează, conștient sau nu, la aceasta. În cazul în care desfășoară o activitate lucrativă, omul are conștiința faptului că statul ocrotește rezultatele muncii sale cinstite. Atunci când beneficiază de diverse servicii indispensabile traiului modern, cum ar fi sănătatea, învățământul, furnizarea de utilități, transportul și atâtea alte exemple, destinatarul acestora percepe faptul că ele sunt ori nu asigurate de stat, ori că acesta pune

la dispoziție cadrul necesar pentru ca ele să funcționeze. În momentul în care se definește pe sine, în mod inevitabil omul ajunge la acea parte a identității sale reprezentată de naționalitate și cetățenie, iar aceasta nu este decât relația juridică dintre o persoană și statul care îi asigură această calitate. Atunci când călătorește, indiferent în ce scop, persoana traversează frontiere de stat și, în cazul în care întâmpină dificultăți de orice fel, în timp ce se află în străinătate (noțiune care nu ar avea sens în lipsa raportării la un stat, văzut ca sistem de referință), va apela tot la protecția oferită de un stat, fie că este vorba de cel de cetățenie sau altul. Când își îndeplinește, voluntar sau în virtutea unei obligații, îndatoririle legale (cum ar fi plata taxelor și impozitelor), cetățeanul intră din nou în raport cu autoritatea de stat. Atunci când apare nevoia de a fi protejat de acțiunea unor

factori potențial nocivi, cum ar fi semeni cu intenții ostile, de proveniență internă (infractori etc) sau externă (forțe invadatoare sau subversive, rețele teroriste etc.), sau când suferă urmările unor dezastre naturale sau provocate de om, cetățeanul beneficiază de protecție din partea statului (prin serviciile de poliție, militare, de informații, de reacție în fața situațiilor de urgență etc.), iar când încearcă să își valorifice drepturi pe care legea i le conferă, dar alți cetățeni sau chiar instituții nu i le recunosc, apelează la puterea judecătorească, care este organizată tot în cadrul unui stat. Desigur, și atunci când participă la procesul politic (alege, este ales etc.), cetățeanul nu face acest lucru decât prin raportare la ceea ce numim stat. Practic, statul, în toată perioada istoriei cunoscute, a fost și este o constantă a vieții omenești, fără de care specia umană nu ar putea, cel puțin deocamdată, exista în condițiile pe care le cunoaștem. De altfel, ironia face capănă și cei care contestă legitimitatea existenței statului, cum ar fi anarhiștii,

să nu poată fi definiți decât tot prin raportare la conceptul de stat.

Faptul că lucrurile stau astfel este demonstrat și de unele aspecte subliniate de literatura de specialitate. Astfel, la o succintă analiză a cazurilor în care, pe un anumit teritoriu, autoritatea statală se diminuează până la nivelul la care devine ineficientă, viața persoanelor din respectiva arie geografică define deosebit de dificilă, în condițiile în care, pe fondul disoluției autorității centrale, iau naștere diverse forme de autoritate locală care, de cele mai multe ori, pentru a rezista și prospera (cel puțin cu referire la elitele lor conducătoare), vor recurge la activități pe care statul le consideră ilegale (trafic de armament, persoane, substanțe interzise, răpiri pentru recompense, extorsiuni etc.) și la violență (pedepse caracterizate printr-o cruzime deosebită, execuții sumare etc). În momentul în care descriem aceste aspecte, ele sunt comune în părți ale lumii în care autoritatea statală a suferit

un fenomen de disoluție, cum ar fi Irak, Siria, Somalia etc.

Mai mult decât atât, faptul că statul a reprezentat dintotdeauna o constantă a existenței umane nu înseamnă că modul în care înțelegem astăzi statul este identic cu sensul pe care această noțiune l-a avut în alte etapele istoriei omenirii. Din contră, prin studierea surselor bibliografice care tratează acest aspect, putem constata faptul că noțiunea de stat a parcurs un traseu sinuos, din Antichitatea timpurie până astăzi și, pe parcursul acestei deveniri istorice, numeroase trăsături esențiale ale sale au suferit schimbări importante. De aceste schimbări urmează să ne ocupăm în cursul demersului nostru, în care ne propunem, pentru început, să identificăm reperele principale care au marcat evoluția fenomenului statal, de la începuturile sale până în zilele noastre.

Prezentul demers dorește să realizeze o prezentare a etapelor succesive de dezvoltare a societăților

umane, de la apariția acestora până la modelul actual de organizare statală. Pentru atingerea acestor scopuri optăm pentru metoda cercetării bibliografice, consultând o varietate de surse din literatura de specialitate, atât autohtonă cât și, în special, străină. Relevanța studiului pe care îl supunem atenției dumneavoastră este oferită de prezentarea unor noțiuni relativ puțin abordate în literatura de specialitate din țara noastră, iar scopul prezentului demers vizează atât expunerea acestora, cât și încurajarea de dezbateri ulterioare pe această temă.

2. ETAPA PRESTATALĂ. PRIMELE COMUNITĂȚI UMANE ȘI ORGANIZAREA ACESTORA.

În ceea ce privește evoluția primelor comunități umane, de la stadiul de grupuri sumare organizate și izolate până la cel de stat, fie și în forma sa antică, având în vedere caracteristicile perioadei analizate,

anume preistoria, specialiștii admit, nu fără regrete, că evidențele arheologice care să facă lumină în privința sturcurii comunităților umane din acele timpuri sunt deosebit de puține și neclare. Practic, în afara unor artefacte care ne pot oferi o imagine superficială asupra vieții primelor comunități umane, nu există multe alte indicii, ceea ce face ca cea mai mare parte a construcțiilor noastre teoretice despre acea perioadă să se bazeze pe deducții, speculații și analogii cu populații relativ contemporane despre care presupunem că se găsesc în același stadiu de existență.

Totuși, sumarizând opiniile principale ale cercetătorilor din domeniile istoriei sau antropologiei (fără a intra în detalii, pentru că demersul nostru nu se circumscrie sferei de interes a nici uneia dintre aceste științe), putem afirma cu un grad acceptabil de certitudine că primele comunități umane trebuie să fi constat în grupuri destul de mici și mobile de vânători-culegători. Aceasta deoarece, atâta timp cât agricultura nu

fusesse descoperită, singurele resurse care puteau asigura subzistența ființelor umane se găseau în natură, sub forma animalelor și plantelor comestibile, iar acestea nu puteau fi exploatate decât prin vânătoare sau cules. Și, întrucât aceste resurse, pentru a fi exploatate, necesită o deplasare constantă, în căutarea lor, putem presupune că stilul de viață al primilor oameni era mai degrabă nomad, urmând traseele turmelor de animale sau zonele cu resurse vegetale abundente.

Pentru acest stadiu, profesorul Liviu Radu ne oferă tabloul unor societăți cu o slabă diviziune a muncii, în care bărbații se ocupă în principal de vânătoare, iar femeile de culesul plantelor comestibile, procesarea vânatului și, evident, creșterea copiilor. Poate din aceste cauze, este de presupus, conform aceluiași autor, că aceste societăți aveau o structură destul de slab stratificată, fără diferențe mari în situația materială a membrilor lor, întrucât resursele disponibile nu permiteau o mare marjă de manevră în

această privință. În principiu, autorul citat este de părere că societățile primitive ar fi putut avea o conducere patriarhală, eventual alcătuită din bărbații care se distinseseră la vânătoare, sau dintr-un sfat al bătrânilor, văzuți ca cei mai importanți păstrători ai tradițiilor. Desigur, probabil că diferența dintre conducători și conduși nu era foarte pregnantă, și, deși grupurile puteau avea un lider, poziție aleasă sau moștenită, este de presupus că principalele decizii erau rodul unui efort colectiv (Radu, 2009, pp. 90-109).

La rândul său, Barry Buzan ne prezintă aproximativ același tablou, vorbind, de asemenea, de posibilele interacțiuni dintre aceste grupuri. Astfel, cercetătorul american consideră că interacțiunile dintre grupuri nu puteau fi prea frecvente, având în vedere suprafețele enorme care trebuiau acoperite de oamenii primitivi în cautarea hranei și de numărul mic de membri ai fiecărei comunități, precum și al populației generale. Totuși, se poate

presupune că astfel de interacțiuni periodice existau, probabil în anumite puncte precum locurile de adunare a turmelor, repere naturale cum ar fi râurile, lacurile, pășunile etc. Scopurile unor astfel de interacțiuni puteau fi legate de schimbul de bunuri sau de identificarea de parteneri de viață, diversificarea genetică fiind, de altfel, o condiție a supraviețuirii speciei (Little, Buzan, 2009, *passim*).

În această idee, având în vedere raritatea interacțiunilor și densitatea foarte mică a populației umane, am putea ajunge la concluzia că și conflictele dintre grupuri trebuie să fi fost doar o situație de excepție, sau chiar să fi lipsit cu desăvârșire, dar această concluzie parțială poate fi contrazisă de descoperirile sau raționamentele ulterioare.

Problema esențială cu care se confruntau, însă, primele comunități umane era insuficiența resurselor. Aceasta deoarece stilul de viață a unor vânători-culegători nu asigură decât o cantitate de resurse suficientă pentru

subzistența unui număr mic de membri, probabil maxim 30-40 pentru fiecare grup, și chiar acesta depinde foarte mult de capriciile naturii, caracterizându-se, astfel, printr-o incertitudine extremă.

Un posibil model de organizarea a unor societăți aflate într-un stadiu oarecum similar de evoluție este descris de către autorii J. Gledhill, B. Bender și M.T. Larsen, în lucrarea lor intitulată *State and Society – The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*. Astfel, aceștia descriu structura unei societăți africane, anume membrii tribului Kung-San, format din vânători-culegători, a cărei organizare prezintă variații sezoniere. Astfel, în timpul sezonului ploios, populația Kung-San se organiza în grupuri formate din 7-24 indivizi, în principal membri ai aceleiași familii. În timpul sezonului secetos, însă, aceste familii se grupau și formau comunități de 35-150 membri. În cadrul acestora, liderii familiilor extinse formau o structură primitivă de decizie, pe care autorii menționați o numesc autoritate

secvențială (sezonieră), care se dizolvă automat odată cu dispersarea din sezonul ploios (Bargatzky, 2005, p. 42).

Aceiași autori mai descriu și o altă formă de autoritate primitivă, anume cea cu caracter ceremonial, întâlnită în cazul societăților din Samoa. Aceasta funcționează după următorul model – în cazul în care un oaspete important vizitează insula, este ales un lider al ceremoniei de primire, formată din membri ai comunității. Acesta conduce ritualul aferent, urmând a-și pierde această calitate odată cu încetarea cauzelor care au făcut-o necesară (Bargatzky, 2005, p. 45).

Având în vedere lipsa de informații despre organizarea specifică și exercitarea autorității în primele comunități umane, aceste exemple, ca și cele pe care le vom oferi în continuare, constituie tot atâtea posibile exemple aplicabile acestora, dar, când efectuăm acest demers, trebuie să avem în vedere posibilele diferențe și faptul că probabil nu vom cunoaște niciodată adevărata

organizare a acestor grupuri, în lipsa dovezilor concrete.

De asemenea, la nivelul acelorași grupuri, tot prin analogia cu populații relativ contemporane, asupra cărora deținem mai multe date, putem identifica și dezvoltarea unui sentiment incipient de identitate comună, deseori manifestat sub forma unui strămoș comun, de cele mai multe ori mitic, ori a asocierii cu o creatură, de obicei zoomorfă, care joacă rolul de totem al respectivei comunități și a cărei trăsături împărtășesc membrii acesteia.

La un moment dat, însă, pe parcursul istoriei, primele grupuri de oameni au făcut saltul de la stilul de viață descris mai sus la acela sedentar, odată cu descoperirea agriculturii. Cum s-a produs, cu exactitate, acest lucru rămâne în afara cunoașterii prezente. Cel mai probabil, însă, rămâne scenariul în care grupurile de vânători-culegători au descoperit, în anumite zone recunoscute pentru fertilitatea lor, cum ar fi așa-numita Semilună Fertilă (zona adiacentă fluviilor Tigru și Eufrat),

lunca Nilului, Valea Indusului etc, versiuni primitive ale plantelor actuale de cultură, în special din categoria cerealelor, care, datorită condițiilor prielnice, creșteau acolo în mod natural. Noile arii descoperite prezentau o serie de avantaje pentru grupurile de oameni care le-au întâlnit. Evident, utilizarea acestor noi resurse de hrană adaugă un element de constanță în existența umană, întrucât subzistența pe baza vânătorii și culesului este supusă unor mari variații, ce țin de cantitatea de hrană disponibilă, variații care pot cauza frecvente perioade de foamete cu rezultate catastrofale. Mai mult, rezumarea la vânătoare prezintă limite evidente în ce privește numărul membrilor grupurilor care pot fi susținuți astfel. De asemenea, nu trebuie să neglijăm nici simpla comoditate suplimentară a practicării agriculturii, care nu necesită eforturile deosebite presupuse de vânătoare, riscurile asociate vânării animalelor mari, deplasarea perpetuă pentru urmărirea acestora etc. Totuși, modul exact în care

s-a produs descoperirea primelor tehnici agricole ne rămâne, în această etapă a cercetării, insuficient elucidat, deși este de presupus că poate prezenta un mare grad de spontaneitate.

De aici va surveni, însă, marea schimbare a stilului de viață uman, pe care am anticipat-o mai sus. Mai exact, apare ca evident faptul că un stil de viață agricol presupune sedentaritate, în vederea exploatareii constante și continue a solului. De asemenea, același stil de viață și cerințele asociate predispun la domesticirea treptată a animalelor, fapt care s-a și produs, treptat, pe parcursul mileniilor următoare. Cel mai important aspect este, totuși, legat de constituirea primelor așezări umane permanente.

Momentul exact în care poate fi localizată această tranziție este, larândul său, sub semnul incertitudinii. Cercetătorul Giddens, citat de profesorul Radu, presupune o dată situată cu aproximativ 20.000 ani în urmă (Radu, 2009). Totuși, istoricul Neagu Djuvara, citat de același autor,

avansează o dată mult anterioară pentru cristalizarea primelor așezări permanente. Acesta își susține afirmația prin aceea că *„la cumpăna decisivă dintre mileniile al III-lea și al IV-lea î.Hr., istoria și arheologia scot la lumină în Valea Nilului și în Mesopotamia de Jos unități politico-economice deja solid structurate.”* (Radu, 2009) În ceea ce privește structura și comportamentul acestor grupuri, am putea presupune că, deși au păstrat separarea anterioară între funcții atribuite bărbaților, respectiv femeilor, noile comunități cunosc o diviziune mai pronunțată a muncii și, în plus o diferențiere socială mult mai accentuată între membrii bogați și cei săraci ai comunității. Mai mult, este de presupus că unele din aceste grupuri au manifestat și tendințe războinice, atacând satele sau triburile vecine. De asemenea, conform autorului A. Giddens, citat de Liviu Radu, *„sedentarizarea unor grupuri etnice în regiunile care se pretează la cultura sezonieră a cerealelor, permițând asigurarea cu un minim de hazard a subzistenței*

permanente a colectivității, pare a fi condiția primordială a civilizației. Ea antrenează puțin câte puțin o anumită diviziune a muncii, făcând disponibilă o parte a populației pentru alte sarcini decât producția alimentară: administrarea și apărarea grupului, producerea uneltelor și a armelor, organizarea schimburilor comerciale”. (Radu, 2009).

Totuși, în lipsa unor dovezi istorice concludente, fiind vorba de o perioadă care a lăsat posterității destul de puține probe materiale ale caracteristicilor sale, este dificil să reconstituim traseul primelor comunități sedentare pe drumul spre statalitate. De aceea, o metodă care ar putea aduce puțină lumină în această materie este analizarea unor populații despre care presupunem că se află într-un stadiu asemănător dar, datorită contemporaneității istorice, pot fi observate astăzi, sau au putut fi observate într-o perioadă recentă, și aplicarea trasăturilor acestora, *mutatis mutandis*. Desigur, acest procedeu trebuie practicat cu prudența necesară,

având în vedere diferențele inerente între evoluția grupurilor umane în lipsa identității de context, și nu poate oferi decât concluzii aproximative.

Păstrând aceste precauții, vom proceda, în continuare, la analiza unor astfel de comunități din regiunea Pacificului, pe care le considerăm apte de a furniza un posibil model general pentru comunitățile umane sedentare în faze incipiente ale evoluției lor.

Spre exemplu, organizarea generală a comunităților umane din insulele Marshall se prezenta, cel puțin înainte de contactul cu europenii, după cum urmează: societatea era împărțită în clanuri alcătuite pe baza descendenței matrilineare. Acestea erau conduse, în general, de către cel mai în vârstă bărbat aparținând celei mai influente linii de succesiune, care joacă rolul de păzitor al pământurilor neamului său. Membrii de rând ai clanului alcătuiesc forța de muncă, care se ocupă de activitățile agricole curente. O parte din produsele obținute astfel este înaintată către membrii ierarhiei, până la liderul

suprem menționat, care, la rândul său, poate vira o parte din produsele cucerite altor persoane cu drepturi asupra acestora (lideri străini, colonizatori europeni etc.). Cât despre drepturile asupra pământului, acestea sunt împărțite după rangul membrilor clanului. Astfel, persoanele de la baza ierarhiei beneficiau doar de un drept de folosință asupra terenului, iar liderul îi putea depozita și de acestea, deși în general această măsură extremă nu era utilizată, întrucât crea tensiuni care, în ultimă instanță, îl puteau afecta chiar pe acesta din urmă. În continuare, exista un nivel intermediar, care exercita, în numele conducătorului, atribuții în legătură cu organizarea loturilor de pământ, muncii și gestionării roadelor, urmând, în ordine ascendentă, conducătorii insulelor/atolilor și, mai târziu, chiar a unor entități mai extinse, pe măsura desfășurării procesului de concentrare a puterii. (Carucci, 2005, p. 32)

Odată demarat acest fenomen, lideri mai puternici decât vecinii lor au

început să-și extindă dominația asupra mai multor insule, însă noile entități constituite prezentau un mare grad de instabilitate, conducătorii fiind, de multe ori, obligați să se deplaseze personal, în fruntea războinicilor, din insulă în insulă, pentru a colecta tributul sau pentru a-și menține autoritatea, descurajând eventualele revolte (Carucci, 2005, p. 35).

Prerogativele acestor conducători se aseamănă, potrivit aceluiași autor, cu ale seniorilor feudali din Europa medievală. Astfel, ei erau proprietarii tuturor bunurilor mobile și imobile de pe teritoriul stăpânit, deși această concluzie se bazează pe relatări care ar putea prezenta inexactități. Alte interpretări sugerează, mai degrabă, o încredințare simbolică a pământului către fiecare nou conducător, care procedea la realocarea loturilor către particulari (Carucci, 2005, pp. 35-38).

Ce sesizăm aici este, în opinia noastră, una dintre posibilele prime forme de comunitate organizată care ar putea tinde spre formarea unui stat. Mai

jos vom prezenta un model aflat imediat după acesta, pe un spectru imaginar care începe de la comunitățile de vânători-culegători și tinde spre statele de astăzi.

Astfel, pentru a sintetiza câteva elemente minime în conformitate cu care o comunitate poate fi considerată stat, vom privilegia abordarea autorilor menționați, care consideră că, în primul rând, pentru a putea vorbi de (proto)stat trebuie să identificăm, în primul rând, o diviziune între conducători și conduși (sau, cum am spune astăzi, guvernanți și guvernați). Mai departe, conducătorii au dreptul la a primi un tribut din partea celor conduși, dar nu oricum, ci în cadrul unor relații stabilite de tradiție și în prezența unor obligații reciproce. În plus, toate acestea trebuie să se desfășoare pe un teritoriu dat, delimitat de anumite granițe, independent față de alți actori, și condus dintr-un centru specializat. Pentru a beneficia de o economie funcțională, fie și primitivă, trebuie să observăm existența unei diviziuni a muncii și a unui comerț

intern și cu alte entități. În cadrul acestei formațiuni, funcțiile guvernamentale sunt exercitate de funcționari specializați, scutiți de sarcinile specifice producției și, presupunem, remunerați.

Totuși, întrucât procesul de formare a unui stat este unul treptat și de durată, aceste elemente nu se vor întâlni de la început. Spre exemplu, entitatea analizată, Safata, nu prezintă, față de cele menționate, o diviziune bine conturată a muncii, un sistem comercial adevărat, funcționari specializați, iar centralizarea politică și administrativă este insuficientă (Bargatzky, 2005, p. 48).

Totuși, având în vedere faptul că scopul demersului nostru nu este elaborarea de clasificări, și nici încadrarea entității Safata printre ele, putem extrage câteva posibile concluzii din cele expuse mai sus, identificând posibile etape pe drumul transformării unui grup nomad de vânători-culegători în stat. Mai exact, odată cu identificarea unui loc favorabil practicării agriculturii și sedentarizarea în acesta, comunitatea are nevoie de o așezare permanentă,

care să îi permită subzistența. Odată produsă această transformare și în raport cu noile îndeletniciri, la nivelul structurii acesteia se vor produce anumite transformări. Mai exact, în primul rând, ierarhia deja existentă în forme incipiente se va consolida și, cel mai probabil, se va legitima treptat, eventual prin crearea unei mitologii care să îi susțină drepturile și/sau a unei genealogii individualizante.

La început, este de presupus că noii conducători nu vor beneficia de o putere apreciabilă, fiind constrânși de alte forme de decizie, cum ar fi hotărârile luate de sfatul bătrânilor. Cu timpul, însă, odată cu creșterea populației și multiplicarea resurselor materiale, prin relațiile pe care le-am descris mai sus, distanța dintre conducători și conduși va crește, aceeași tendință înregistrându-se la nivelul membrilor societății. În acest moment intervine formarea trăsăturilor pe care le-am enumerat mai sus, printr-un proces gradual, desfășurat pe parcursul mai multor generații.

Discuția care se impune a fi purtată în acest moment este legată de dezvoltarea proto-statului de la o singură comunitate la un sistem. Astfel, una din posibilele teorii identifică două căi de producere a acestui fenomen, în speță ascendentă și descendentă. În cadrul evoluției ascendente, două sau mai multe comunități apropiate dezvoltă o rețea de interdependențe și se specializează progresiv, astfel că, în final, alcătuiesc un sistem în care fiecare din subsisteme îndeplinește o funcție distinctă, nici unul neputând supraviețui fără celelalte, întrucât prin specializare își pierde autonomia. În această situație, evoluția este, de obicei, treptată, întinsă pe o durată mai mare de timp, dar formațiunea rezultată tinde să fie mai durabilă, întrucât subsistemele sunt ținute împreună de dependența reciprocă. Pe de altă parte, evoluția descendentă presupune desprinderea unor subunități din unitatea centrală. Spre exemplu, pe măsura creșterii populației, pentru ca sistemul să nu devină nesustenabil, o

parte din populație părăsește așezarea pentru a forma o nouă comunitate, de obicei în proximitatea celei de proveniență. În această situație, însă, noua unitate va tinde spre autonomie, ceea ce face aceste sisteme mai puțin stabile, întrucât fiecare unitate se poate susține pe cont propriu (Bargatzky, 2005, p. 49).

Cu privire la aceste aspecte, o opinie asemănătoare, până la un punct, este cea enunțată de cercetătorii Buzan și Little. Aceștia pornesc de la o unitate centrală care își desfășoară existența într-un sistem alcătuit din unități similare. Întrucât, datorită diversilor factori, naturali, materiali și umani, evoluția unităților este inegală, unele dintre acestea vor capăta, cu timpul, maimultă putere decât celelalte. În momentul când decalajul de putere devine suficient, unitatea mai puternică și le va spune pe celelalte, fie prin forță, fie prin voința acestora, în căutareaprotecției pe care nu și-o pot asigura singure. În acest moment, se va cristaliza un aparat administrativ mai

dezvoltat decât cel propriu unității inițiale, care va avea și sarcina coectării tributului datorat de subunități și a altor aspecte similare. Sistemul nou creat este numit, de către Buzan și Little cu termenul de „șeferie”. Aceste șeferiisunt, însă, de cele mai multe ori, maimult sau mai puțin efemere, întrucât sunt, la rândul lor, supuse agresiunii șeferiilor mai puternice, iar elementele lor constitutive se pot desprinde, pot fi absorbite de alte șeferii etc (Little, Buzan, 2009).

O asemenea situație este descrisă și de cercetătorii Gledhill, Bender și Larsen, cu privire la evoluția comunităților umane din arhipelagul Hawaii. Astfel, în perioada inițială, de colonizare, plasată undeva în jurul anilor 600 d.Hr., primele comunități s-au organizat în apropierea coastelor, în special în zonele care beneficiază de curenți prielnici. Acestea încep să exploateze resursele existente, în special cele marine, și își formează o structură organizatorică similară fazelor timpurii, descrise mai sus. Cu timpul, însă, și mai

ales după ce coastele fuseseră deja colonizate, din comunitățile existente se desprind grupuri de indivizi care încep să întemeieze așezări înspre interiorul insulelor, și, mai ales, să practice o agricultură din ce în ce mai performantă. Creșterea resurselor determină și creșterea populației și, odată cu aceasta, o redistribuire a așezărilor de pe insulele menționate. Astfel, după ce noile așezări agricole încep a stăpâni teritorii delimitate, în principiu, de obstacole naturale precum munți, întinderi de lava solidificată etc, treptat se produce o reșezare teritorială, în care entitățile proto-statale încep să stăpânească, după un proces de realocare, teritorii care cuprind atât zone de coastă, cât și teritorii spre interiorul insulelor, sub forma unor fâșii de teren care pornesc dintr-un punct central și se întind spre zonele adiacente mării. Aceste noi formațiuni cunosc o stratificare din ce în ce mai accentuată, iar conducătorii lor își consolidează pozițiile. Și, întrucât, prin sistemul distribuirii ascendente a tributului, pe

care l-am explicat mai sus, prosperitatea materială a conducătorilor depinde de cea a formațiunii pe care o conduce, aceștia își dau interesul să dezvolte din ce în ce mai mult tehnicile și mijloacele de producție. În acest context apar o serie de inovații cum ar fi irigațiile, agricultura în terase, fermele piscicole (care profită de bazinele de apă create de recifurile de corali) etc. Toate acestea duc la creșterea și mai importantă a populației, ceea ce, mai ales într-un sistem închis, duce la conflicte între formațiunile existente. Din acestea, cele care beneficiază de o conducere mai competentă, resurse abundente și spor natural superior se vor impune în fața celorlalte, concentrând resurse de putere în propriile mâini. De aceea, la sosirea europenilor, tabloul general al arhipelagului se va prezenta sub forma a 3-4 formațiuni aflate într-un permanent conflict. Această desfășurare a evenimentelor este întreruptă de interacțiunea cu civilizațiile europene și, în final, de înglobarea arhipelagului

Hawaii în cadrul Statelor Unite ale Americii (Spriggs, 2005, pp. 55-72).

Desigur, utilitatea acestui model de evoluție trebuie apreciată în raport cu caracteristicile proprii fiecărui sistem analizat. Spre exemplu, evoluția formațiunilor din regiunile Indusului, Mesopotamiei sau Nilului nu trebuie să se fi circumscris, în mod obligatoriu, aceluiași model. O diferență observabilă este, spre exemplu, faptul că, în cazul acestora din urmă, existența lor s-a desfășurat într-un sistem relativ deschis, iar nu în cadrul unor insule cu suprafață destul de mică și care nu pot susține același număr de persoane precum regiunile anterior menționate. Totuși, nici aceste sisteme nu scapă de tendințele întâlnite anterior, deoarece, chiar dacă, teoretic, comunitățile umane din aceste locuri ar fi avut la dispoziție teritorii mult mai întinse, nu toate acestea prezentau aceleași avantaje din punctul de vedere al resurselor. Mai mult, după cum am menționat mai sus, concentrarea puterii nu se realizează doar prin mijloace violente. Simpla

dezvoltare a unei formațiuni va atrage inevitabil comunități mai mici pe orbita sa și, într-un final, probabil le va îngloba cu totul, având de-a face, în acest caz, cu o absorbție firească și benevolă, așa cum și astăzi unele localități mai mici pot fi absorbite de marile orașe, în procesul extinderii lor. În orice caz, dincolo de această etapă, asistăm la conturarea unor entități care se apropie din ce în ce mai mult de noțiunea de stat. -

Astfel, vom analiza, în continuare, ceea ce ar putea constitui o etapă ulterioară în evoluția statelor, chiar dacă vom efectua această analiză pornind de la exemplul unor civilizații care, după criteriul cronologic, sunt mult ulterioare altor exemple, pe care le vom oferi în etape mai avansate ale studiului nostru. Preferăm, însă, această ordine de expunere pentru a menține coerența prezentării și modelul care începe de la societățile itinerante de vânători-culegători și parcurge, etapă cu etapă, treptele dezvoltării statale, ajungând la tabloul societăților contemporane.

3. ETAPA PROTOSTATALĂ. STUDIU DE CAZ – SOCIETĂȚILE PRECOLUMBIENE DIN AMERICA.

Prezentarea noastră referitoare la dezvoltarea construcțiilor protostatale și statale prin prisma unora dintre societățile precolumbiene din America Centrală debutează cu o succintă expunere a tabloului considerat inițial pentru această regiune.

Mai exact, conform autoarei Brigitte Boehm de Lameiras, primele dovezi pe care arheologia ni le oferă, cu privire la regiunea menționată, indică existența unor comunități de vânători-culegători, nedependente de mega-fauna specifică epocii glaciațiunilor și a celei imediat ulterioare, care nu cunosc diviziunea muncii și realizează contacte și schimburi sporadice cu alte comunități similare, probabil pe baza relațiilor de rudenie. Totuși, după cum am menționat mai sus, descoperirea, spontană sau nu, a potențialului unui

stil de viață agrar este de natură să transforme radical comunitățile umane anterioare acestui moment. În regiunea Americii Centrale, acest rol este jucat de valorificarea regiunilor favorabile cultivării porumbului, descoperit probabil în mod spontan, în stare naturală (Lameiras, 2005, p. 90).

Avantajele stilului de viață bazat pe agricultură, prin comparație cu cel axat pe vânătoare, au dus la întemeierea de comunități umane sedentare, în regiunile favorabile cultivării porumbului, și, mai ales, în apropierea unei surse de apă, curgătoare sau nu, care aducea după sine o fertilitate mai crescută a solului riveran. Această schimbare contribuie la creșterea populațiilor așezărilor umane, datorită cantității suplimentare de hrană pe care o asigură și a siguranței crescute a existenței acesteia, pe care vânătoarea nu o garantează. O populație crescută face necesară extinderea suprafețelor cultivate, ceea ce conduce, la rândul ei, la descoperirea irigației, ca metodă de fertilizare a terenurilor agricole situate

la distanță de sursele de apă menționate. De asemenea, aceeași dinamică demografică conduce și la necesitatea defrișării unor terenuri împădurite, pentru a face loc culturilor sau noilor așezări, precum și la dezvoltarea științei construcțiilor, pentru a putea acomoda surplusul de populație și de resurse. În plus, creșterea nivelului general de trai al populației aduce după sine și cererea pentru alte resurse de hrană decât porumbul, cum ar fi carnea sau peștele. Având în vedere lipsa animalelor domesticabile din regiunea Americii Centrale, în perioada anterioară cuceririi spaniole, pentru acoperirea acestor nevoi personalul specializat, în speță vânătorii și pescarii își perfecționează propriile tehnici și unelte, crescând performanța activităților lor (Lameiras, 2005, p. 91).

Asistăm, așadar, la un proces de diversificare a muncii și de creare a unui început de stratificare socială. În acest context apare fenomenul de urbanizare, ale cărui prime exemple sunt orașe precum Cuicuilco sau Tlapacoya. Noile

orașe intră în competiție pentru acapararea regiunilor cu cel mai înalt potențial din punct de vedere al resurselor și, în acest proces, își subordonează, treptat, așezările mai mici din vecinătate, care încep să își piardă independența funcțională, devenind unități ale noilor sisteme (Lameiras, 2005, p. 93-97).

Totuși, ceea ce poate fi considerat ca un prim exemplu de oraș precolumbian care reușește să își subordoneze un teritoriu extins și să constituie, în jurul său, un sistem centralizat, este reprezentat de Teotihuacan. Astfel, așezarea cu pricina, situată într-o vale fertilă, datorită prezenței lacurilor din bazinul fluviului Mexico, înconjurată de munți, care ofereau atât premisele unei defensive facile, cât și posibilități pentru extinderea agriculturii în terase, se dezvoltă după un plan aparent foarte bine constituit, din punct de vedere arhitectural, cu un ansamblu central dedicat clădirilor cu rol religios și administrativ și cartiere destinate

reprezentanților diferitelor profesii, străbătute de străzi paralele și perpendiculare. În procesul extinderii sale suprimă chiar câteva așezări mai mici, situate în proximitate. Pentru aprovizionarea unei populații din ce în ce mai numeroase, se ajunge la dezvoltarea unei agriculturi în terase, ce utiliza tehnici avansate de irigație, care implicau aducerea apei lacurilor la înălțimea necesară. Pentru aceasta s-a constituit o clasă socio-profesională aparte, reprezentată de acei locuitori care dețineau competențele necesare realizării unor astfel de structuri, care, inevitabil, capătă un loc important în cadrul piramidei sociale. Acesta nu este, însă, sfârșitul diviziunii muncii în Teotihuacan. Procesul astfel început continuă cu individualizarea unor altor categorii. Spre exemplu, avem de-a face cu prezența a trei tipuri de lucrători în agricultură – o parte din aceștia locuiau în oraș, în cartierele rezervate lor, compuse din locuințe multietajate și cu suprafață relativ redusă, o altă categorie locuia în afara orașelor, în preajma

teraselor unde practicau cultivarea unor plante cum ar fi agavele, din categoria produselor considerate de lux, și un al treilea grup, care locuia mai departe de oraș, și practica defrișarea prin ardere a terenurilor, cultivarea acestora până la epuizare, apoi defrișarea altora, în timp ce primele erau lăsate în pârloagă, pentru refacerea resurselor solului (Lameiras, 2005, p. 93-97).

În interiorul centrelor urbane mai locuiau, de asemenea, meșteșugarii, care fabricau uneltele și celelalte produse de care agricultura, în principal, dar și alte activități specifice aveau nevoie, respectiv comercianții, care aveau în sarcină schimburile cu alte comunități, dar și, evident, funcționarii care administrau acest sistem din ce în ce mai complex și conducerea statului timpuriu, în speță regalitatea și nobilimea asociată. Nu trebuie să uităm din acest tablou reprezentanții clasei sacerdotale, care îndeplineau atribuții legate de practicile religioase (Lameiras, 2005, p. 93-97).

În ceea ce privește schimburile comerciale, acestea ar trebui înțelese mai mult ca relații între centrul sistemului descris și subunitățile care gravitează în jurul acestuia, mai degrabă decât ca și relații cu alte unități fundamentale, între acestea existând „*demarcații destul de declare, în special sub forma barierelor naturale, care determină costuri mari legate de infrastructură, comunicații și transport*” (Dumitrașcu, 2012, p. 20), ceea ce plasează aceste protostate mai aproape de stadiul autarhic decât de integrarea într-un real sistem de schimburi.

Dacă centrul acestei unități protostatale era relativ pașnic, extinderea spre regiunile periferice, motivată de cererea în creștere de noi bunuri și servicii, duce la întemeierea de așezări fortificate, după un sistem care urma, în principiu, cursul râurilor. Necesitatea apărării acestora duce la formarea unei noi categorii socio-profesionale, în speță aceea a războinicilor, care, datorită importanței din ce în ce mai mari a rolului lor, devin

una din cele mai importante clase ale sistemului (Lameiras, 2005, p. 93-97).

Un astfel de stat, din ce în ce mai extins, cu un centru situat la Teotihuacan, în jurul căruia se dezvoltă o rețea de sate și centre regionale reprezentate de așezările fortificate, înconjurată de propriile localități rurale, conectate cu centrul printr-o rețea de posturi comerciale, necesită și o administrare pe măsură, ceea ce a dus la dezvoltarea categoriei funcționarilor de stat, care va deveni clasa dominantă a întregului sistem. Treptat, reprezentanții acesteia, alături de alte persoane care aduceau servicii importante statului, încep să fie răsplătiți cu moșii, servitori și produse ale activității celorlalte clase sociale, ceea ce duce la transformarea treptată a economiei într-una care reflecta, la nivel macro, structura gospodăriei acestei noi nobilimi (Lameiras, 2005, p. 93-97).

Aparent, tabloul descris mai sus este cel al unui sistem în plină dezvoltare, care ar avea toate perspectivele necesare pentru a evolua

spre un stat în toată regula. Totuși, după cum ne arată istoria, evoluția societăților spre nivelul statal este marcată de numeroase determinări specifice, care pot duce spre un deznodământ diferit de cel așteptat. Exact aceasta este și situația civilizațiilor precolumbiene din America Centrală. Mai exact, una dintre vulnerabilitățile acestora avea legătură cu același elaborat sistem agricol care le-a facilitat și dezvoltarea. Cercetătorii domeniului au remarcat faptul că agricultura intensivă pe care precolumbienii o practicau secătuiasolul relativ rapid, ducând la imposibilitatea susținerii ulterioare a populațiilor care se bazau pe capacitățile acestuia. În momentul în care terenul fertil dintr-o anumită regiune era epuizat, populația care locuia acolo era nevoită să se relocheze, ceea ce puna punct evoluției spre statutul de stat, înregistrată până în acel moment.

În plus, aceleași societăți precolumbiene mai prezentau o vulnerabilitate, subliniată de cercetătorul John F. Fox. Astfel, acestea

(modelul analizat de Fox) având în centru civilizația Maya) erau, în general, formate prin asocierea mai multor clanuri bazate pe legături de familie (numărul ideal de linii de familie pentru alcătuirea unei unități politice fiind, în viziunea mayașilor, de patru). În fața unor interese sau amenințări comune, acestea își mențineau coeziunea și formau o puternică unitate politică, însă atunci când populația acesteia creștea până la nivelul care făcea necesar exodul unei părți din populație și formarea unei colonii, noua așezare nu păstra decât pe termen scurt legăturile cu unitatea din care s-a desprins, iar când interesul comun sau amenințarea dispăreau, unele clanuri se desprindeau din asocierea inițială de familii (Fox, 2005, pp. 101-110) Toate aceste vulnerabilități au slăbit coeziunea sistemelor politice precolumbiene și nu au permis dezvoltarea unei entități statale autentice până la sosirea conchistadorilor spanioli.

4. CONCLUZII

Din ansamblul celor prezentate mai sus, observăm cum tendința naturală a grupurilor umane a fost, de la începuturile existenței acestora, de a forma societăți din ce în ce mai complexe și din ce în ce mai adaptate la cerințele exploatarei resurselor naturale aflate la dispoziția lor. În acest sens, elementul definitoriu care a marcat saltul ontologic de la stadiul timpuriu, nomad, la etapa sedentară, îl reprezintă descoperirea agriculturii. Totuși, așa cum demonstrăm în rândurile de mai sus, nici chiar acest fapt nu a dus la apariția statelor, în sensul modern al termenului. Aceasta pentru că societățile organizate pe criterii familiale, tribale etc. nu au dovedit nici coeziunea, nici persistența în timp necesară clasificării lor ca state. Pentru acestea va fi nevoie de intervenția altor factori, pe care îi vom analiza în partea a doua a acestui demers. Elementul care diferențiază societățile analizate, care, chiar dacă în unele cazuri, se plasează cronologic după cele pe care le vom analiza în

continuare, se situează în urma acestora pe un segment de dreaptă care are ca extremități societățile de vânători-culegători și se încheie cu statul actual și este reprezentat de interacțiunea cu alte comunități similare, în cadrul unui sistem, care aduce propriile provocări și propriile contribuții la formarea unităților acestuia. Dacă până acum am oferit exemple ale unor societăți care au evoluat în izolare sau semi-izolare, în studiul următor, aflat în conexiune cu acesta, vom analiza parcursul unor societăți care evoluează în strânsă legătura cu alte unități ale unui sistem.

În ceea ce ne privește suntem de părere că societățile primitive care au beneficiat de succes au fost cele care au introdus o formă de organizare care să permită desfășurarea de activități economice și sociale complexe, dar și apărarea, relaționarea cu alte societăți și perpetuarea ei, în timp. Cu alte cuvinte, dintre societățile primitive, cele mai de succes au fost cele care s-au transformat primele în state. De altfel, ulterior, acestea au fost cele care au reușit să

înglobeze sau să elimine din relațiile internaționale societățile care nu beneficiau de organizare statală, practic fără excepție. Conchidem, deci, că aceste societăți au fost mai bine gospodărite decât altele, și că un prim element al acestei bune gospodăririi a fost cel al organizării în structuri de tip statal (Bantaș, 2018, pp. 317-318).

De asemenea, cu altă ocazie am afirmat, că urmărind firul istoriei omenirii, putem observa că, în unele societăți, proprietatea individuală, privată, a fost încurajată și garantată împotriva intruziunilor terților, în timp ce în alte societăți, proprietatea indivizilor se afla la dispoziția capriciilor puterii absolutiste. De asemenea, în unele societăți, inițiativa individuală era încurajată, astfel că indivizii erau liberi să identifice mijloacele pe care le considerau cele mai adecvate atingerii scopurilor pe care tot ei și le fixau, în timp ce, în alte societăți, inițiativa individuală, văzută ca o amenințare la adresa puterii elitelor, a fost limitată la acel nivel la care aceste

elite se simțeau în siguranță. În mod corelativ, în unele societăți, educația și cercetarea au fost încurajate și menținute în afara presiunilor centrale, oamenii fiind, astfel, liberi să-și utilizeze întreaga măsură a talentului și ingeniozității lor, ceea ce a dus la un progres științific și tehnic remarcabil al acestor societăți, în timp ce, în alte societăți, libertatea gândirii ținea până acolo unde nu punea în pericol poziția elitelor absolutiste (Bantaș, 2018, pp. 317-318).

Dar, mai important decât toate acestea, am considerat noi, pentru că fără ceea ce urmează să afirmăm nu există guvernare eficientă, unele societăți au devenit din ce în ce mai democratice, mai participative, și-au deschis complexul de activități legate de dobândirea și exercitarea puterii de stat către o parte cât mai largă din populație, ajungându-se la universalitatea specifică epocii contemporane, în timp ce alte societăți au rămas sau au devenit absolutiste, dictatoriale. Practic, așa cum am demonstrat în capitolul următor,

societățile din primele categorii ale enumerărilor de mai sus sunt cele care, la capătul unui proces îndelungat, este adevărat, au devenit democratice, în timp ce societățile din a doua categorie, în exemplele de mai sus, sunt cele care au devenit absolutiste.

În ceea ce privește societățile antice (Sau medievale, în cazul unora dintre exemplele de mai sus, dar aflate într-o etapă de evoluție pre- sau protostatală) considerăm că nici una dintre ele nu prezintă caracteristicile unei bune guvernări, identificabile în cazul societăților moderne sau contemporane. În același timp, însă, nici nu suntem de părere că ele trebuie analizate în această cheie. Existența unor diferențe este perfect justificată de înțelegerea unor noțiuni precum putere, autoritate, reprezentare etc., care prelua în acele timpuri. Cu toate acestea, după cum s-a afirmat și în doctrina de specialitate, una dintre aceste societăți a fost, cu siguranță, entitatea politică cea mai de succes din sistemul antic al relațiilor internaționale. Ne referim aici, după

cum ușor poate intui cititorul, la Roma. Desigur, ce înseamnă o societate de succes poate fi dezbătut la nesfârșit. Invocăm, însă, în sprijinul tezei noastre afirmațiile autorului Ian Morris, legate de consumul de energie, mai ridicat în Roma antică, la apogeul puterii ei, mai ridicat decât în orice societate din aceeași perioadă, inclusiv China (Morris, 2012, *passim*). În același registru se încadrează și chestiunea ridicată autoarea Mary Beard, legată de motivele pentru care Roma a ajuns să devină hegemonul sistemului în care își desfășura existența (deși existau contacte sporadice între Roma și India sau China, în special comerciale, și, cel puțin în cazul relațiilor romano-chineze, intermediare de agenți economici ai altor părți (Paine, 2015, *passim*), interacțiunile dintre Roma și celelalte două puteri menționate nu sunt suficiente pentru a le considera ca alcătuind un sistem internațional, în accepțiunea oferită noțiunii de Barry Buzan): „...Roma s-a extins într-o lume nu a unor comunități care trăiau în pace unele

cu altele, ci a violenței endemice, o lume de centre de putere aflate într-o permanentă rivalitate și sprijinite de forța militară și de mini-imperii. Majoritatea inamicilor erau la fel de militariști ca romanii; dar (...) nu ei au câștigat, ci romanii.” (Beard, 2017, p. 19). În opinia noastră, succesul societății romane se datorează faptului că a fost societatea antică ce a întemeiat statul cu caracteristicile cele mai apropiate de modelul contemporan și, mai mult decât atât, acest stat întrunea, în cea mai mare măsură pentru societatea antică, caracteristicile unui stat bine guvernat, de astăzi. Dar aceste aspecte vor fi abordate mai pe larg în cea de-a doua parte a cercetării noastre, care va fi publicată în următorul număr al Revistei.

BIBLIOGRAFIE

1. Bargatzky, Thomas B., *Evolution, sequential hierarchy, and areal integration: the case of traditional Samoan society*, în John Gledhill; Barbara Bender; Mogens Trolle Larsen, *State and Society – The Emergence and Development of*
2. Bantaș, Dragoș-Adrian, Teză de doctorat cu titlul „Contribuții ale bunei guvernări la nivel național pentru consolidarea securității în spațiul euroatlantic”, susținută public în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 12.10.2018;
3. Carucci, Laurence Marshall, *Small fish in a big sea: geographical dispersion and sociopolitical centralization in the Marshall Islands*, în John Gledhill; Barbara Bender; Mogens Trolle Larsen, *State and Society – The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*, Editura Routledge, Londra și New York, 2005;
4. Beard, Mary, *SPQR - o istorie a Romei antice*, Editura Trei, București, 2017;
5. Dumitrașcu, Mihaela-Augustina, *Dreptul Uniunii Europene și*

- specificitatea acestuia, Universul Juridic, București, 2012;
6. John F. Fox, *Hierarchization in Maya segmentary states*, în John Gledhill; Barbara Bender; Mogens Trolle Larsen, *State and Society – The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*, Editura Routledge, Londra și New York, 2005
 7. Gledhill, John; Bender, Barbara; Trolle Larsen, Mogens, *State and Society – The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*, Editura Routledge, Londra și New York, 2005;
 8. Lameiras, Brigitte Boehm de, *Subsistence, social control of resources and the development of complex society in the Valley of Mexico*, in John Gledhill; Barbara Bender; Mogens Trolle Larsen, *State and Society – The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*, Editura Routledge, Londra și New York, 2005;
 9. Little, Richard; Buzan, Barry, *Sistemele internaționale în istoria lumii*, București, Editura Polirom, 2009
 10. Morris, Ian, *De ce Vestul deține încă supremația și ce ne spune istoria despre viitor*, Editura Polirom, Iași, 2012;
 11. Paine, Lincoln, *Marea și civilizația. O istorie maritimă a lumii*, Editura Polirom, Iași, 2015;
 12. Radu, Liviu, *Originea și evoluția statului*, Revista Transilvană de Științe Administrative nr. 2 (24)/2009;
 13. Spriggs, Matthew, *The Hawaiian transformation of Ancestral Polynesian Society: conceptualizing chiefly states*, in John Gledhill; Barbara Bender; Mogens Trolle Larsen, *State and Society – The Emergence and Development of Social Hierarchy and Political Centralization*, Editura Routledge, Londra și New York, 2005.

Deep Web: activitati, servicii, utilizatori.

Deep Web: activities, services, users.

Victor Liviu Miclăuș¹³

Abstract: *Următoarea lucrare este o descriere a mediului online Deep Web. Împreună cu definiția conceptului, se oferă informații despre activitățile și serviciile pe care acest mediu le facilitează. Textul oferă o imagine de ansamblu asupra modului în care se accesează și utilizează Deep Web-ul. Astfel, se oferă o perspectivă și asupra tipurilor de utilizatori care se găsesc pe Deep Web. Se pune accentul pe activitățile care se desfășoară pe Deep Web și pe modul în care societatea și autoritățile abordează această problemă.*

Cuvinte cheie: Deep Web, Darknet, cybercrime, digital forensics.

Abstract: *The following paper is a description of the Deep Web online medium. Together with the concept definition, an insight is provided over the activities and services that this medium facilitates. The text offers an overview, in regards to the ways in which the Deep Web is used. In this respect, the text also offers an insight on the types of users that roam the Deep Web. An emphasis is being put on the activities that are being carried out on the Deep Web and on the way society and authorities deal with this issue.*

Key Words: Deep Web, Darknet, cybercrime, digital forensics.

¹³ Doctorand al Universității de Vest din Timișoara în domeniul științelor politice.

Tehnologia informației a adus odată cu evoluția ei un mare beneficiu la scară globală. Comunicare facilă, tranzatii, comerț, cât și alte servicii sunt puse la dispoziție datorită acestei tehnologii. Însă odată cu această, digitalizarea globală aduce și un set de provocări. O mare cantitate de informații este disponibilă pe întregul internet, care a devenit o entitate complexă care conține informații dintr-o varietate de surse (Chertoff, Simon, 2015, p.1). Informațiile se găsesc utilizând motoarele de căutare. Informațiile au devenit o nevoie de bază după alimente, adăpost și îmbrăcăminte. Conceptele de Darknet și Deep Web au câștigat în ultimii ani o reputație tot mai mare printre utilizatorii internetului. Utilizatorii depind de motoarele de căutare și de portalurile populare, care nu pot oferi acces la baza de date disponibilă pe Deep Web. Pentru a accesa informațiile disponibile în aceste baze de date, utilizatorii trebuie să se familiarizeze cu structurile Deep Web, cu modurile de operare ale

acestuia, cât și cu motoarele de căutare specifice (Sui et.all., 2015, p. 6). Mai mult decât atât, Deep Web-ul se află în centrul dezbaterii pe temă anonimatului și menținerii anonimatului în spațiul cibernetic, în pofida faptului că în acest mediu se desfășoară și activități ilegale și ilicite. Acestea sunt adesea asociate cu tehnici și proprietăți legate de misticism, comerț ilegal, chiar și teroriști.

Conceptul de "Deep Web" sau "Darknet" se referă la legăturile și activitatea de pe paginile de internet neindexate de motoarele de căutare convenționale. La fel ca și în internetul convențional, pe Deep Web se desfășoară activități specifice mediului online, precum tranzacții financiare, comerț, socializare, blogging sau advertising (Chertoff, Simon, 2015, p.3). Deep Web-ul se accesează cu ajutorul unor programe speciale, care lucrează cu motoare de căutare aferente acestora. Pentru că paginile care pot fi afișate nu sunt indexate, accesarea lor de către utilizatori nu este un proces facil.

Programele cu ajutorul cărora se accesează acest mediu au la bază un sistem care nu permite localizarea și identificarea utilizatorului. În acest sens, utilizatorii care accesează internetul prin prisma acestor programe vor avea identitatea virtuală mascată de o identitate falsă, de suprafață. În momentul în care utilizatorii accesează pagini de internet, administratorii paginilor vor vedea afișată doar identitatea falsă.

Concret, fiecare calculator are un set de date de identificare în momentul accesării internetului, numit Internet Protocol, pe scurt IP. Acest IP conține date care afișează detaliile țării, orașului și a firmei furnizoare de internet corespunzătoare a utilizatorului. În momentul accesării unei pagini de internet, acest IP rămâne înregistrat pe pagină respectivă. Astfel, programele care sunt folosite pentru accesarea Deep Web-ului schimbă acest IP, astfel încât la fiecare accesare a unei pagini de internet, vor fi afișate datele unei țări

diferite, a unui oraș diferit și a unei firme furnizoare diferite. Unele guverne sau companii furnizoare de internet decid să blocheze anumite pagini sau surse web (Sui et.al, 2015, p. 9). În acest sens, un astfel de program poate veni în ajutorul unui utilizator care se află într-o astfel de situație. Acesta poate accesa fără probleme paginile dorite cu ajutorul acestor programe. Ca reacție la aceasta, utilizatorii, companiile private și autoritățile guvernamentale, lucrează spre a determina metode de identificare a utilizatorilor asupra cărora au suspiciuni (Fikle, 2010, p. 6).

Accesarea și utilizarea DeepWeb-ului nu este un proces complicat. Utilizatorii sunt doar la câteva clicuri distanță de la a accesa toate rețelele care sunt de găsit în interiorul Deep Web. Acest proces presupune căutarea unor baze de date, care redirecționează utilizatorul spre pagini unde acesta găsește rezultatul dorit, sau este din nou redirecționat (Chertoff, Simon, 2015, p. 7). Datorită neindexării, nu se poate

determină care este numărul de pagini sau cantitatea de informație care poate fi găsită pe Deep Web. Deep Web-ul a fost asociat cu activități ilegale, contravenționale și amenințătoare. Acest lucru a fost determinat după utilizarea acestor pagini, fiind descoperite piețe ilegale care intermediază și facilitează comerțul de narcotice, substanțe interzise și chiar armament și muniție (Sui et.al, 2015, p. 7). În acest sens, autoritățile au constatat că mediul Deep Web este un mediu căruia i se atribuie un număr ridicat de conexiuni cu activitatea ilegală manifestată în societatea contemporană.

Pe de altă parte, Deep Web-ul facilitează o comunicare anonimă și sigură între utilizatorii ei. Acesta este un mediu propice pentru activiștii drepturilor omului să comunice și să împartă informații (Fikle, 2010, p. 2). Acest motiv este unul des evocat de către activiștii sociali care susțin anonimatul pe internet. În acest sens, Deep Web-ul poate fi definit ca un

mediu virtual care depășește controlul și cenzură. Datorită anonimatului oferit, a instrumentelor tehnologice puse la dispoziție, libertatea digitală este manifestată în activitatea Deep Web. Cu toate acestea, se facilitează și un mediu pentru activități care încalcă normele juridice ale unui stat (Chertoff, Simon, 2015, p. 4).

Pe lângă acestea, Deep Web-ul oferă și promovează libertatea de exprimare. O valoare de neegalat a acestui mediu este că tocmai nivelul ridicat de securitate, intimitate și confidențialitate a informației și comunicării. În acest sens, poate fi folosit pentru a ocoli cenzura impusă de un stat totalitar sau de un guvern represiv, garantând anonimitatea și faptul că utilizatorii nu vor avea repercursiuni pentru simplul acces la informație.

Pe de altă parte, această facilitate poate fi folosită de celule teroriste pentru o comunicare anonimă. Organizațiile teroriste

reprezintă o amenințare la adresa securității naționale a statelor. Teroriștii se pot folosi la rândul lor de Deep Web. Organizațiile teroriste pot folosi acest mediu pentru activități de propagandă și recrutare. În profunzime, această problemă este mult mai gravă și prezintă un mare risc, dat fiind faptul că mediul Deep Web permite comunicarea directă (Iffat, Sami, 2010, p.3). În acest sens, Deep Web-ul poate fi folosit de teroriști pentru planificarea unor atacuri sau conspirații. Din cauza activităților ilegale și teroriste prezente în societate, autoritățile statelor europene și-au manifestat interesul de a combate activitatea ilegală de pe Deep Web, prin monitorizarea activităților și infiltrarea în comunitățile existente în acest mediu (Fikle, 2010, p.9).

La fel cum cei ce desfășoară activități ilegale se pot baza pe anonimatul Deep Web, instituțiile de aplicare a legii, militare și de informații se pot folosi de aceste servicii. Acestea pot, de exemplu, să folosească această

anonimitate, pentru a efectua operațiuni de supraveghere și interceptare. Ca reacție la diversă activitate de pe Deep Web, a devenit o prioritate pentru agențiile de securitate să urmărească și să monitorizeze activitățile din acest mediu (Sui et.al, 2015, p. 7).

Pentru dobândirea unei mai bune înțelegeri și a combaterii activităților ilegale de pe Deep Web, Republica Federală Germană a înființat o instituție care se ocupă cu combaterea criminalității digitale: Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității. Această instituție se ocupă de criminalistica digitală și este specializată pe supravegherea și investigarea Deep Web-ului.

Concluzii

Datorită traficului intens și a numărului mare și în creștere a utilizatorilor săi, notorietatea Deep Web-ului este un lucru care nu poate fi contestat. Ceea ce este cel mai dezbătut în rândul populației este adevăratul sau

scop. Acest mediu este supus constant criticilor, aflându-se într-o arienedefinită și încă incertă (Iffat, Sami, p.1). Astfel, Deep Web-ul promovează și oferă utilizatorilor protecția datelor personale și a identității, facilitând accesul la informații. Cu toate acestea, se găsește prezența unor rețele care se ocupă cu activități ilegale (Chertoff, Simon, 2015, p. 8).

Deep Web-ul reprezintă un subiect care implică dezbaterea a libertății de exprimare la care societatea este pregătită să renunțe în schimbul unei securități online subiective. Diferitele persoane, grupuri și instituții analizează aceste întrebări în mod diferit, în funcție de interesele lor specifice. Cu toate acestea, se manifestă o provocare politică, în acest sens: această provocare presupune asigurarea participării diferitelor grupuri și instituții de interese la debaterile societății și, prin urmare, să participe la formularea deciziei privind direcția în care se îndreaptă societățile democratice.

În continuare, întrebarea legată de gestiunea e evoluției tehnologiei rămâne deschisă. Spațiul cibernetic rămâne, de asemenea, deschis și este survolat de cei care doresc să obțină cunoaștere, dar și de cei cu intenții ilegale, rămânând, astfel, un mediu nedefinit și un subiect care trebuie tratat cu maturitate.

Datorită dimensiunii transnaționale ale acestor rețele, eforturile de reglementare judiciară, urmărire penală sau eradicare, sunt sarcini care sunt greu de îndeplinit.

Pentru a combate criminalitatea de pe Deep Web este nevoie de o acțiune colectivă a statelor care se opun criminalității Deep Web și de o armonizare legilor. Cooperarea internațională în materie de aplicare a legii este, în general, de lungă durată și poate fi pusă în practică în ceea ce privește activitățile ciberneticе și alte activități ciberneticе ilicite, în măsura în

care acestea încalcă legile naționale și acordurile comerciale.

Deep Web-ul are potențialul de a furniza un număr din ce în ce mai mare de servicii și activități dăunătoare și prezintă un potențial ridicat de a evolua și a consolida și alte piețe de desfacere pe viitor (Iffat, Sami, p.6). Accesul la internet și la informație fiind într-o continuă creștere, este vital că activitatea de pe Deep Web să fie supravegheată decătore autorități competente, cu scopul de a combate activitățile care dăunează societății civile. Cercetătorii în domeniul securității trebuie să rămână vigilenți și să găsească noi modalități de a identifica viitoarele servicii rău intenționate pentru a face față fenomenelor noi apărute, într-o manieră cât mai rapidă și eficientă.

BIBLIOGRAFIE

1. Balduzzi M., Ciancaglini V. 2015, Cybercrime in the Deep Web, Black Hat EU: Amsterdam.
2. Chertoff M., Simon T. 2015, The Impact of the Dark Web on Internet Governance and Cyber Security, Centre for International Governance Innovation and Chatham House: London.
3. Sui, D. et.al. 2015, The Deep Web and The Darknet: A Look Inside The Internet's Massive Black Box, Woodrow Wilson International Center For Scholars: Washington.
4. Iffat, R.; Sami, L. 2010, Understanding the Deep Web, Library Philosophy and Practice 364: Lincoln.
5. Fiklea, K. 2010 Dark Web Report, Congressional Research Service: Washington.

Înființarea Biroului Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității al Republicii Federale Germane și rolul sau în prevenirea și combaterea terorismului

The foundation of the Central Office for Information Technology in the Security Sector of the Federal Republic of Germany and its role in preventing and combating terrorism

Victor Liviu Miclăuș¹⁴

***Abstract** Prezenta lucrare se concentrează pe măsurile și abordările adoptate de Republica Federală Germană ca urmare a creșterii numărului de atacuri teroriste și a prezenței teroristilor pe teritoriul german și european. Guvernul Federal German a adoptat o serie de noi măsuri pentru a face față provocărilor terorismului, care variază de la investiții financiare, până la întemeierea unei noi instituții. Următorul text oferă o perspectivă asupra genezei, rolului și funcțiilor Biroului Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității-ZITiS.*

Cuvinte cheie: terorism, Germania, securitate, strategie, tehnologia informației.

***Abstract** The paper focuses on measures and approaches taken by the Federal Republic of Germany as a result of the increase in terrorist attacks and the presence of terrorists on German and European territory. The German Federal Government has adopted a series of new measures to deal with the challenges of terrorism. The following text offers an in depth perspective on the topics of the genesis and role of: The Central Office For Information Technology In The Security Sector -ZITiS.*

Keywords: terrorism, Germany, security, strategy, information technology.

¹⁴ Doctorand al Universității de Vest din Timișoara în domeniul științelor politice.

Multe dintre acțiunile contemporane personale, economice, între persoane private, instituții sau guverne, se bazează pe tehnologia informației. Internetul și telecomunicațiile constituie fundamentul noilor forme de comunicare, divertisment și comerț. Aceste schimbări se observă și în sectorul public, nu doar în companiile private. Odată cu aceste schimbări, însă, internetul constituie și un mediu unde se desfășoare activități ilegale și ilicite. În acest sens, guvernele suverane lucrează la combaterea criminalității.

În ultimii ani, statele membre ale Uniunii Europene s-au confruntat cu un număr ridicat de atentate teroriste. Aceste atacuri constituie fundația schimbării politicilor de securitate a multor state, fapt care presupune o provocare spre a combate aceste amenințări și a menține cetățenii în siguranță. Guvernele statelor europene au pronunțat în lupta antiteroristă prin

diferite metode. Unul dintre statele care a avut cea mai pronunțată inițiativă în acest sens, este Republica Federală Germană, stat care se afla printre țintele atacurilor teroriste. Menținerea securității este o sarcină internă importantă pentru Republică Federală Germană, deoarece aceasta se află sub amenințarea terorismului internațional (Herping, 2017, p.2). În contextul amenințării asimetrice reprezentate de terorismul internațional, sunt posibile scenarii care nu pot fi tratate de autoritățile locale de securitate pe cont propriu, datorită capacităților pe care organizațiile teroriste contemporane le posedă.

În urma atacurilor teroriste pe teritoriul său, Guvernul Federal German s-a confruntat cu un fenomen care reprezintă o amenințare pentru securitatea și integritatea sa, dar și pentru cetățenii săi (Hahn, Florian, 2017, p.3). Acest fenomen a declanșat o nouă strategie de combatere a terorismului,

determinând guvernul federal german să investească resurse suplimentare din bugetul federal pentru a combate acest fenomen (Hahn, Florian, 2003, passim).

Datorită dinamicii mișcării informațiilor și internaționalizarea terorismului, Republica Federală Germană a acționat prompt în fața acestor provocări.

Pe lângă noi politici de securitate, reglementări și directive, Guvernul Federal German suplimentează personalul în cadrul instituțiilor de securitate și mărește bugetele acestora. Adicional, resurse financiare suplimentare și îmbunătățirea condițiilor de lucru ale personalului, fac parte din noile măsuri adoptate de executivul german, pentru a asigura o mai bună luptă împotriva terorismului (Monroy, 2017, p.1). Acesta include o serie de proceduri care urmăresc activitatea suspecților de terorism și monitorizează apelurile telefonice și activitățile de pe internet (Hahn, Florian, 2003, passim). Acest fenomen a avut un

impact atât de puternic, încât Guvernul Federal German și-a schimbat cursul și a alocat mai multe resurse pentru securitate și poliție. Astfel, Guvernul Federal German pune în practică o nouă strategie de prevenire și combatere a terorismului.

Eforturile Germaniei au fost cuantificate în geneza Biroului Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității (ZITiS) în 6 Aprilie 2017 la München, care a fost stabilită prin decretul Ministerului Federal de Interne, având statutul juridic de agenție guvernamentală. Această instituție este responsabilă cu prelucrarea informațiilor în spațiul cibernetic, cu scopul de a identifica teroriștii și de a preveni atacuri teroriste. Această instituție are rolul unui centru de analiză și nu acționează pe cont propriu ca și poliția, armata sau serviciile de informații.

Adicional, Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității contribuie la consolidarea

infrastructurii comunicării datelor și a managementului informației. Biroul oferă și servicii de securitate cibernetică companiilor private. Acesta este și implicat în proiecte de cercetare sau dezvoltare software cu institute de cercetare sau organizații nonguvernamentale.

Biroul se pune la dispoziția companiilor private și este deschis înspre a primi oferte de parteneriat. Guvernul Federal German a desemnat aceasta instituție ca centru de cercetare și dezvoltare, având principalele sarcini: monitorizarea telecomunicațiilor, investigarea criminalității digitale, criptanaliză, analiză Big-Data, precum și responsabilitatea aspectelor tehnice ale controlului criminalității, securității și contra-inteligenței (Herping, 2017, p.1).

Sarcinile acestei instituții se bazează pe nevoia actuală de sprijin tehnic și de expertiză a instituțiilor de securitate. Acestea includ, de asemenea, diverse misiuni de cercetare. Alături de acestea, măsuri de îmbunătățire a

securității, precum dezvoltarea resurselor tehnice și umane, colaborarea sporită cu instituții de publice și private sunt implementate ca parte a noii strategii de combatere terorista a Republicii Federale Germane (Monroy, 2017, p.1).

Această instituție se află într-o relație de colaborare cu Forțele Militare de Luptă ale Germaniei (Bundeswehr). Aceștia oferă sprijin studenților academiei militare, care sunt înscriși în programele de informatică și securitate cibernetică la nivel de licență și masterat. Acestora li se acordă burse, cu plata totală a costurilor de școlarizare și formare și posibilitatea de a face practică în Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității. În acest fel, se instruește personalul, care este pregătit spre integrarea în câmpul muncii.

În prezent, Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității se află în continuă dezvoltare. Instituția face permanent recrutări,

având un proces complex de testare și angajare, abilitățile cerute depinzând de fiecare proiect în parte. Proiecte noi în domeniile de criminalistică digitală, monitorizarea a activității ilegale, criptanaliză și analiză Big-Data se afla într-o continuă dezvoltare, instituția având un standard ridicat al calității personalului (Hahn, Florian, 2017, passim). O altă sarcină este dezvoltarea procedurală de strategii, instrumente sau soluții tehnice (Monroy, 2017, p.1).

Pe lângă acestea, instituția oferă serviciul de asistentă și consultanță. Aceasta centralizează informațiile acumulate în urma analizelor de date și oferă asistență serviciilor de securitate. Suplimentar, experții din această instituție se axează pe monitorizarea activității paginilor de internet care nu pot fi găsite cu ajutorul motoarelor de căutare convenționale. Aceștia sunt responsabili cu identificarea activităților ilegale care se desfășoară pe aceste pagini, cum ar fi traficul de arme,

narcotice sau conspirații (Herping, 2017, p.2).

Acest sector este unul de interes deosebit pentru agențiile de securitate, mai ales cele care activează în sectorul cibernetic. Datorită naturii acestei rețele de pagini web neindexate, desfășurarea activităților ilegale și ilicite, din acest mediu, se află într-un proces de continuă expansiune. De aceea este vital pentru agențiile de securitate să aibă experți care să activeze și în acest domeniu.

Concluzii

Ca răspuns la prezența teroriste pe teritoriul statului său și a prezenței criminalității, Guvernul Federal German a răspuns cu o serie de măsuri și investiții în securitate. Astfel, efortul german de prevenire și combatere a terorismului se materializează. Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității este instituția care sprijină instituțiile de securitate spre o desfășurarea mai eficientă a procedurilor, cât și soluționarea

investigațiilor. Efortul unit al autorităților germane și planul acestora de a consolida colaborarea dintre sectorul public,

privat și neguvernamental, se manifestă prin această instituție tânără.

Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității facilitează conlucrarea dintre autoritățile de securitate, organizațiile neguvernamentale și firmele private, înspre o combatere a criminalității și a terorismului cât mai eficientă. În acest sens, acest centru este unul unic, întrucât intersectează sectorul public cu cel privat și cu sectorul neguvernamental, consolidând o comunitate largă pentru combaterea criminalității și terorismului. Biroul Central pentru Tehnologia Informației în Sectorul Securității are și un rol de pregătire și formare pentru studenții programelor de informatică și securitate cibernetică, facilitând integrarea lor pe câmpul muncii, cât și asigurarea de personal competent și

calificat spre combaterea terorismului (Herping, 2017, p.3).

Adițional, această institutie suplimentează autoritățile germane cu informații necesare prevenirii și combaterii terorismului, având ca focus monitorizarea telecomunicațiilor și criminalității digitale, criptanaliză, precum și analiza aspectelor tehnice ale controlului criminalității, securității și contra-informații (Monroy, 2017, p.1). Totodată, informațiile rezultate în urmă analizelor sunt centralizate, fiind puse la dispoziția celorlalte instituții.

În acest sens, Guvernul Federal German se dovedește a fi eficient în a-și organiza insitutiile și a acționa pentru menținerea securității în Republica Federală Germană. Acesta a sporit colaborările interinstituționale, facilitând un mediu complex prin care activitățile terorismului, a criminalității, cât și a altor acte ilicite să fie prevenite și combătute.

Bibliografie

1. Deutscher Bundestag 2017. Schriftliche Fragen mit den in der Woche vom 2. Oktober 2017 eingegangenen Antworten der Bundesregierung: Berlin.
2. Bundesregierung 2018. Eckpunkte der Bundesregierung für eine Strategie Künstliche Intelligenz: Berlin.
3. Hahn, Florian 2017. Pressemitteilung zur Eröffnung von ZITiS, Arbeitskreis Außen- und Sicherheitspolitik: München.
4. Herping, Sven 2017. Umfassende Cyber-Sicherheitspolitik für Deutschland 2.0. Stiftung Neue Verantwortung: Berlin.
5. Monroy, M. 2017, Die Spionagebehörde ZITiS: Zivil-militärische Zusammenarbeit auf dem Bundeswehr-Campus, Informationsstelle Militarisierung e.V.: Tübingen.

Tipologia grupărilor de crimă organizată

Typology of Organized Crime Groups

Conf. univ. dr. Anca-Gabriela PETRESCU¹⁵

Drd. Ionel-Ștefan SĂVULESCU¹⁶

Drd. Lucian IVAN¹⁷

Abstract: *Typologies are important in providing greater detail to what is meant by the concept of transnational organized crime. It is clear from the overview of the groups the wide variety of structures, activities and potential outcomes that are encompassed by the concept. The identification of different types provides more detail in this respect providing a clear picture of what is entailed by the phenomenon of transnational organized crime. The identification of a series of typologies has important policy implications for law enforcement agencies. Different strategies of law enforcement must be used in confronting different types of organized crime groups. Identification of typologies may provide a useful tool for law enforcement professionals.*

Keywords: organized crime, criminality, threats, organized crime groups, illicit activities.

Abstract: *Tipologiile sunt importante în oferirea unor detalii pentru conceptualizarea criminalității organizate transfrontaliere. Din analiza acestor grupări rezultă marea varietate a structurilor, activităților și potențialului acestora care caracterizează acest concept. Identificarea diferitelor tipologii oferă mai multe detalii pentru oferirea unei imagini de ansamblu a fenomenului criminalității organizate transfrontaliere. Identificarea unei serii de tipologii are implicații importante în politicile agențiilor de aplicare a legii. Trebuie utilizate diferite strategii*

¹⁵ Cadru universitar al Universității Valahia din Târgoviște.

¹⁶ Doctorand al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza din București”.

¹⁷ Doctorand al Universității Valahia din Târgoviște.

de aplicare a legii pentru confruntarea cu diferite tipuri de grupări de criminalitate organizată. Identificarea tipologiilor poate oferi un instrument util pentru experții în aplicarea legii.

Cuvinte cheie: *criminalitate organizată, criminalitate, amenințări, grupări de crimă organizată, activități ilicite.*

Fundamentarea și teoretizarea tipologiei grupărilor de criminalitate organizată sunt elemente importante deoarece oferă agențiilor de aplicare a legii mai multe detalii cu privire la conceptul de criminalitate organizată transfrontalieră și riscurile asociate acestui fenomen extrem de fluid și dinamic.

În general, grupările de criminalitate organizată (GCO) diferă ca structură, activități ilicite desfășurate și potențial criminogen. Identificarea și clasificarea corectă a GCO oferă o imagine de ansamblu a ceea ce poate fi definit în prezent criminalitatea organizată transfrontalieră.

Totodată, tipologia grupărilor de criminalitate organizată oferă agențiilor de aplicare a legii abordarea a diferite strategii și instrumente pentru contracararea eficientă a activităților ilicite desfășurate de diverse tipuri de

GCO. De asemenea, tipologiile oferă un mecanism important pentru identificarea și monitorizarea trendurilor care se manifestă în criminalitatea organizată transfrontalieră, prin identificarea celor mai frecvente tipuri de GCO, într-un anumit context social.

Procesul de definire a tipologiei GCO nu este static, ci este caracterizat printr-un grad ridicat de dinamism, fiind necesar să se desfășoare un proces analitic complex, continuu și susținut pentru a identifica, cu celeritate, ce noi tipuri de grupări criminale intră pe "piața criminogenă". În acest context, menționăm faptul că o perioadă relativ lungă de timp agențiile de aplicare a legii au subestimat efectele cauzate de grupările de mici dimensiuni care, în schimb, au capacitatea de a se adapta rapid la cerințele de "piață".

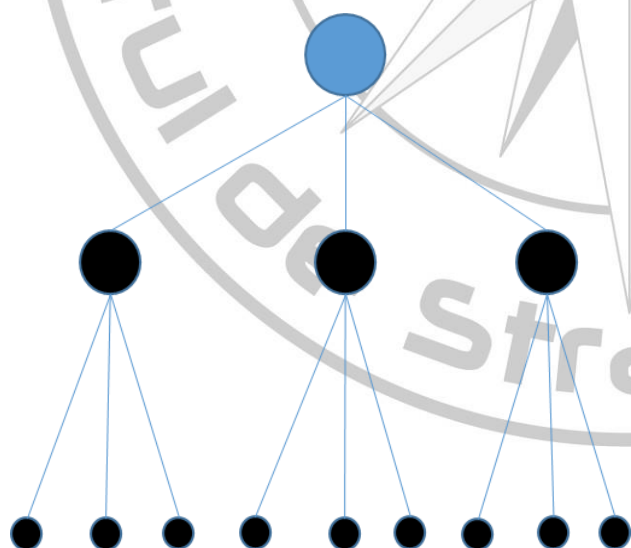
Un alt aspect foarte important îl constituie informarea populației cu privire la formele de manifestare a criminalității organizate, pericolul pe care acestea îl reprezintă, precum și modalitățile în care afectează societatea acest fenomen deosebit de periculos.

Din analiza realizată la nivelul grupărilor de criminalitate organizată au rezultat cinci tipuri de organizații, principala caracteristică fiind constituită de structura acestora, respectiv: ierarhie

organizată, ierarhie flexibilă/regională, ierarhie clusterizată, grup criminal principal și rețea criminală.

În continuare este realizată o analiză pentru fiecare tip de grupare de criminalitate organizată care reliefează principalele caracteristici, modul de organizare, precum și riscurile induse de acestea la nivel societal.

1. Ierarhia rigidă

Caracteristici principale

- un singur lider (comandă unică);
- ierarhie distinctă și bine definită;
- grad ridicat de disciplină;
- organizație cunoscută cu o denumire distinctă;
- în majoritatea cazurilor prezintă identitate socială/etnică ridicată;

- violența constituie un factor important pentru desfășurarea activităților ilegale;
- exercită influență/control asupra unui teritoriu clardefinit.

Ierarhia rigidă reprezintă cea mai frecventă formă de organizare a grupărilor de criminalitate organizată. Aceasta este caracterizată printr-o conducere unică, centralizată și unitară (un singur lider), structură ierarhică foarte bine stabilită, iar disciplina în cadrul organizației este foarte strictă. În aproape toate situațiile, grupările de criminalitate organizată care sunt caracterizate printr-o ierarhie rigidă au o denumire pe care o cunosc atât membrii acesteia, cât și populația. Dimensiunile acestui tip de grupare variază de la câțiva indivizi la sute de membri, media situându-se între 10 și 50 indivizi.

Din cele 40 de grupări de criminalitate organizată analizate, 13 se încadrează în această tipologie. De

obicei, aceste grupări se concentrează în jurul liderului, având dimensiuni medii (50-200 membri), cu o ierarhie strictă.

Totodată, aceste grupări dispun de un cod al onoarei, reguli interne de funcționare și loialitate absolută față de lider. Membrii GCO sunt recrutați în special din mediul criminal, al foștilor deținuți, dar și din rândul oficialilor guvernamentali. Violența constituie o caracteristică esențială a acestor grupări criminale.

Capitalul acumulat din desfășurarea activităților criminale este investit atât în activități licite (cazinouri, baruri de noapte, restaurante etc.), cât și în alte tipuri de activități ilegale care aduc câștiguri substanțiale (case de

pariuri, prostituție, trafic de țigareteetc.).

Totodată, aceste tipuri de GCO intenționează coruperea anumitor oficiali ai guvernului, precum și oameni politici, în scopul asigurării protecției activităților ilicite desfășurate de organizație.

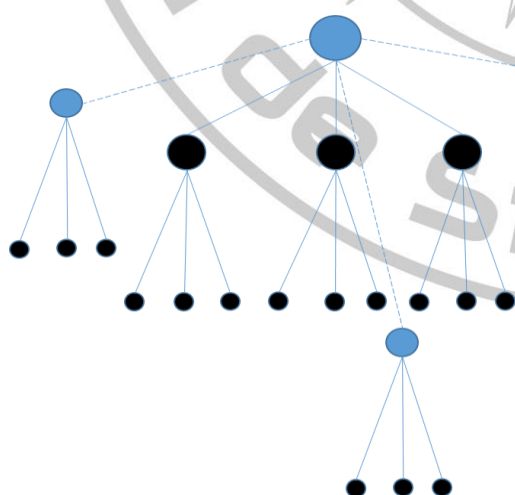
Grupările criminale din Estul Europei (Federația Rusă, Bulgaria, România, Lituania și Ucraina) sunt relativ mici, în schimb acestea au o structură ierarhică bine stabilită și sunt caracterizate printr-un grad ridicat de

disciplină, precum și roluri foarte bine stabilite pentru fiecare membru.

Stilul managerial adoptat la nivelul organizației este, în general, unul autoritar ce presupune obediența totală față de lider – element cheie care asigură coeziunea grupului criminal. Majoritatea grupărilor de criminalitate organizată de acest tip sunt active pe piața economică prin intermediul firmelor private pe care le dețin/controlează.

În majoritatea cazurilor, acest tip de GCO deține controlul într-o anumită zonă bine determinată.

2. Ierarhie flexibilă/regională

Caracteristici principale

- structură de conducere unică;
- linie de comandă de la centru;
- grad de autonomie la nivel regional;
- distribuție regională/geografică;
- activități infracționale multiple;
- de obicei este caracterizată prin

- identitate socială/etnică;
- violența constituie un factor esențial pentru desfășurarea activităților infracționale.

Deși constituie un OCG ierarhic, cu linie de comandă de la centru, există un grad mare de autonomie la nivel regional. Nivelul de autonomie variază de la o grupare la alta, însă acesta se manifestă la nivelul activităților curente, deciziile strategice luându-se la nivel central. În anumite cazuri, ierarhiile regionale operează după modelul francizelor în care grupările regionale plătesc o taxă pentru a opera sub denumirea grupului central, în scopul îmbunătățirii influenței și a induce teamă la nivelul grupărilor rivale.

În multe situații, modul de organizare a structurii centrale este replicat la nivel regional. Nivelul de disciplină este ridicat, instrucțiunile primite de la structura centrală fiind implementate la nivel local. În funcție de distribuția geografică, structurile regionale dispun de un număr relativ

mare de membri și asociați. Totodată, având în vedere distribuția regională, GCO de acest tip sunt implicate în mai multe tipuri de activități infracționale.

Un set de grupări criminale care ilustrează cel mai bine această tipologie infracțională este reprezentată de grupările de motocicliști. Aceste grupări au o structură ierarhică bine definită, împărțită în subgrupuri, fiecare operând într-o anumită zonă geografică. Principalul element de conducere este reprezentat de un Consiliu care operează într-o anumită zonă și este condus de un Președinte. Această persoană are control absolut asupra Consiliului în ceea ce privește procesul de luare a deciziei și deseori conduce dictatorial organizația, fiecare consiliu având un anumit grad de independență față de celelalte. Provenind în special din clasa muncitoare de origine albă, în

totalitate bărbați, crează o identitate socială distinctă. Accesul la astfel de organizații se oferă după o perioadă de probă, însă uneori aceste proceduri sunt eliminate în scopul recrutării de mai mulți membri. Cele mai organizate bande de motocicliști vizează recrutarea de membricare dețin anumite specializări (ex. avocați, contabili, agenți imobiliari, chimiști) care să aducă valoare adăugată la activitățile ilegale desfășurate.

Acest tip de grupări au anumite coduri etice scrise prin care se statuează loialitatea față de grupare și desfășurarea de acțiuni, inclusiv violente, pentru atingerea obiectivelor organizației criminale. Aceste grupări utilizează mijloace violente pentru a-și consolida reputația și de a intimida eventualii martori la activitățile ilegale. Un principiu de bază pe care se bazează organizațiile de acest tip îl constituie stilul de viață în afara cadrului legal, de la provocarea de revolte sociale la activități criminale înalt specializate, cu scopul de a obține profit. Bandele de

motocicliști sunt cunoscute în producerea și distribuirea de anfetamine și cannabis. Consiliile au ca obiectiv dominarea unei anumite zone de interes, în special în domeniile producerii și distribuirii de droguri și prostituției. Anumite consilii și-au diversificat întimp și alte sfere infracționale, respectiv scheme complexe de asigurări, furtul și traficul de vehicule etc.

Totodată, au fost identificate și alte grupări de criminalitate organizată care se circumscriu acestei tipologii: Yamaguchi-Gemi (Japonia), Fuk Ching (SUA), Yakuza (Australia). Aceste grupări infracționale au o structură ierarhică condusă de o structură de comandă. Activitățile curente sunt coordonate de manageri din partea inferioară a piramidei, care dispun de un anumit grad de autonomie și controlează operațiunile dintr-o anumită zonă geografică. Activitatea acestor grupări criminale este guvernată de anumite reguli și norme interne, iar membrii acestora provin dintr-un

anumit grup etnic și sunt caracterizate printr-un grad ridicat de disciplină.

Grupările japoneze, în special, operează pe principiul francizei descris anterior, grupările subordonate asumându-și numele și protecția grupului criminal principal în schimbul unei sume de bani plătită periodic.

Grupările de criminalitate organizată italiene au o structură ierarhică, fiind conduse de un lider unic. Majoritatea grupărilor au o structură ierarhică pe trei nivele, nivelul superior având rolul de conducere a activităților criminogene dintr-o regiune/provincie unde sunt luate deciziile de nivel strategic. Nivelul doi are rolul de a gestiona un anumit teritoriu, iar nivelul trei este cel de execuție.

La nivelul GCO italiene este impus un cod de conduită foarte strict bazat pe un jurământ de loialitate, oferind coeziune și disciplină grupării și dictează rolul și poziția fiecărui membru în cadrul organizației. Majoritatea GCO italiene au dimensiuni relativ mari, desfășurându-și activitatea în câteva

regiuni, folosind deseori mijloace violente pentru obținerea rezultatelor.

Această tipologie se aplică inclusiv grupărilor de criminalitate organizată specializate în traficul de migranți care și-au diversificat modurile de acțiune, metodele de disimulare a activității infracționale și tehnologiile pe care le folosesc.

În 2015, rețelele de criminalitate organizată specializate în traficul de migranți au obținut un profit estimat la 4,7-5,7 miliarde de euro, cuantumul profitului manifestând o scădere cu două miliarde de euro în anul 2016, pe fondul diminuării semnificative a numărului de migranți.

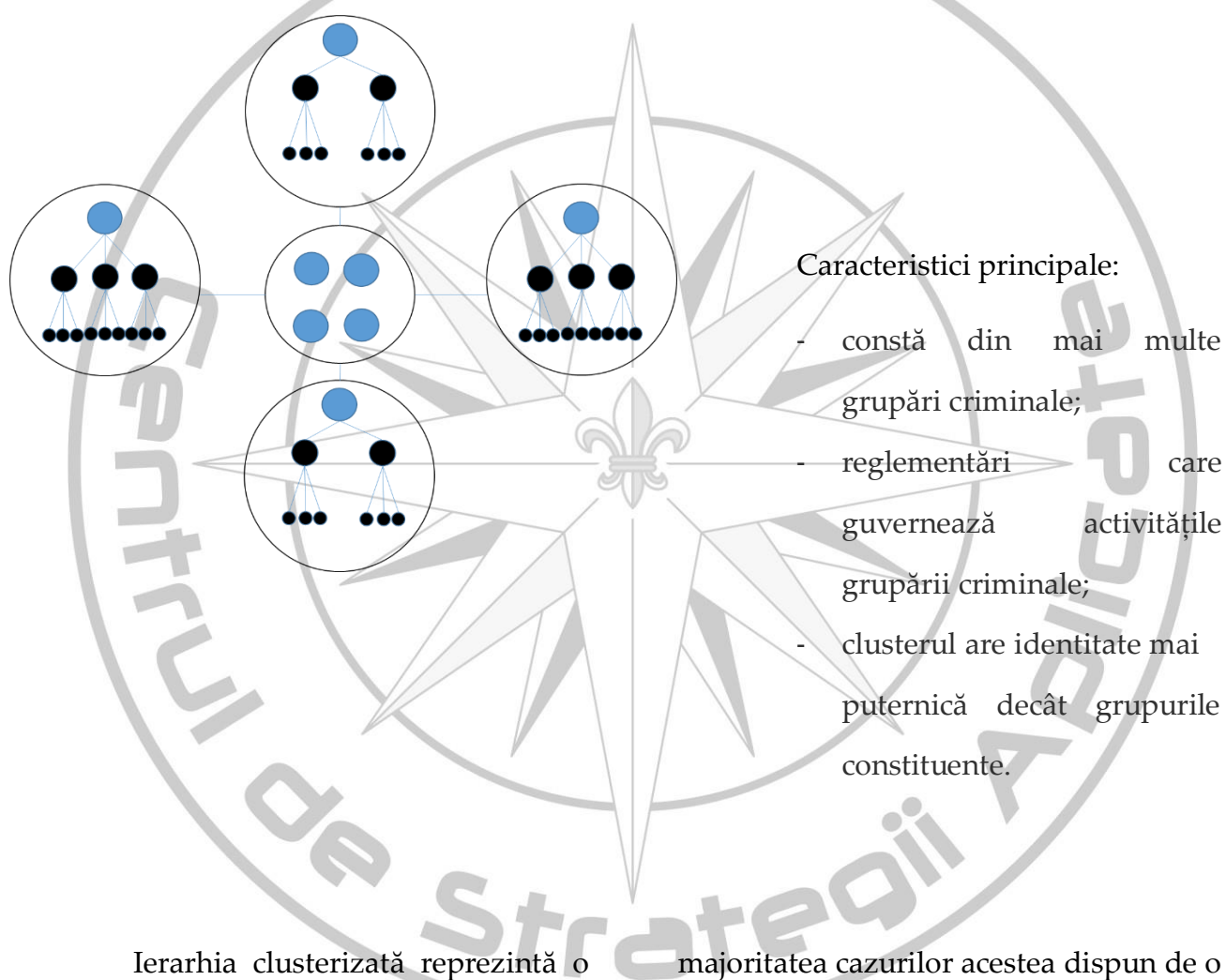
Având în vedere profiturile foarte mari obținute, multe grupări de criminalitate organizată specializate în alte antreprize criminale (ex. trafic de droguri, trafic ilegal de produse accizabile, crime împotriva proprietății) s-au reorientat spre traficul de migranți.

În perioada următoare, conflictele armate și presiunile de natură economică și politică din state situate în

Africa și zona Orientului Mijlociu vor continua să constituie factori favorizanți

pentru transferul migranților către state membre ale Uniunii Europene.

3. Ierarhie clusterizată

Ierarhia clusterizată reprezintă o asociere de grupări de criminalitate organizată care sunt coordonate de un grup (cluster). Grupările componente pot avea diverse structuri, însă în

majoritatea cazurilor acestea dispun de o ierarhie standard prezentată anterior. Grupul coordonator (clusterul) poate fi atât o structură flexibilă, cât și una rigidă. Ierarhiile clusterizate apar atunci

când anumite grupări criminale se reunesc pentru a-și împărți piața sau pentru rezolvarea anumitor stări conflictuale latente. După o perioadă de timp, clusterul (structura coordonatoare) își asumă o anumită identitate proprie. Având în vedere numărul de grupări de crimă organizată implicate și aria geografică pe care o acoperă, GCO cu ierarhie clusterizată sunt implicate în activități ilicite multiple și dispun de un număr semnificativ de membrii.

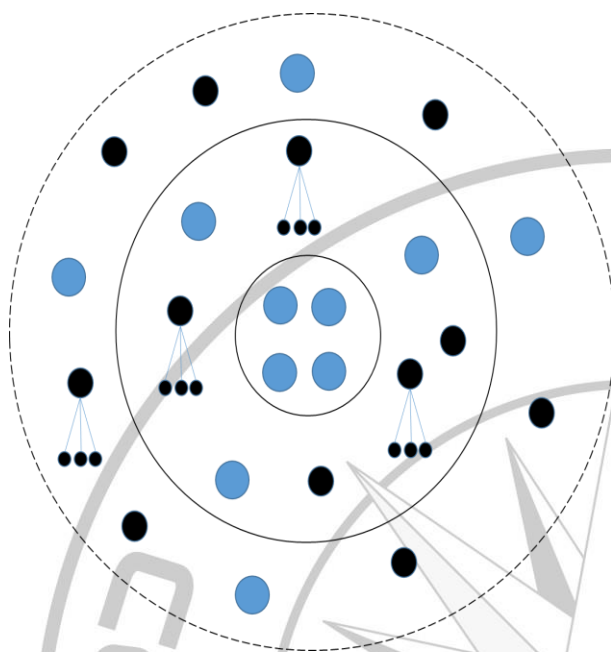
Un exemplu pentru reliefarea acestui tip de ierarhie îl constituie gruparea rusă Ziberman. Gruparea Ziberman este compusă din șase grupări de criminalitate organizată, fiecare dispunând de structură ierarhică proprie și roluri definite pentru fiecare membru. Coordonarea celor șase GCO se realizează prin intermediul unei structuri formată din patru persoane. La nivelul GCO există un cod strict și

procesul intern de disciplină prevede utilizarea mijloacelor violente.

Gruparea Ziberman a fost înființată inițial pentru a realiza trafic ilicit cu produse din tutun, diversificându-și ulterior activitatea în trafic de alcool, jocuri de noroc și traficul cu autoturisme furate.

Un alt exemplu îl constituie o grupare de crimă organizată formată din cetățeni italieni care acționează pe teritoriul Germaniei. Această grupare de criminalitate organizată este compusă din un număr mare de organizații diferite ca mărime, acestea operând independent una față de alta. Acestea sunt legate prin contacte directe de persoanele care coordonează activitățile infracționale, în acest context având un grad ridicat de dinamism și adaptare. În zona în care operează scopul este de a domina piața subcontractorilor din industria de construcții.

4. Grup criminal principal

Caracteristici principale:

- grup principal înconjurat de o rețea flexibilă/regională;
- număr limitat de membrii;
- structură pe orizontală;
- dimensiune redusă, aspect ce favorizează menținerea disciplinei interne;
- numai un număr limitat de grupări dețin o denumire specifică.

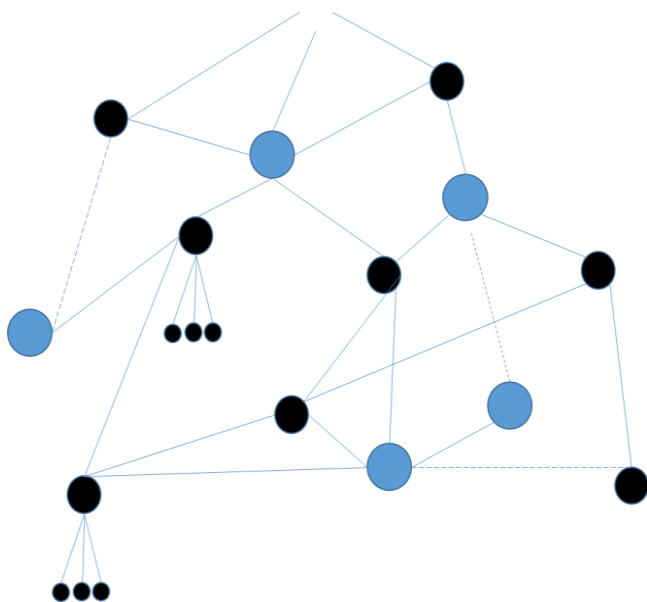
Grupurile criminale din această categorie constau dintr-un număr redus de indivizi care formează un grup structurat și relativ coeziv care conduce structura criminală. În jurul acestui grup principal sunt mai mulți membrii asociați sau o rețea criminală care este utilizată în funcție de specificul activității criminale. Există o diviziune

strictă a muncii între membrii grupării criminale.

Grupul principal este, în general, de mici dimensiuni (20 de persoane sau chiar mai puțin) și sunt angajați în o singură sau doar câteva tipuri de activități criminale. Disciplina internă în cadrul grupării criminale este menținută ușor datorită dimensiunii relativ mici a

GCO și prin utilizarea mijloacelor violente, însă într-o mai mică măsură decât în cazul grupărilor criminale cu ierarhie rigidă. În general, GCO din categoria grup principal nu au identitate socială și operează pentru a obține profituri substanțiale pentru un număr redus de membrii.

5. Rețeaua criminală

De obicei aceste grupări nu au un nume clar definit, fiecare membru al grupării având un rol bine definit (ex. recrutare, transport, protecție).

Aceste grupări sunt structurate preponderent pe orizontală decât ierarhic, fiind orientate pe obținerea de profit.

Caracteristici principale:

- definită prin activitățile criminale ale unor membrii cheie;
- loialitatea personalului este mult mai importantă decât identitatea etnică;
- profil public scăzut – rareori rețeaua este cunoscută sub o denumire.

Rețelele criminale sunt definite de activitățile desfășurate de membrii cheie care se angajează în activitățile ilicite sau schimbări de alianțe. Persoanele care fac parte din rețeaua criminală nu se consideră că fac parte dintr-un grup criminal și uneori nu sunt priviți astfel de către persoanele din afara rețelei.

Bibliografie

1. *Results of a pilot survey of forty selected organized criminal groups in sixteen countries, September 2002, United Office on Drugs and Crime;*
2. Naylor, *Mafias, Myths and Markets: On the Theory and Practices of Enterprise Crime, Transnational Organized Crime*, Vol. 3, No. 3, p. 6;
3. Peter Reuter, *Disorganized Crime: Illegal Markets and the Mafia*, Cambridge: MIT Press, 1983, p. 75;
4. R.T. Naylor, *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy*, Ithaca: Cornell University Press, 2002, p. 14-18.

Riscul și incertitudinea în proiectele de dezvoltare rurală/ regională.

Risk and uncertainty in rural / regional development projects.

Marius Cosmin VASILE¹⁸

Abstract: *Riscul și imprevizibilul își pune amprenta asupra noastră și în viața de zi cu zi și cu atât mai mult în procesul de construcție și implementare a unui proiect de dezvoltare rurală/regional. Gestionarea informațiilor pe care le avem la dispoziție în procesul de fundamentare al proiectului va juca un rol esențial și de mare importanță, deoarece printr-o bună gestionare a datelor și informațiilor , pe care le avem la dispoziție vom avea succes în implementarea proiectului. Acțiunea de utilizare eficientă a datelor și informațiilor va genera succesul implementării proiectului. Scopul final este ca prin datele și informațiile pe care le avem în posesie, în procesul de construcție și , mai apoi , de implementare al proiectului, să asigurăm o preîntâmpinare și o gestionare preventivă a incertitudinii și riscului de orice natură.*

Construcția și arhitectura, apoi implementarea proiectelor de dezvoltare rurală/regională poate prezenta încă din primele faze de concepere o serie de incertitudini și chiar posibile riscuri care ar putea exista în faza de construcție, datorate unor factori interni și externi de influență.

Cuvinte cheie: incertitudine, risc, decizie, management, implementare, selectare.

Abstract: *Risk and unpredictability puts its mark on us and in our everyday life, and even more so in the process of building and implementing a rural / regional development project. Managing the information we have in the process of substantiating the project will play an essential and important role because through the good management of the data and information we have at our disposal, we will have success in implementing the project. Effective use of data and information will generate success in implementing the project. The ultimate goal is that through the data and information that we have in possession, in the construction process and*

¹⁸ Expert A.F.I.R., doctorand în cadrul ASE București.

then in the implementation of the project, we will ensure preventive and preventive management of uncertainty and risk of any kind

Keywords: uncertainty, risk, decision, management, implementation, selection.

Construcția și arhitectura, apoi incertitudinea cu privire la producerea implementarea proiectelor de dezvoltare — unei pagube”^[2];

rurală/regională poate prezenta încă din primele faze de concepere o serie de incertitudini și chiar posibile riscuri care ar putea exista în faza de construcție, datorate unor factori interni și externi de influență. Lucrarea de față prezintă riscul în forma sa economică generală și apoi, în forma riscului secvențial și incertitudinii în proiectele de dezvoltare rurală/regională. Spre edificarea cititorului voi da câteva exemple de situații generatoare de risc, specifice în proiectele de dezvoltare rurală/regională:

- Acțiuni ale beneficiarilor de proiecte care pot determina folosirea necorespunzătoare a fondurilor alocate;
 - Aspecte legate de fazele de derulare a unui proiect: selectare, mod de desfășurare a achizițiilor publice, realizarea efectivă a proiectului etc., care pot influența asupra unei implementări corespunzătoare;
 - Schimbări organizaționale ale beneficiarului : modificare locație, modificări statutare, schimbare structurală de producție etc.
- „Riscul poate fi definit ca posibilitatea ca pierderile să fie mai mari decât se așteaptă”^[1]; „Riscul reprezintă

- Schimbări în legislație care ar putea afecta condițiile de implementare a proiectelor.

Prin aceasta prezentare a riscului, eu am dorit să trezesc interesul cititorului cu privire la posibile abateri de la starea de normalitate sau de la valorile stabilite în proiect, cauze determinate de influențe exterioare dăunătoare, stări de necunoaștere, incompetență, ignoranță, manipulare voită, date parțial adevărate lansate din zona informațiilor de interes, care ar produce efecte negative cu pierderi și pagube nedorite.

Introduction / Short presentation / English.

Construction and architecture, then the implementation of rural / regional development projects may present from the very first stages of conception a series of uncertainties and even possible risks that might exist in the construction phase due to internal and external factors of influence

The present paper presents the risk in its general economic form and then in the

form of sequential risk and uncertainty in rural / regional development projects. Risk is possible in any socio-economic, agricultural, grounding and decision making, design and development of economic and agricultural unities. The risk appears in rural development projects as a possible deviation from the normal values set out in the feasibility study, which, moreover, defines processes and actions only for the future. The risk can be defined as the possibility that the losses are higher than expected"; "Risk is the uncertainty about the occurrence of damage";

Towards the edification of the reader I will give some examples of risk-generating situations specific to rural / regional development projects:

- Actions of project beneficiaries that may cause improper use of allocated funds;
- Aspects related to the phases of a project: selection, way of carrying out public procurement, actual realization of the project, etc., which may influence a proper implementation;

- Organizational changes of the beneficiary: location change, statutory changes, structural change of production, etc.

- Changes in legislation that could affect the conditions of project implementation.

"The risk can be defined as the possibility that the losses are higher than expected";
 "Risk is the uncertainty about the occurrence of damage";

Towards the edification of the reader I will give some examples of risk-generating situations specific to rural / regional development projects:

- Actions of project beneficiaries that may cause improper use of allocated funds;

- Aspects related to the phases of a project: selection, way of carrying out public procurement, actual realization of the project, etc., which may influence a proper implementation;

- Organizational changes of the beneficiary: location change, statutory changes, structural change of production, etc.

- Changes in legislation that could affect the conditions of project implementation.

By presenting the risk, I wanted to awaken the reader's interest in possible deviations from normality or from the values set in the project due to harmful external influences, states of ignorance, incompetence, ignorance, willful manipulation, data partially true from the information area of interest, which would produce negative effects with loss and undesirable damage.

Kurzpräsentation /deutsche Sprache.

Das vorliegende Papier stellt das Risiko in seiner allgemeinen wirtschaftlichen Form dar und dann in Form von sequentielltem Risiko und Unsicherheit bei Projekten zur Entwicklung des ländlichen Raums / der Region. In allen sozioökonomischen, landwirtschaftlichen, grundsätzlichen und Entscheidungsfindungen sowie bei der Gestaltung und Entwicklung wirtschaftlicher und landwirtschaftlicher Einheiten ist ein

Risiko möglich. Das Risiko erscheint bei Projekten zur Entwicklung des ländlichen Raums als mögliche Abweichung von den in der Durchführbarkeitsstudie festgelegten Normalwerten, die zudem Prozesse und Maßnahmen nur für die Zukunft definieren. Das Risiko kann als die Möglichkeit definiert werden, dass die Verluste höher sind als erwartet"; "Risiko ist die Ungewissheit über das Auftreten eines Schadens"; Zur Erbauung des Lesers möchte ich einige Beispiele für risikobehaftete Situationen für ländliche / regionale

Entwicklungsprojekte nennen: • Maßnahmen von Projektbegünstigten, die eine missbräuchliche Verwendung der zugewiesenen Mittel verursachen können; • Aspekte, die sich auf die Phasen eines Projekts beziehen: Auswahl, Art der öffentlichen Auftragsvergabe, tatsächliche Realisierung des Projekts usw., die die ordnungsgemäße Umsetzung beeinflussen können; • Organisatorische Änderungen des Begünstigten:

Standortwechsel, gesetzliche Änderungen, auswirken können.

Mit einem Risiko wollte ich das Interesse des Lesers an möglichen Abweichungen von der Normalität oder den im Projekt gesetzten Werten wecken, verursacht durch schädliche äußere Einflüsse, Unbekanntes, Inkompetenz, Ignoranz, mutwillige Manipulation, das teilweise wahre Datum aus dem Informationsbereich von Interesse, der negative Auswirkungen mit Verlust und unerwünschten Schäden hervorrufen würde.

1. Generalități.

Riscurile sunt posibilitățile care rezultă din imprevizibilitatea viitorului, determinate de întreruperi "aleatorii", care se abat de la obiectivele planificate. Prin urmare, riscurile pot fi privite ca o "diversificare" în jurul unei așteptări sau a unei valori-țintă.

Riscurile, în general, se manifestă pe segmentele: decizii manageriale, strategii de dezvoltare,

restructurare, distribuție, comercializare a produselor, activitate de planificare și de proiectare.

Riscurile, în cadrul unităților economice, trebuie întotdeauna interpretate în legătură directă cu:

- luarea și implementarea deciziilor strategice de consolidare, dezvoltare și planificare a producției și desfacerii. Posibile abateri de la obiectivele de dezvoltare și planificare se înscriu în categoria riscurilor - atât negative ("pericole"), cât și abateri pozitive ("oportunități");

- posibile influențe externe, care pot determina schimbarea structurii de producție, o regândire strategică de reorientare partenerială pe segmentul producție și comerț.

La influențe externe riscurile posibile s-ar putea datora și manifesta în: comerțul, vânzarea produselor pe piața de desfacere, factori de mediu, legislație (care poate îngreuna distribuția, vânzare, comercializare la extern), condiții naturale .

Despre conceptul și definiția riscului, există opinii diferite în literatura de specialitate și discuțiile economice. Definițiile variază de la "riscul de prejudecată" la definiția matematică "risc = probabilitate x magnitudine". Definiție generală: Posibilitatea de vătămare sau pierdere ca urmare a unui anumit comportament sau eveniment; acest lucru se referă la situații periculoase în care pot apărea efecte adverse, dar care nu ar trebui să apară.

Riscul este interpretat în mod tradițional drept riscul unei posibile abateri pozitive sau negative a unei valori economice viitoare realizate de la o valoare estimată. De exemplu, riscurile pot fi măsurate utilizând varianța sau abaterea standard. Într-o altă perspectivă, riscul este înțeles doar ca o posibilă deviere negativă a unei valori economice viitoare realizate de la o valoare așteptată (risc descendent).

Un **risc în sensul economic** poate fi numit orice risc de pierdere asociat unei activități economice. Poate fi atât pierderea efectivă a capitalului angajat,

cât și neexecutarea beneficiilor potențiale (de oportunitate). Mai poate exista și alte aspecte de risc precum:

- Stări de incertitudine legate de achiziții, comerț, desfacere, conflicte socio-economice;
- Acțiuni ale beneficiarilor de proiecte privind folosirea necorespunzătoare a fondurilor U.E și a investițiilor aferente;
- Posibilități probabilistice privind o eventuală pierdere, determinând obținerea unor rezultate negative sau pozitive, dar nu precum cel așteptat ;
- Lipsa de competență, management slab și acțiune defectoasă a decidenților din cadrul unității economice (contracte păguboase, achiziția de material și produse la costuri supraevaluate, decizii eronate fără acoperire și fără o fundamentare corectă, distribuția propriilor produse pe piață sau la diverși beneficiari cu prețuri/ costuri subevaluate intenționat);
- Probabilitatea privind apariția unor evenimente nedorite, negative, în

anumite condiții de mediu și exercitării de presiuni externe.

Riscul în sens restrâns se vorbește numai atunci când există concepte de probabilitate obiectivă cu privire la apariția evenimentelor.

Explicație → Impactul riscului asupra contabilității costurilor:

- Planificarea costurilor trebuie să țină cont de risc în estimarea costurilor planificate;
- Riscurile probabilistice calculabile, sunt luate în considerare în costurile de risc imputate.

Riscul general al unității economice, incalculabil, este compensat în profitul antreprenorial. Există un risc dacă există informații incomplete, parțial corecte, trunchiate despre o situație, eveniment spre a lua o decizie viabilă de către decident. Deoarece nu sunt disponibile toate informațiile necesare, este posibil să se evalueze apariția așteptărilor folosind probabilități obiective. Riscuri în sensul riscurilor și pericolelor pot

apărea adesea în procesul de operare datorită naturii factorilor de producție; ex: pot fi distruse din cauza lipsei de echipament mecanic de îngrijire și de neatenție sau de incompetență.

2. Riscul și situații generatoare de risc în implementarea proiectului de dezvoltare.

Riscul este un pericol potențial care poate afecta existența, activitatea sau reputația unei persoane, organizații/instituții sau unui sistem, și care se datorează acțiunii sau lipsei de acțiune din partea celor îndreptățiți la aceasta.

„Riscul este incertitudinea cu privire la o pierdere”^[3]: în această abordare termenul de pierdere putând avea fie semnificația obținerii unui rezultat negativ, fie semnificația obținerii unui rezultat efectiv pozitiv, dar inferior celui așteptat;

„Riscul poate fi definit ca posibilitatea ca pierderile să fie mai mari decât se așteaptă”^[4]; „Riscul reprezintă

incertitudinea cu privire la producerea unei pagube”^[5];

Spre edificarea cititorului voi da câteva exemple de situații generatoare de risc, specifice în proiectele de dezvoltare rurală/ regională:

- Acțiuni ale beneficiarilor de proiecte care pot determina folosirea necorespunzătoare a fondurilor alocate;
- Aspecte legate de fazele de derulare a unui proiect: selectare, mod de desfășurare a achizițiilor publice, realizarea efectivă a proiectului etc., care pot influența asupra unei implementări corespunzătoare;
- Schimbări organizaționale ale beneficiarului : modificare locație, modificări statutare, schimbare structurală de producție etc.
- Schimbări în legislație care ar putea afecta condițiile de implementare a proiectelor.

2.1. Abordarea riscului. O abordare deosebit de interesantă cu privire la noțiunea de risc a avut-o sociologul german Niklas Luhman[6], care a afirmat ca “riscul reprezintă o formă generală prin care societatea își descrie viitorul” și susține că “viitorul este total dependent de deciziile prezente”. Astfel că, o analiză pertinentă a riscului ar percepe două situații:

- producerea de evenimente nedorite care pot aduce prejudicii sau pierderi; apoi,
- stări de necunoaștere, incompetență, ignoranță, manipulare voită, date parțial adevărate lansate din zona informațiilor de interes, care ar produce efecte negative cu pierderi și pagube nedorite. Apare deci, ca normalitate impetuos necesar obținerea de date și informații corecte și verificate necesare fundamentării deciziei pertinent- viabile.

Dacă datele și informațiile care conduc la fundamentarea și construcția deciziei

sunt luate în condiții de necunoaștere, neavând un suport informativ corect, complet, verificat, decizia luată va fi riscantă și practic poate conduce la un eșec.

2.2.Riscurile posibile. Primul pas sistematic al analizei de risc încearcă să identifice cât mai multe riscuri de proiect posibil prin diverse metode. Înainte de începerea acestui pas, ar trebui să fie disponibile multe alte documente de planificare, cum ar fi: planurile structurale și operaționale, analiza părților interesate sau obiective precise. De asemenea, liderul proiectului, precum și experții și comisiile juridice, ar fi trebuit să vizualizeze obiectivul proiectului și să analizeze procesul în minte. Înainte de a vă explica diferitele metode de identificare a riscurilor, aș dori să fac o deosebire pertinentă între riscurile interne și cele externe. Afară de acestea mai sunt cunoscute: riscurile tehnice, riscuri financiar- bancare, riscurile comerciale și de planificare, riscurile

clienților, riscuri de țară și riscurile de mediu.

Riscuri interne. Spre deosebire de riscurile externe, riscurile interne pot fi (mai mult sau mai puțin) controlate și influențate de echipa de proiect. Riscurile care rezultă din utilizarea informațiilor în construcția proiectului, apoi folosirea eficientă a resurselor umane, financiar- materiale, a condițiilor contractuale sau procesele derulării contractării- achiziții legate strict de proiect sunt de altfel denumite riscuri interne. Cu toate acestea, riscurile interne nu apar numai în cadrul proiectului, ci și în mediul de implementare și manifestare al proiectului. De exemplu, eșecul infrastructurii IT în cadrul unei companii este la fel de mult un risc intern ca și pierderea unor documente de planificare importante. Riscurile de performanță pot apărea din cauza defecțiunilor produsului finit, precum și a neconformității echipamentului și / sau software-ului necesar pentru producerea serviciului.

Riscuri externe. Riscurile externe sunt de obicei înțelese ca riscuri care afectează proiectul dintr-o zonă externă (ex. Factor de presiune extern). Acestea pot include, dar nu se limitează la, condițiile legale, factorii de mediu (cum ar fi vremea pentru implementarea proiectelor de construcție), politica sau jurisdicția actuală. Riscurile manifestate de evoluția prețurilor și a pieței pentru desfacerea și comercializarea produselor și condițiile concurențiale sunt, de asemenea, considerate ca fiind înglobate riscurilor externe. Din categoria riscurilor externe nu sunt înglobate următoarele deviații păguboase:

- schimbării de locație sau modificări structurale privind spațiul implementării;
- modificări structurale de producție neconforme proiectului aprobat și finanțat;
- utilizarea proiectului aprobat spre finanțare în alte scopuri, decât cele susținute în studiul de fezabilitate; Toate aceste riscuri (în cea mai mare

parte) sunt implicate în conținutul proiectului și aparțin zonei interne.

***În termeni simpli, se poate spune că toate riscurile care nu sunt direct controlate sau influențate de echipa de proiect pot fi clasificate ca riscuri externe.

Din perspectiva de a controla, managementul riscului ajută la crearea de transparență cu privire la securitatea de planificare și reducerea variațiilor bugetare. Analiza oportunităților și amenințărilor (riscuri) este o sarcină în pregătirea deciziilor de afaceri și necesare pentru a cântări și monitoriza acest venit împotriva riscurilor (evaluarea bazată pe risc de opțiuni de acțiune, cum ar fi investițiile). Managementul riscului este privit ca o sarcină de management care urmărește o activitate orientată spre obiectivele de afaceri ale tuturor angajaților care se ocupă de riscuri (dezvoltarea unei culturi a riscului).

Practic, se ocupă de gestionarea riscurilor cu toate tipurile de riscuri care

pot determina abateri de la planul de producție și desfacere, comercializare la o companie; de exemplu, cu un risc strategic, riscul de piață, riscul de credit și riscurile de conformitate, precum și riscurile asociate cu furnizarea de servicii (risc operațional).

2.3. Detectarea riscurilor în practică .

Întrucât proiectele sunt deja riscante prin definiție, gestionarea predictivă a oricăror riscuri este esențială. În practică, nu provocarea stă în prim planul atenției ci recunoașterea riscurilor ridicate, pregnante ale proiectului. Mai degrabă, este vorba despre identificarea cât mai multor riscuri posibile, dar natura riscului, conținutul și esența sa dovedește că acest lucru nu este posibil. În același timp, este posibil să se ajungă la atingerea celei mai mari cote a optimului. În general, se face o distincție între riscurile proiectelor interne și a celor externe.

Riscurile interne sunt cele care apar direct din proiect, de exemplu, riscul ca unele inovații tehnice să nu fie dezvoltate la timp, timpul să lucreze în

defavoare. În cele mai multe cazuri, aceste riscuri pot fi detectate cu ușurință dacă toți managerii de pachete de lucru își vor analiza pachetele de lucru pentru eventuale riscuri. Deoarece, prin definiție, suma tuturor activităților pachetului de lucru conduce la realizarea obiectivului de proiect, toate riscurile interne sunt identificabile și în acest mod se pot lua unele măsuri de eliminare a eventualelor produceri de efecte nedorite, negative.

Recunoașterea riscurilor externe devine mai dificilă, deoarece acestea provin adesea din zone în care echipa de proiect nu are o imagine clară și suficientă. În plus, este posibil ca competența necesară pentru evaluare să nu fie disponibilă. De exemplu, în timp ce o echipă de proiect formată în principal din ingineri poate dezvolta cele mai recente inovații tehnologice, poate fi dificil să se evalueze răspunsul competitiv la aceasta. În consecință, există un risc de maldezvoltare completă (dezvoltare complet greșită), care exprimă, într-adevăr, un punct de vedere tehnic, dar

așa cum este, va fi puțin probabil să aibă succes pe piață.

O soluție la această problemă o oferă analiza de mediu, care analizează toate influențele externe asupra proiectului. În cazul în care echipa de proiect este conștientă de eventualele zone probabilistice incerte și puțin vizionate care ar putea exista, acestea vor trebui să includă expertiză suplimentară în aceste domenii pentru a identifica și evalua aceste riscuri în timp util.

3. Riscul în decizia de finanțare și implementare a proiectului

Transpunerea proiectului în practică va dovedi dacă gestionarea datelor și informațiilor existente avute la îndemână în luarea deciziei de finanțare și apoi a proiectul în sine au avut efectul scontat și previzionat.

Întotdeauna va exista un risc, dar mărimea lui cotează foarte mult, apoi măsurile de prevedere sunt importante și se înscriu în procesul de eliminare sau atenuare a riscului imediat. Luarea

deciziei de finanțare, de a investi, pentru constituirea, dezvoltarea și consolidarea unei unității economice, trebuie să ia în considerare incertitudinea și riscul implicat de proiect. Incertitudinea este asimilată îndoieli cu privire la apariția unui eveniment viitor. Riscul este o noțiune socială, economică, politică sau naturală, a cărei origine se află în posibilitatea ca o acțiune viitoare să genereze pierderi datorită informațiilor incomplete în momentul luării deciziei sau inconsistenței unor raționamente de tip logic ([\[7\]](#)).

Riscul există atunci când o mulțime de consecințe nefavorabile este asociată unor decizii posibile și se poate cunoaște sau determina șansa apariției acestor consecințe. Majoritatea metodelor de evaluare a riscului au în atenție:

- Estimarea probabilităților practice de manifestare a posibilelor consecințe;
- Incertitudinea determinată de evoluția prețurilor și a pieței ;

- Calcularea probabilități de realizare a unuia sau altuia dintre evenimentele nesigure considerate, influențată de totalitatea datelor și informațiilor disponibile, de competența managerului și de atitudinea în asumarea unui risc.

Practica va demonstra faptul dacă proiectul de dezvoltare s-a implementat corect și apoi ne va arăta dacă consultantul a gestionat corect datele și informațiile pe care le-a avut în posesie și în limita parametrilor solicitați. Nueste un secret pentru nimeni faptul că proiectul de dezvoltare construit trebuie implementat într-un mediu de lucru din'nainte cunoscut, verificat de către specialiști și profesioniști competenți domeniului vizat. Pentru reușita lui, proiectul trebuie pus în practică de către profesioniști și cu persoane calificate care, în prealabil, s-au documentat cu privire la astfel de activități și care au experiența necesară și competența în domeniul de referință. Când va exista un

risc ridicat cu privire la promovarea în practică a proiectului, cât și a deciziei de implementare, există posibilitatea ca specialiști competenți să poată face o serie de simulări necesare reușitei într-un mediu de lucru real și normal. Orice proiect este un risc deoarece acesta este întotdeauna un deschizător de drum, el nu are un trecut în spate care să asigure experiența necesară previzionării viitorului. Managementul riscului proiectelor asociază riscul cu estimările, iar dacă estimările nu sunt corecte atunci nici riscul nu este corect cuantificat, fapt ce duce la probleme majore în derularea proiectului.

În cadrul construcției și implementării parametrilor proiectului trebuie să se aibă în atenție și trebuie să se ia în calcul : factori interni și externi , mediu în care acționează, condițiile exogene determinate, condiții posibile de risc, probabilitatea producerii unor evenimente nedorite din cauze naturale sau defectos manageriate.

Deciziile de finanțare a investiției trebuie să fie elaborate și

adoptate în raport cu incertitudinea asociată proiectelor pe baza analizei diverselor situații posibile în viitor cu luarea în calcul a impactului acestora în planul eficienței economice și financiare.

În plus, pot exista variante de proiect în condiții de necunoaștere a a probabilității de apariție a diferitelor alternative privind condițiile obiectiv determinate asupra eficienței economice; Astfel de situații ne va conduce la decizii luate în condiții de incertitudine, de influențare, de necunoaștere deplină care pot afecta implementarea proiectului în cerințele și condițiile parametrilor existenți.

4. Gestionarea eficientă a riscurilor în proiecte de dezvoltare.

Gestionarea riscurilor este modalitatea de administrare, supraveghere și control a eventualelor abateri negative de la normalitate în cadrul proiectului. Literatura vorbește despre o tehnică de management pentru a detecta amenințările la un proiect într-

un stadiu incipient și pentru a minimiza sau a preveni eventualele daune ale unui proiect prin inițierea de măsuri de proiectare adecvate (de exemplu, măsuri de reducere a riscului, eliminarea nesiguranței și a situațiilor incerte).

Gestionarea eficientă a proiectelor include, de asemenea, măsuri adecvate de prevenire a situațiilor care s-ar putea produce sau care pot avea loc din cauze diverse sau naturale și pot avea ca efect abateri negative, ori provoca daune. Acest management al riscului servește la creșterea șanselor de atingere a obiectivelor proiectului și la minimizarea riscurilor care pot conduce la eșecul unui proiect.

4.1. Gestionarea riscurilor legate de firmă.

În primul rând, trebuie stabilită o strategie de risc care să determine modul în care trebuie tratate riscurile proiectului. Riscul strategic este perceput ca riscul reprezentat de deciziile de afaceri greșite, implementarea necorespunzătoare a

deciziilor sau lipsa de adaptabilitate la schimbările din mediul de afaceri. Există riscuri strategice în ceea ce privește potențialul și potențialul de succes al companiei și al domeniilor sale de afaceri. Acestea suportă riscul ca valoarea companiei să scadă în mod durabil și semnificativ. Identificarea riscurilor strategice poate fi împărțită în trei părți, care definesc: decizii greșite, implementări incorecte și riscuri din cauza condițiilor de piață modificate. Strategia de risc ar trebui să aibă niște obiective clare, care să fie aliniate la nevoile principalelor părți interesate ale unei companii. Acest lucru este important pentru modelul de afaceri și reputația firmei. Strategia de risc în ansamblul său și tehnicile asociate de gestionare a riscurilor, cum ar fi alocarea de capital, monitorizarea declanșatoarelor și limitelor sau controlul acumulărilor complexe, nu sunt în nici un caz un scop în sine, ci servesc la atingerea obiectivelor de afaceri - doar în funcție de capacitatea de risc și de apetitul de risc al companiei.

Această abordare consecventă a managementului riscului pentru întreprinderi combină obiectivele privind rentabilitatea și rentabilitatea cu cifrele cheie din strategia de risc.

4.2. Gestionarea riscurilor legate de proiecte.

Printre altele, obiectivele proiectului programează: procese de proiecție structurale și relația dintre potențialele oportunități de proiect și a riscuri pronunțate, care trebuie, prin urmare, să fie incluse în planificarea de gestionare a riscurilor. Apoi, este vorba de a recunoaște riscurile proiectului și pentru care se identifică riscurile financiare sau personale; de ex: identifică cauzele și semnele vizând riscuri pronunțate. Această reidentificare a riscului reprezintă o bază pentru gestionarea suplimentară a riscurilor. Riscurile identificate trebuie apoi supuse unei analize cuprinzătoare a riscurilor pentru a putea face comentarii pertinente cu privire la rezultatul proiectului și pe cât

posibil a lua măsurile necesare îndreptării situației incerte.

Analiza calitativă a riscurilor; Riscurile sunt mai întâi evaluate pentru probabilitatea și impactul potențial și prioritizate (ex. Ca scăzut, mediu, risc ridicat) în mod ordonat. Folosind analiza cantitativă a riscului, rezultatele calitative sunt apoi cuantificate concret (de ex: ca estimări pentru pierderile preconizate). Pe baza acestor măsuri de date (z management de proiectelor alternative,. B. scenarii alternative), poate fi programat pentru a face față riscurilor simple imediate și apoi dezvoltate.

Monitorizarea și gestionarea riscurilor este în cele din urmă o activitate de supraveghere în ideea ca să se respecte riscurile identificate pe parcursul proiectului, eventual, pentru a identifica noi riscuri mai devreme și să se ia măsuri de conformitate și normalitate într-un timp util de adaptare corespunzătoare. Cu toate acestea, controlul riscului implică și evaluarea managementului anterior al proiectelor

în ansamblul său și, dacă este necesar, dezvoltarea unei noi strategii de risc, bazate pe informații corecte și ancorate în realitate.

Risc și oportunitate. În același timp, managementul riscului este întotdeauna legat de gestionarea oportunităților, a prilejurilor favorabile pozitive. Proiectele sunt proiecte riscante și întotdeauna ne conduc în apele necunoscute anterior. În acest "șanț" este cauza oricărui risc de proiect - incertitudine! Oricine fuge și nu-și asumă riscul de coarne, fuge de șansă. Făcând un proiect înseamnă renunțarea la șansă și profit. Riscul și profitul merg mereu mână în mână.

De altfel, aplicarea managementului profesional al proiectelor este cea mai bună prevenire a riscurilor pentru proiectele de dezvoltare. O planificare adecvată, o implementare corectă a proiectului va crea o structură și o imagine veridică de ansamblu și, astfel, va reduce nesiguranța și incertitudinea.

4.3. Definirea managementului riscului proiectelor. Riscurile proiectului sunt evenimente în cursul proiectului cu efecte negative asupra rezultatelor proiectului. Fiecare risc de proiect reprezintă o potențială amenințare la adresa proiectului și pune în pericol planurile proiectului, costurile, rezultatele și calitatea - dar și satisfacția clienților poate fi pusă într-o lumină proastă și determina nemulțumirea lor. Riscurile proiectului sunt private ca "idei abstracte", pentru că sunt întotdeauna acțiune îndreptată spre viitor. În consecință, este imprevizibil dacă riscul proiectului va avea sau nu loc, indiferent dacă va produce sau nu pagube potențiale.

Definiția riscului unui proiect poate fi derivată și determinată din acțiunea principală: cauză și efect. Cauza este un eveniment viitor potențial în proiect care poate duce la consecințe nedorite. Efectul, pe de altă parte, este consecința nedorită în sine. Gestionarea riscului vizează proiectarea și gestionarea

proactivă a riscurilor proiectului. Riscurile proiectului pot fi controlate numai prin probabilitatea de apariție și consecințe. Interacțiunea dintre risc, cauză, probabilitatea de apariție și consecință sunt într-o strânsă legătură de cauzalitate.

În cazul proiectelor de dezvoltare în stadiile de: selecție, aprobare, implementare se pot întâlni următoarele situații de risc:

Crearea de condiții artificiale, fiind definită ca acea acțiune sau inacțiune deliberată a solicitantului/beneficiarului de fonduri nerambursabile și/sau unui/unor terțe persoane fizice sau juridice care are ca rezultat o modificare a unei situații existente la un moment dat, pentru a beneficia de plăți în temeiul schemei de ajutor, urmărind să obțină un avantaj necuvenit, prin acest fapt identificându-se cumulativ și o cel puțin o situație în care a fost încălcat **cel puțin un obiectiv general sau specific** aferent legislației agricole sectoriale precizat în reglementările naționale și/sau europene

aplicabile și/sau în fișele tehnice ale măsurilor/submăsurilor, astfel că finalitatea urmărită prin sub-măsură (aceia de dezvoltare a exploatației vizate pentru sprijin), nu poate fi atinsă. **Se consideră condiții artificiale, acele condiții create în mod voluntar de către solicitanți, în scopul** obținerii unui avantaj (inițial necuvenit) oferit prin programul/măsura/submăsura în cauză, cum ar fi:

§ creare de condiții artificiale în vederea încadrării solicitantului în categoriile de solicitanți eligibili și/sau a îndeplinirii unei/unor condiții de eligibilitate specifice

măsurii/submăsurii;

§ creare de condiții artificiale prin existența **unui beneficiar formal** (solicitantul/beneficiarul direct de fonduri) și a **unui beneficiar real** (indirect) al finanțării, ca persoane fizice și/sau juridice distincte sau identice;

§ creare de condiții artificiale în vederea obținerii unei **încadrări mai**

avantajoase în sistemul principiilor și criteriilor de selecție;

§ creare de condiții artificiale în vederea obținerii unui procent suplimentar al intensității/plafon mai mare al sprijinului comparativ cu cel la care proiectul și/sau solicitantul/beneficiarul a avut dreptul dacă nu s-ar fi creat condiția artificială;/

§ Stare de fapt care indică o suspiciune de creare de condiții artificiale cu posibilitatea:

a- Solicitantul/beneficiarul a cedat voluntar o parte din terenurile/efectivele de animale, mijloace de producție deținute, **către un terț cu același tip de activitate**, dar continuă să dețină controlul asupra solicitantului prin prestarea semnificativă a lucrărilor agricole și/sau prin **preluarea semnificativă a producției*** de la societatea căreia i-a cedat voluntar terenurile/efectivele de animale, mijloace de producție.

b- Solicitantul/beneficiarul și-a constituit ferma prin

preluarea terenurilor/efectivelor de animale/mijloace de producție, de la un terț **cu același tip de activitate**, care i le-a cedat voluntar iar cedentul continuă să dețină controlul asupra solicitantului prin prestarea semnificativă a lucrărilor agricole și/sau realizează **preluarea semnificativă a producției*** de la societatea careia i-a cedat voluntar terenurile/efectivele de animale, mijloace de producție.

În etapa de verificare a solicitărilor de plată, decizia privind constatarea creării unei condiții artificiale se ia doar după parcurgerea pașilor procedurali aferenți constatării unei nereguli, astfel :

- Identificarea și analiza corelării indicatorilor care au condus la constatarea suspiciunii rezonabile de creare a condițiilor artificiale;

- Întocmirea formularului **IRD 0.1 - Suspiciune de neregulă/suspiciune de fraudă**;

- Întocmirea **Proiectului Procesului Verbal de Constatare** a neregulilor și transmiterea acestuia către beneficiar pentru exprimarea unui punct de vedere;

- Primirea și analiza **punctului de vedere** exprimat de beneficiar (daca acesta îl trimite în termenul procedural comunicat);

- Întocmirea **Procesului Verbal de Constatare** a neregulilor **în concluziile caruia se va enunța în mod fundamentat** modul în care a fost **încălcăt, prin crearea respectivei condiții artificiale, cel puțin un obiectiv general sau specific** aferent legislației agricole sectoriale precizat în reglementările naționale și/sau europene aplicabile și/sau în fișele tehnice ale măsurilor/submăsurilor.

§ **Crearea de condiții artificiale** este acea acțiune sau inacțiune deliberată a solicitantului/beneficiarului de fonduri

nerambursabile și/sau unui/unor terțe persoane fizice sau juridice care are ca rezultat o modificare a unei situații existente la un moment dat, pentru a beneficia de plăți în temeiul schemei de ajutor, urmărind să obțină un avantaj necuvenit, prin acest fapt identificându-se cumulativ și o cel puțin o situație în care a fost încălcat **cel puțin un obiectiv general sau specific** aferent legislației agricole sectoriale precizat în reglementările naționale și/sau europene aplicabile și/sau în fișele tehnice ale măsurilor/submăsurilor, astfel că finalitatea urmărită prin sub-măsură (acela de dezvoltare a exploatației vizate pentru sprijin), nu poate fi atinsă.

§ „**Aceeași activitate**” sau „același tip de activitate” reprezintă acea situație în care două sau mai multe entități economice desfășoară activități autorizate identificate prin aceeași clasă CAEN (nivel 4 cifre) și realizează produse/servicii/lucrări similare.

§ **Cedare voluntară** reprezintă acea acțiune prin care o entitate economică (persoană fizică autorizată să desfășoare

activități economice/întreprinzător (II/IF) sau persoană juridică) înstrăinează prin orice metodă (vânzare, donație, etc) elemente aferente mijloacelor fixe ale respectivei entități economice.

Situațiile menționate mai-sus nu se vor mai conforma proiectului de dezvoltare aprobat spre finanțare de AFIR și în consecință agenția va lua măsuri pentru îndreptarea situației riscante și pentru recuperarea prejudiciului.

Concluzie generală: Riscurile provin din incertitudini, nesiguranță, din mod defectos de manageriat, neprofesionalism, incertitudini, evenimente pretabile a se produce din cauze naturale neștiute exact de nici un expert când este posibil să aibă loc (cutremure, inundații, furtuni etc), dar noi știm că este o zonă cu risc potențial și pronunțat de a se produce. De aceea este necesar ca eventuale probabilități de producere, situații de incertitudine, nesiguranță să fie ținute sub supraveghere și control. Pe fond, de a constata și de a acționa pentru înlăturarea deficiențelor

existente, pentru prevenirea apariției altelor sau pentru limitarea efectelor deficiențelor deja manifestate[8]. De asemenea a ține sub control implică angajare în acțiuni de previziune, care permită din timp orientări optime în evoluția sectorului administrat, depistarea din timp a eventualelor deficiențe, situații incerte nesigure, ce pot genera prin propagarea efectului un risc major.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Riscurile bancare, C. Basno, N. Dardac , Editura didactică și pedagogică, București, 1999;

Românu I, Vasilescu I, Managementul Investițiilor, Ed. Margăritar, 1997, București;

Risk & Insurance: Mark R. Greene, James S. Trieschmann, South-Western Pub, USA, 1991;

Robert I. Mehr, Bob A. Hedges, Risk Management: Concepts and Applications , USA, 1974;

G. Rejda, „Principles of Risk Management, and Insurance”, University of Nebraska, USA, 2011;

[1]. Robert I. Mehr, Bob A. Hedges, Risk Management: Concepts and Applications , USA,1974

[2]. G. Rejda, „Principles of Risk Management, and Insurance”, University of Nebraska, USA, 2011 .

[3] Risk & Insurance: Mark R. Greene, James S. Trieschmann, South-Western Pub, USA, 1991

[4] Robert I. Mehr, Bob A. Hedges, Risk Management: Concepts and Applications , USA,1974

[5] G. Rejda, „Principles of Risk Management, and Insurance”, University of Nebraska, USA, 2011

[6]Nicklas Luhmann (n. 8 decembrie 1927 Lüneburg/Germania, - d. 6 noiembrie 1998) a fost un sociolog german, prof. universitar la Universitatea Bielefeld/Germania. Este considerat a fi unul din principalii reprezentanți ai teoriei sistemelor în sociologie, alături de Talcott Parsons.

[7]. Românu I, Vasilescu I, Managementul Investițiilor, pg. 422, Ed. Margăritar, 1997, București

[8] Riscurile bancare, C. Basno, N. Dardac, pg.9, Editura didactică și pedagogică, București, 1

RECENZII

- **"Informații Clasificate", volum apărut sub semnătura lui Vasile Adrian Cămărășan la editura CA Publishing din Cluj-Napoca în anul 2013, reprezintă în fapt un manual, o abordare de referință în ceea ce privește cultura de securitate pe linia protecției informațiilor clasificate.**

Scopul lucrării este de a promova un model de aplicare a standardelor actuale de securitate și de formare a unei Culturi de Securitate (Security Culture), absolut necesară în actuala etapă de dezvoltare a societății, aflată în permanentă căutare de informații, în general, de informații sensibile ori nedestinate publicității, în special.

Lucrarea prezintă câteva metode pentru contracararea noilor tipuri de amenințări, riscuri și vulnerabilități, la adresa siguranței documentelor clasificate care, aplicate cu strictețe de către personalul autorizat, reduc substanțial ori chiar elimină riscurile de scurgere a informațiilor clasificate către terți interesați.

Problema protecției informațiilor sensibile, aparent actuală, reprezintă un aspect care s-a manifestat practic încă de la apariția speciei umane, iar în zilele noastre pregătirea pentru protejarea acestora este realizată de părinți încă de când copiii au vârste fragede. Această lucrare însă, împinge formarea primară direct în zona academică, iar însușirea acesteia este practic obligatorie pentru toți cei care își desfășoară activitatea în zona informațiilor nedestinate publicității.

Volumul tratează o mare parte din domeniul protecției informațiilor clasificate, prezentând noțiuni privind conceptul de securitate, managementul riscurilor, informația clasificată ca parte componentă a securității naționale, mijloace și metode privind protecția informațiilor clasificate, lucrul cu documentele clasificate, cadrul legislativ național și internațional, iar în final educația de securitate prin conștientizarea riscurilor și vulnerabilităților la adresa siguranței naționale.

INFOSEC, ca parte componentă a protecției informațiilor clasificate, stocate sau transmise prin sisteme informatice și de comunicații, este de asemenea tratat împreună cu toate componentele sale.

Securitatea industrială, specifică componentei private a societății, arată că nu doar persoanele ce reprezintă statul gestionează informații clasificate, ele putând fi încredințate și unor entități private cu respectarea principiului "nevoii de a cunoaște".

Totodată, lucrarea face o conexiune între informațiile naționale clasificate și informațiile clasificate NATO și UE, evidențiind similitudinea practicilor de protecție în domeniu.

Deși progresele tehnologice conduc la ideea de siguranță în domeniul protecției informațiilor clasificate, veriga slabă a scurgerilor de informații rămâne în final individul, motiv pentru care selecția și pregătirea personalului rămâne unul dintre factorii decisivi ai protejării secretului de stat. În acest mod autorul lucrării a decis să își termine lucrarea, prin sublinierea importanței selecției persoanelor care înțeleg valorile sociale, capabile totodată să asimileze și să înțeleagă o legislație stufoasă și, în același timp, să își asume riscurile în calitate de păstrători ai informațiilor secrete de stat.

Lipsa culturii de securitate la nivelul mediului social, în raport cu noile riscuri și amenințări asimetrice, atât la adresa securității personale, cât și a celei de grup, reclamă necesitatea acestei lucrări în zona de formare, absolut necesară în realizarea educației de securitate, care compune dimensiunea subiectivă a culturii de securitate.

Ionuț RITEȘ

- **Volumul "Sisteme de protecție a informațiilor clasificate în spațiul euro-atlantic - actori, principii, evoluții", apărut în anul 2013 sub semnăturile col.dr. ing. Vasile Drăghici și drd. ing. Cosmin Iliescu, la Editura Academiei**

Tehnice Militare, face parte din categoria lucrărilor care se adresează specialiștilor, persoanelor care efectiv accesează informații clasificate, atât din structurile civile cât și din cele militare, dar și publicului larg interesat de modul prin care statele sau organizațiile suprastatale își apără secretele.

Lucrarea își propune să prezinte aspecte din spectrul protecției informațiilor clasificate, prin compilarea viziunilor diferite de gestionare a acestei problematici de către state din spațiul euro-atlantic, oferind totodată și moduri alternative de soluționare a aspectelor legate de implementarea măsurilor de securitate în domeniu.

Volumul este structurat în trei mari capitole, începând cu noțiuni introductive privind conceptul de securitate, cu o trecere din zona securității naționale în zona securității informațiilor clasificate și continuă în partea a doua cu abordarea sistemică a protecției informațiilor clasificate, respectiv prezentarea unor modele ale organizării de securitate în cadrul NATO și al Uniunii Europene. Ultimul capitol este dedicat funcționarului de securitate, cu tot ceea ce decurge din activitatea specifică acestei calități: atribuții, principii, evaluarea riscurilor, măsuri de protecție, managementul riscurilor etc. În același timp, volumul detaliază o serie de aspecte legate de reglementările de securitate din cadrul NATO, cu accent pe cele specifice Oficiului de Securitate NATO (N.O.S.) și Comitetului de Securitate NATO (N.S.C.), dar și cadrul instituțional de protecție al informațiilor UE clasificate.

Pornind de la realitatea existenței unor diferențe incontestabile de abordare și viziune privind protecția informațiilor clasificate de la o organizație la alta și chiar de la o țară la alta, lucrarea urmărește promovarea unui punct de vedere unitar care să asigure premisele unei colaborări depline și să permită realizarea schimbului sigur de informații, în special între statele membre ale UE, dar și cele aliate în NATO.

Diferențele de abordare a acestei problematici sunt cele care au condus la ideea apariției acestui volum, autorii reușind să prezinte aspectele de interes pe linia protecției

informațiilor clasificate într-o perspectivă sistemică, prin gruparea în același registru a viziunilor diferite din spațiul euro-atlantic și prezentarea în același timp a unor modalități inedite de soluționare a problemelor legate de implementarea unitară a măsurilor de securitate.

Deși securitatea informațiilor clasificate face parte integrantă din conceptul de securitate națională, după cum bine au sesizat autorii acest aspect nu a fost integrat în Legea privind siguranța națională a României și nici în Strategia de Securitate Națională a României, cu toate că sunt vizate principalele instituții care vehiculează astfel de informații, punctând astfel neajunsurile cadrului normativ actual.

În concluzie, prin nivelul superior de abordare a problematicii protecției informațiilor clasificate, volumul depășește stadiul de formare primară pe linia păstrării secretului de stat, autorii plasându-l în zona de expertiză, ceea ce îl face necesar și deosebit de util îndeosebi specialiștilor din domeniu implicați în parteneriate externe ori în gestionarea informațiilor NATO și UE clasificate.

Ionuț RITEȘ

JOIN the
Romanian High IQ **Society**

